

บทนำ

โครงการส่งเสริมการจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น (๔ ภาค) โดยความร่วมมือของสถาบันสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา และมูลนิธิสยามกัมมาจล (ธนาคารไทยพาณิชย์) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนมีขีดความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี สามารถสร้างประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และมีศักยภาพที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง อีกประการที่สำคัญคือ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนในการสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเด็ก เยาวชน ในท้องถิ่น รวมทั้งเกิดเครือข่ายการจัดการความรู้ในเรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

“ตลาดนัดความรู้” เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวดีๆ ที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างได้ผล และสามารถกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเกิดแรงบันดาลใจ มีทิศทาง และวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้จริงได้

ทางโครงการฯ จึงได้จัด “ตลาดนัดความรู้เยาวชนภาคอีสาน” เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และการพัฒนาของเยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย ขณะเดียวกันก็มีความมุ่งหวังที่จะกระตุ้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญ มีทิศทาง นโยบายและเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับเชื่อมโยงการทำงานกันเป็นเครือข่ายเพื่อเสริมพลังการพัฒนาเยาวชนกันต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และการพัฒนาของเยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย
2. เพื่อกระตุ้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญ มีทิศทาง นโยบาย และเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
3. เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน และขยายผลในพื้นที่ใกล้เคียง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เยาวชนในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายมีแผนการดำเนินงาน มีโครงการเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่ชัดเจนมากขึ้น
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญ มีแผน นโยบาย และแนวทางพัฒนาเด็กและเยาวชน
3. เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน ทั้งกลุ่ม องค์กรภาคประชาชน หน่วยงานรัฐ และและสถาบันการศึกษามีแนวทางความร่วมมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกัน

องค์กรผู้จัด

สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ภายใต้มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ร่วมกับ มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

วันเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้อย่างมีพลังของเยาวชน

วันที่ 29 พฤศจิกายน 2552

ตลาดนัดความรู้เยาวชนภาคอีสาน ที่พวกเราตั้งชื่อกันว่า “พลังเยาวชนพลิกฟื้นพลังท้องถิ่น” เราวางกำหนดการไว้ 2 วัน ในวันแรกจะเป็นการเรียนรู้จากกรณีเด่น และวันที่ 2 จะให้เวลากับการวิเคราะห์ใคร่ครวญ สิ่งที่ได้เรียนรู้ และเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติ ด้วยระยะเวลาที่วางไว้ 2 วัน กำหนดการของเราจึงเป็นแบบสบายๆ ไม่เร่งรัดมากนัก และมีช่วงเวลาของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่วางไว้ในช่วงกลางคืน จึงเป็นเวลาที่เหมาะกับทุกคนและเป็นช่วงที่ทำให้งานที่ดูเหมือนจะเคร่งเครียดได้ผ่อนคลายลงได้อย่างน่าอัศจรรย์ นี่คงเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณที่ได้คิดค้นเรื่องของวัฒนธรรมขึ้นมาโดยมีเจตนาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และในงานตลาดนัดความรู้นี้ก็เช่นเดียวกัน มีความพยายามที่จะทำให้เห็นว่า ความรู้ไม่ได้ลอยอยู่โดดๆ แต่มันอิงแอบอยู่กับบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นอย่างยากที่จะแยกออกจากกันได้

เช้าวันนี้ถ้าไม่นับรวมกับหนังสือเล่มเล็กที่ทีมกำลังเดินทางไปเอาที่ร้านถ่ายเอกสาร และวิธีดีที่ทางทีมติดต่อกำลังทดสอบกันอยู่แล้วละก็ ถือว่าค่อนข้างพร้อมอยู่พอสมควร การตกแต่งสถานที่แม่ทีมงานจะรู้สึกกังวลว่ามันไม่ได้ตามแผนที่วางไว้ในช่วงกลางคืน แต่ในช่วงเช้าก็เสร็จทันเวลาอย่างลงตัวหาที่ติไม่ได้เลย (ขอบคุณผู้ยกกับพร) ในส่วนของผู้เข้าร่วมที่อยู่ไกล เช่น จากจังหวัดสุรินทร์ อุบลราชธานี ก็เดินทางเข้าที่พักแล้วตั้งแต่เมื่อคืน การเริ่มงานในภาคเช้านี้จึงเป็นไปตามกำหนดการ แต่ก็มาสูดเอาตอนที่ฉายวีซีดีนี้แหละ ที่เทคโนโลยี (เครื่องฉายและคอมพิวเตอร์) ไม่ได้ตั้งใจสักเท่าไร ทำให้เสียเวลากับการติดตั้งอยู่พอสมควร แต่ในระหว่างนั้นก็มีการเปิดแบบง่ายๆ คือ อาจารย์ทรงพล และพี่แอมได้กล่าวเปิดแบบสั้นๆ เช่น

อาจารย์ทรงพล บอกว่า หน้าที่ของทางโครงการฯ คือ พาพวกเราคิด พวกเราทำมีอยู่ 2-3 เรื่อง หน้าที่

แรกก็คือ การกระตุ้นให้น้องๆ ได้คิด ได้ทำในสิ่งที่ตัวเองคิด สิ่งที่เราอยากจะทำ แล้วก็ประคองให้พวกเราได้ทำต่อ ทำไปแล้วช่วยให้เราได้เรียนรู้กับสิ่งที่เราทำ ไม่มีการเรียนรู้ที่ไหนที่จะสำคัญเท่ากับการลงมือทำ การเรียนรู้ที่เอาชีวิตและสิ่งรอบตัวเป็นตัวตั้ง เป็นการเรียนรู้ที่วิเศษที่สุด ก็คงคิดว่าน้องๆ ได้มีโอกาสที่จะได้เข้ามาพอสมควร เป็นโอกาสที่เราจะได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

อาจารย์ทรงพลเล่าต่อว่า โครงการที่สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) รับมาจากมูลนิธิ เมื่อครั้งที่แล้วไปที่ภาคเหนือ อาทิตย์นี้จัดที่ภาคอีสาน ครั้ง

ต่อไปจัดที่ภาคใต้ และภาคกลาง ตามลำดับ ครั้งสุดท้ายถ้ามีโอกาส เราก็จะเอาสี่ภาคมารวมกัน นื่องๆอาจจะมีโอกาสได้ไปร่วม และได้เจอทั้งสี่ภาค ก็ขอให้พวกเราได้เปิดใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน คล้ายๆ กับการจัดตลาดนัดความรู้ที่จะให้พวกเราในหลายๆ พื้นที่ได้มาเจอกัน ได้มาพูดคุยกัน เอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมในกลุ่มย่อย มีรายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับมูลนิธิและสถาบันทางทีม ได้เตรียมมาอย่างดีมาก ก็ให้กลับไป แล้วได้อ่าน ไปอ่านต่อ จะได้ไม่เสียเวลา

จากนั้นพีวีโรจน์ แกนนำเยาวชนจากบ้านท่ามะไฟหวาน จังหวัดชัยภูมิ ก็มาชวนผู้เข้าร่วมทุกคนที่นั่ง นื่องๆ เยาวชนและผู้ใหญ่ใจดีได้เล่นเริ่มจากกิจกรรมที่พีวีโรจน์เรียกว่า “ฝึกสมองสองซีก” ด้วยการสลับนิ้วทางซ้ายกับทางขวา เป็นกิจกรรมง่ายๆ ที่นักวิชาการเล่นไม่ได้ทำนั่นเอง จากนั้นพีวีโรจน์ก็พาเล่นเกมกิจกรรม “จำ จำ จำ บอกให้จำทำไมถึงลืม ลืม ลืม ลืม บอกให้ลืมทำไมถึงจำ โอ้ช่างน่าจำ บอกให้จำทำไมถึงลืม บอกให้ลืม ทำไมถึงจำ” อันนี้เป็นแค่เนื้อเรื่อง ที่หลายๆ คนคงจะเคยได้ร้อง แต่พีวีโรจน์ไม่พอแค่นั้น ได้เติมเทคนิคต่างๆ เข้าไปให้ได้สนุกสนาน เช่น ทำเสียงเล็ก เรียกว่า “จำเล็ก” แล้วทำเสียงใหญ่ เรียกว่า “จำใหญ่” ก็เรียกเสียงเฮฮากันได้ไม่น้อย

จากนั้นก็ฉายวิดีโอทัศนียภาพที่เอกและพีแอน ซึ่งใช้เวลาทั้งการถ่ายทำ เขียนบท และตัดต่อประมาณ 1 สัปดาห์ ทุกคนต่างก็ลุ้นว่าหน้าตาจะออกมาอย่างไร ปรากฏว่าสามารถตรึงคนดูให้เฝ้ารอดู เป็นที่ประทับใจของทุกคน พอหลังจากฉายเสร็จก็มีคนจำนวนมากมาขอวิดีโอทัศนียภาพนี้ ทั้งพีเอกและพีแอนต่างก็หน้าบานไปตามๆ กัน

อีกกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ในการเปิดงานครั้งนี้คือ ละครของนื่องๆ จากกลุ่มสื่อสวายทิน ซึ่งเป็นละครสั้นๆ ประมาณ 10 นาที ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของวัยรุ่นที่เกิดจากการดื่มสุรา และก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา และเป็นละครที่สะท้อนให้คิดว่า “ใครหละคือคนผิด” ก็เป็นกิจกรรมเปิดงานที่ได้รับความชื่นชมอย่างมาก ส่งผลให้คนในห้องย่อยของกลุ่มสื่อสวายทิน เรียกสมาชิกได้ตรีมเลยหละ

เสร็จจากการฉายวิดีโอทัศนียภาพที่อ้อยและพีฮิกก็ช่วยกันแนะนำ และโฆษณาหนังสือเล่มเล็ก ซึ่งจัดทำออกมามีทั้งที่ทำรูปเล่มอย่างสวยงาม และบางส่วนที่ยังเป็นถ่ายเอกสารแบบยังไม่มีการปกอยู่ ก็เป็นบทเรียนหนึ่งของการทำเอกสารว่า ถ้าหากมาอยู่กับเอกสารในตอนใกล้วันก็จะทำให้มีเวลาในการจัดการเรื่องอื่นๆ ได้น้อย และเอกสารควรกระจายให้คนทำหลายๆ คน ไม่ควรอยู่กับคนเดียวมาก เพราะแม้จะมีเวลา แต่ถ้าไม่ได้จัดจ้อกับมันมากนัก มันก็ไม่เสร็จจ้อยดี

เรียนรู้จากกรณีเด่นในห้องย่อย

หลังจากพักเบรกกลับมาแล้ว พี่หยิกกับพี่อ้อยก็ได้แนะนำกระบวนการไปเรียนรู้ในห้องย่อย พร้อมกับชี้แจงเรื่องสถานที่สำหรับแต่ละห้องย่อย แล้วก็ให้แต่ละห้องย่อยได้โฆษณาสินค้าของตนเองสักหน่อย แต่ละคนจึงได้วาดตลาดขายของตนเองอย่างเต็มที่ ห้องย่อยต่างๆ มีดังนี้

กลุ่มย่อย ๑ ห้องเรียนละครกับการพัฒนาเยาวชน กลุ่มสื่อโซเชียล จังหวัดอุบลราชธานีชวนคิดชวนคุย โดย คุณสมโภชน์ นาคกล่อม

กลุ่มย่อย ๒ ห้องเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนที่นำไปสู่การเห็นคุณค่าของตนเองและท้องถิ่น สถาบันชุมชนชาวนา จังหวัดมหาสารคาม ชวนคิดชวนคุย โดย อาจารย์นิรันดร คำนุ และ คุณประเสริฐ วงศ์ภูธร

กลุ่มย่อย ๓ ห้องเรียนเยาวชนรู้จักชีวิต รู้จักอาชีพ รู้จักชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น ชวนคิดชวนคุย โดย คุณทวีศักดิ์ สุวรรณชนะ

กลุ่มย่อย ๔ ห้องเรียนผู้ใหญ่ใส่ใจลูกหลาน

- องค์กรส่วนท้องถิ่นดูแลลูกหลานได้อย่างไร โดย อบต.กันตวจระมวล จ.สุรินทร์ และเทศบาลนครขอนแก่น
- องค์กรชุมชนสอนการออมกับลูกหลาน โดย สหกรณ์เครดิตยูเนียนอำเภอหนองสองห้อง จำกัด
- บทบาทสื่อกับการพัฒนาเยาวชน โดยคุณสุมาลี สุวรรณกร บรรณาธิการข่าวประจำศูนย์ข่าวเครือเนชั่น ภาคอีสาน และ ประธานสโมสรนักเขียนภาคอีสาน

ชวนคิดชวนคุย โดย อาจารย์วิมลพรรณ กุลัตนามถ์

กลุ่มย่อย ๕ ห้องเรียนรู้เส้นทางชีวิตของแกนนำเยาวชนผู้หลงใหลในท้องถิ่น

- นายรัชวุฒิ ลิโป้ (ครูต๋อง) “ครู ศรช. กับการสร้างศูนย์เรียนรู้ที่กินได้”
- นายจาตุรณ วิศิลา (โจ้) “ยูวเกษตรกรฉายาหมูไม่กลัวน้ำร้อน”

- นายวิโรจน์ วงศ์เสนา “การเรียนรู้นอกระบบที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่แท้”
- นายประชา สุขโข “บทเรียนการรวมพลังเยาวชนรักถิ่น”
- นายอนุพงศ์ แก้วหางส์ (อัน) “ศิลปินวัยหนุ่มกับการร่นระยะทางในการตามหาความฝันเมื่อรู้เป้าหมายชีวิต”
- นายอานัฐ หาญชนะ “อยู่ในท้องถิ่นแล้วคิดให้ต่างได้อย่างไร”
- นางสาววรินทร์ โสภา (โอเล่) “ฉันทำอะไรกับโลกภายในและโลกภายนอกในขณะที่กำลังตามหาความฝัน”

ชวนคิดชวนคุยโดย คุณวราภรณ์ หลวงมณี

ห้องย่อยที่ 1 ห้องเรียนละครกับการพัฒนาเยาวชน กลุ่มสื่อโซเชียล

ห้องนี้เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับ การฝึกกระบวนการเรียนรู้ (เยาวชน) โดยการใช้ละครเป็นสื่อกลางการเรียนรู้ของกลุ่มสื่อโซเชียล กิจกรรมในช่วงแรก มีการเล่นเกมเพื่อละลายพฤติกรรมและเพื่อสร้างความสัมพันธ์สนิทสนมคุ้นเคยกันในกลุ่ม นั่นคือเกมแนะนำตัว โดยผู้เข้าร่วมนั่งล้อมกันเป็นวงกลม โดยให้บอกชื่อของตนเองและคนข้างๆ อีกสองคนซ้ำเช่น ชื่อ จุ๊ย...(พูดคนแรก) คนที่สองต้องพูดว่า ชื่อเท...จุ๊ย ส่วนที่สาม ก็จะพูดว่า ชื่อส้ม โอ..เท..จุ๊ย ...ทำอย่างนี้จนครบทุกคน ซึ่งการเล่นเกมถามชื่อนี้ก็สร้างความสนุกสนานและเพิ่มบรรยากาศให้ดูครึกครื้นดี

เมื่อเริ่มเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการได้เปิดโอกาสให้ทุกๆ คน ได้มีโอกาสซักถามโดยที่มีข้อตกลงร่วมกันนั่นก็คือ ทุกคนต้องได้พูดซักถามกลุ่มสื่อโซเชียล ทุกคน คนละคำถามยกตัวอย่างคำถามของเด็กทางกลุ่มหนองเรือ..แรงบันดาลใจในการแสดงละคร และเทคนิคการแสดงเป็นอย่างไรบ้าง บุคคลที่ให้คำตอบเรา

ที่ดีที่สุดก็คือกลุ่มสื่อโซเชียล พี่เปเล่เป็นผู้จัดกระบวนการให้กลุ่มสื่อโซเชียลได้เปิดเวทีต่างๆ ให้เยาวชนได้มีกิจกรรมให้ได้ร่วมไม่ว่าจะเป็นการจัดรายการวิทยุชุมชนรณรงค์เรื่องบุหรี่ การประกวดต่างๆ ซึ่งจะเน้นสิ่งที่คุณเยาวชนนั้นได้หยิบยกศักยภาพของเยาวชนขึ้นมาเสนอให้ทุกคนได้รู้จัก เป็นการเรียนรู้และการถ่ายทอดเรื่องราวใช้ละครเป็นสื่อการนำเสนอสิ่งที่ดีเผยแพร่ มีการรวมกลุ่ม ประชุม และสรุปงาน มีการฝึกทักษะ เด็กรู้เท่าทันสื่อ ขยายผลให้เกิดการต่อยอดโดยแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี

สิ่งที่เป็แรงจูงใจให้แสดงละครของกลุ่มสื่อไสว้ยทิน คือ เจอเพื่อนแล้วสนุก แปรกน่าสนใจ มีการชักชวนเข้ากลุ่ม คุ้นเคย เข้าค่าย ทำให้เป็นผู้นำ สร้างผู้นำให้เกิดขึ้น อยากได้ประสบการณ์เพิ่มเติม และมีการลงพื้นที่ ชวนเด็กทำกิจกรรม

ละครน่าสนใจอย่างไร คำตอบที่ได้คือ จากตัวเรา..ตัวจริงของเรา..แล้วสะท้อนตัวเราทำให้เปลี่ยนแปลงชีวิต ได้ฝึกการจับประเด็นของภัยสิ่งแวดล้อม เช่น เหล้า บุหรี่ เป็นต้น ได้ฝึกฝนการจัดรายการวิทยุไปในตัว ชักชวนเด็กกลุ่มต่างๆให้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น เด็กขายพวงมาลัย สิ่งสำคัญคือการลงพื้นที่เพื่อดูปัญหาว่าแต่ละชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง

สิ่งจูงใจให้ทำละคร นื่องๆ ในกลุ่มสื่อไสว้ยทินช่วยกันตอบว่า ทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น ได้ใช้ความคิดมากขึ้น ได้ปลดปล่อยตัวเอง มีประสบการณ์การทำงานเป็นกลุ่ม หลีกเลียงจากสุราและของมีนเมาหันมาทำค่าย การเรียนไม่ทิ้งงานควบคู่กันไป นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การจัดการในทีม การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมกับการเรียน เรียนเป็นหลัก การเล่นละครเป็นกิจกรรมเสริมไม่เสียการเรียน การรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และการใช้กิจกรรมนันทนาการเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้

คุณอำนวยในกลุ่มได้ถามน้องๆ จากกลุ่มสื่อไสว้ยทินว่า ได้อะไรจากการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน การใช้ละครเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน พวกเขาบอกว่า ทำให้กล้าแสดงออก เรียนรู้ การสื่อสารกับเพื่อนในกลุ่ม การแบ่งเวลาการทำงานเป็นทีม กระบวนการทำงานที่น่าสนใจคือ ก่อนจะทำกิจกรรมนี้ร่วมกัน ก็

คือการได้ค้นหาตนเอง เหมือนละคนสะท้อนมองตนเอง การจัดการเวลา หรือการแบ่งเวลาทำกิจกรรม ถือว่าการเรียนเป็นหลักกิจกรรมก็ไม่ละทิ้งนั่นคือทำทั้งสองสิ่งควบคู่กันไปได้โดยไม่รบกวนเวลาทั้งสอง คือ การแบ่งเวลาให้เป็นเช่นการทำกิจกรรมหลังเลิกเรียน

กิจกรรมที่กลุ่มสื่อไสว้ยทินทำ เช่น ศิลปะเด็ก เป็นกิจกรรมที่ทำกับเด็กด้อยโอกาส การปั้นดินเหนียว วาดภาพระบายสี เฟรมภาพ การปั้นปูนปลาสเตอร์ การทำผ้ามัดย้อมและสมุดทำมือฯลฯจุดประสงค์ก็

เพื่อต้องการสร้างรอยยิ้มการแบ่งปันความสุขให้กับผู้ด้อยโอกาส หรือบุคคลทั่วไปให้ได้เรียนรู้และ
สนุกสนานร่วมกัน

เทคนิคของกลุ่มสื่อโซเชียลมีเดียจากกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรอยยิ้มให้กับกลุ่มเด็กด้อยโอกาส การทำงานด้วยใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนสร้างเสียงหัวเราะและกำลังใจให้กับทุกๆ คน ได้เห็นบทบาทภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ เห็นความสำคัญของตนเอง ทำแล้วผู้คนยอมรับ เรียนรู้แล้วเข้าใจว่าสิ่งที่ต้องการสื่อให้คนได้เห็นและสะท้อนให้เกิดการเรียนรู้ "คุณคร้ย่อยนุตัวเอง"

กลุ่มสื่อโซเชียลมีเดียใช้กิจกรรม เกมต่างๆ เป็นการสร้างความสัมพันธ์และการชักชวนคนให้มาเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการเล่น เกม การฝึกทักษะการออกเสียง การใช้ภาษา เทคนิคการใช้ร่างกายการฝึกสมาธิต่างๆ ทำให้บรรยากาศในกลุ่มย่อยวันนี้สนุกสนานและได้รับความรู้มากมายไม่ว่าจะเป็นน้องที่มาจากสถาบันชานนาเองเขาก็กำลังใช้สื่อละครนี้เหมือนกันในการจัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งน้องเขาก็บอกว่าได้เทคนิคต่างๆจากเพื่อนๆ กลุ่มสื่อโซเชียลมีเดียเพิ่มขึ้น

กิจกรรมระหว่างการเรียนรู้ก็มีการเล่นเกมจับคู่แต่งงาน..เกมภูเขาไฟระเบิด.. การสอนเทคนิคการออกเสียงการใช้ภาษา ซึ่งก็เป็นกิจกรรมในช่วงท้ายๆ นี้ก่อนที่จะเข้าสู่กลุ่มใหญ่ในห้องประชุม

ห้องย่อยที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนที่นำไปสู่การเห็นคุณค่าของตนเองและท้องถิ่น สถาบันชุมชนชานนา

“สถาบันชุมชนชานนา” เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นภายใต้ความเชื่อและศรัทธาในคุณค่าของสถาบันท้องถิ่น ได้แก่ บ้าน และ โรงเรียน แต่เนื่องจากสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบัน สถาบันหลักเหล่านี้ทำหน้าที่ในชุมชนได้ไม่พอเพียง เด็ก ๆ ที่กำลังจะเติบโตขึ้นมา มีความจำเป็นต้องรู้เท่าทันความเป็นไปของสังคม และปรับตัวให้เข้ากับความเป็นอยู่ให้ได้ โรงเรียนชุมชนชานนาจึงตั้งขึ้นเพื่อพัฒนากระบวนการถ่ายทอดและสร้างการเรียนรู้ ทั้งแก่ผู้ใหญ่และเด็กในชุมชนชานนา ซึ่งเรื่องราวที่นำมาบ่มเพาะแก่ผู้เรียน คือ การนำเอาคุณค่า ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นเนื้อหาหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเท่าทันตนเอง เท่าทันสถานการณ์ภายนอก เพื่อการจัดวางตนเองบนความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างเหมาะสม

วิ ด

ของ

แนวทางการทำงานของกลุ่มนี้ คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้หลักของโรงเรียนชุมชนชาวนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เสริมสร้างความเข้าใจในหลักของการเรียนรู้ (ตนเองเข้าใจ) เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงคุณค่าของตนเอง (ตนเองตระหนัก) และเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม (ความสัมพันธ์กับสังคม) ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย โดยจัดให้มีการเรียนรู้ทั้งแบบรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่ม การเรียนรู้ระดับชุมชน กิจกรรมค่ายพักแรม และกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีการสรุปความรู้สึกร่วมกันและมีการเรียนรู้ร่วมกันอยู่เสมอ อย่างเป็นต่อเนื่อง และใกล้ชิด

กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์ชาวนา มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดชุมชน ที่เป็นคนในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องต่าง ๆ มาร่วมกันถ่ายทอดเรื่องราวที่ตนเองมีความรู้ให้กับเยาวชน เช่น เรื่องผ้ามัดย้อม การเล่นดนตรีพื้นบ้าน การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชนชาวนา ซึ่งระหว่าง การถ่ายทอดความรู้ ครูเองก็ต้องมีกระบวนการเตรียมตัว ซึ่งเป็นการทบทวนความรู้และจัดการกับความรู้ ให้เหมาะกับการถ่ายทอด ทำให้คนเป็นครูเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง และท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกัน กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนก็จะถูกปลุกฝัง และซึมซับคุณค่าและประโยชน์ของเรื่องราวนั้น ๆ ไปในขณะเดียวกัน

กิจกรรมทำนารวม เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือ ส่งเสริมคุณธรรมการอยู่ร่วมกัน และเป็นภาคปฏิบัติจริงในการถ่ายทอดเรื่องราวของชีวิตชาวนา ทั้งการลงแรง การใช้แรงงานควาย ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน การใช้ปุ๋ยชีวภาพ การดำนา การเก็บเกี่ยว ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความเสียสละ ความร่วมไม้ร่วมมือกัน ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์ผ่านการปฏิบัติร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้มีการผลิตอาหารกินและใช้ในครัวเรือน เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงกบ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นทุนในชุมชนและต้องรื้อฟื้นจัดให้เกิดการสืบสานและให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ให้ชุมชนได้ร่วมกันศึกษาเรียนรู้เข้าใจคุณค่าของชุมชน และวางแผนอนาคตได้อย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการวิจัยท้องถิ่นที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สกว.ภาค

การปกป้องและพิทักษ์สิทธิชาวนา คือ กระบวนการส่งเสริมสิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตของชาวนาเอง โดยมีการเรียนรู้ผ่านเรื่องของการจัดสรรผลประโยชน์ของกิจกรรมภายในชุมชน การจัด

สวัสดิการชุมชนโดยสมาชิกร่วมกันคิดรูปแบบเอง และการเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดสรรผลประโยชน์จากภาครัฐ และสุดท้ายเปิดโอกาสให้มีการกำหนดตนเองผ่านการนำเสนอแผนชุมชน

กระบวนการปฏิบัติธรรมเพื่อการเจริญสติ เป็นกระบวนการที่พัฒนาคนได้อย่างรวดเร็วที่สุด เพราะการปฏิบัติธรรมเป็นการทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงและการเรียนรู้ตนเองเป็นหลัก และ กระบวนการทำให้ผู้ปฏิบัติต่อสู้กับกิเลส ความอยาก ต่อสู้กับความไม่รู้ (อวิชชา) ให้เป็นผู้รู้ได้ สถาบันชุมชนชานาเล็งเห็นความสำคัญของการปฏิบัติธรรมเพื่อการเจริญสติ ที่จะส่งผลต่อสภาวะภายในของคนเพื่อยกระดับจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสติได้

จากแนวคิดที่ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาเป็นหลักในการทำกิจกรรมของสถาบันชุมชนชานา การจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย วิทยากรโดย คุณฉิรดา นามไห หรือ พี่แถม และพี่หน้อย ได้ชวนน้องๆ เริ่มต้นด้วยการละลายพฤติกรรม เพื่อให้การเรียนรู้ร่วมกันในครั้งนี้ เกิดบรรยากาศของความรักและความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เช่น มีการเล่น ร้องเพลงประกอบทำทาง (สวัสดิ) จากนั้นเล่นเกม โยนผ้า และเพิ่มเงื่อนไข่มากขึ้นเรื่อยๆ

จากนั้นก็ช่วยกันกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยการเล่นเกมโยนผ้าโดยการตั้งคำถามว่า “มอยากได้อะไร” เพื่อหาวัตถุประสงค์ไปในตัวด้วย พร้อมทั้งมีการสรุปวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

กิจกรรมแบ่งกลุ่มย่อย (แบ่งเป็น 4 กลุ่ม) โดยมีแจก กระดาษชาร์ต และสีเทียน แล้วให้เยาวชนเขียนวาดรูปวงกลมกลางกระดาษโดยในวงกลมนั้นเขียนคำว่า “บ้านชานา” จากนั้นก็ให้เขียนองค์ประกอบว่าบ้านชานานั้นมีอะไรบ้าง (ให้เวลาประมาณ 10 นาที) จากนั้นก็นำเสนอ

เลือกคำสำคัญ คนละ 3 คำเพื่อทำการจัดลำดับโดยการ ให้คะแนนภายในกลุ่ม

ผลการให้คะแนนที่ได้ของแต่ละกลุ่มได้ 10 คำหลัก คือ ข้าว (๑๕¹) ควาย (๕) อาหารหลัก (๑๐) ดิน (๔) เลี้ยว (๒) สันหลังของชาติ (๕) น้ำ (๑๐) คน (๔) ความยากลำบาก (๑๑) จากผลการให้คะแนนที่ได้คือ ข้าว น้ำ ความยากลำบาก อาหารหลัก เมื่อได้ประเด็นแล้วก็ให้แต่ละกลุ่มเลือกประเด็นโดยให้สมาชิกจินตนาการแล้วเขียนเรื่อง ผลกระทบ และประเด็น ความสัมพันธ์ของแต่ละประเด็น จากนั้นให้คนในกลุ่มสรุป

วัตถุประสงค์

- เพื่อหาประเด็นขององค์ประกอบหลักของบ้านชานา
- ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับกิจกรรมทำนา
- สร้างความยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น

จากนั้นแจกกระดาษคลิปชาร์ตอีกแผ่น ให้คนทำสัญลักษณ์ ว่าจะได้มา อร่อย อิ่ม ทั้งนี้เพื่อให้มีการจัดกลุ่มของประเด็นที่เกิดขึ้นในกลุ่ม เมื่อเขาวชนจำแนกเสร็จแล้วก็ให้นำเสนอแต่ทั้งนี้ที่พี่เล่มได้บอกว่ายกโทษเพราะกำหนดกรอบการจำแนกไว้

วัตถุประสงค์

- สรุปความสัมพันธ์ของประเด็นให้เห็นเป็นหมวดหมู่

จากนั้นก็ถามความรู้สึกของแต่ละขั้นตอน และกิจกรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ ก่อนเริ่มเข้ากลุ่ม เขียนวงกลม ก่อนเขียนประเด็นเข้าวงกลม ตอนเขียน แล้วย้ายไปกลุ่มอื่นๆ

ตอนบ่าย เริ่มที่ศาลากลางน้ำเป็นการคุยกัน โดยให้กิจกรรมตั้งคำถามแล้วให้เขาวชนเขียนว่ารู้สึกถึงอะไร และคิดอะไรในคำนั้นๆ วัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้มีการจินตนาการ และเปิดโลกทัศน์

เกมข้ามแม่น้ำพิช

โดยแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม แล้วให้ตั้งชื่อหมู่บ้านแล้วให้ข้ามไปด้วยกันโดย

ไม่ให้ปล่อยมือ เมื่อเล่นเกมเสร็จ แล้วพี่เล่มสรุปโดยการตั้งคำถามว่าทำไมกลุ่มข้ามไม่สำเร็จ จากนั้นเขาวชนก็เล่าถึงปัญหาต่างๆ ขึ้นมาแล้วมีประเด็นเรื่องการวางแผน และความสามัคคีขึ้นมา แล้วพี่เล่มสรุปว่าเพราะประเด็นเหล่านี้เองที่ทำให้ผ่านไม่ได้ (พี่เล่มได้พูดถึงเรื่องเป้าหมายร่วม) ตอนนั้นมี

¹ ผลการVote ที่เกิดภายในกลุ่มทั้งหมด โดยให้แต่ละคนไปลงคะแนนใน ๑๐ ตัวเลือกนั้น (๑ คนสามารถเลือกได้ ๔ ตัวเลือก โดยการขีดเส้นใต้คำบนกระดาษกลาง)

*หมายเหตุ:

1. คนส่วนใหญ่พูดถึงในเรื่องรูปธรรม แต่เมื่อมีกลุ่มหนึ่งพูดถึงเรื่องที่เป็นนามธรรมขึ้นมาก็ช่วยให้กลุ่มอื่นๆ จุดประเด็นความคิดดังกล่าวขึ้นมาด้วย
2. การเขียนในกระดาษคลิปชาร์ตนั้นไม่ว่าใคร หรือกลุ่มไหนเป็นคนเขียนเพิ่มเติม ดังนั้นควรมีสิทธิ์ประจำกลุ่ม ของแต่ละกลุ่ม

เด็กคือ ๒ คนเล่นกัน พี่แถมได้ใช้วิธีการแยกคนหนึ่งอยู่ข้างในกลุ่มแล้วอีกคนอยู่กับพี่แถมข้างหน้าเวที
วัตถุประสงค์

- การยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคล
- ความสามัคคีในหมู่คณะ

จากนั้นพี่แถมก็จบกระบวนการ โดยพี่ปลา (ประเสริฐ วงศ์ภูธร) ในฐานะคุณอำนวยก็ชวนคุยต่อโดยการตั้งคำถามถึงว่ากระบวนการทำงานที่ผ่านมาคือ กลุ่มของพี่แถมเองเริ่มจากพี่แถมกลับมาจากเยอรมันแล้ว แล้วพบว่า ความทันสมัยที่เข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็ว และน่ากลัวมากแล้วคนในชุมชน หรือลูกหลานในบ้านเราจะรู้เท่าทันกับเรื่องนี้หรือเปล่า พี่แถมใช้เวลา นั่งทบทวนเป็นเวลา ๒ เดือน จากนั้นก็เริ่มต้นจากกิจกรรมสอนพิเศษภาษาอังกฤษฟรี เมื่อคนเยอะจนเกินกำลัง จากการสอนพิเศษนี้เองทำให้พี่แถมรู้ถึงความล้มเหลวในกระบวนการเรียนการสอนในบ้านเรา จากนั้นพี่แถมได้ทำกิจกรรมงานวัดกับเยาวชน และได้ทุนจนเกิดกิจกรรมต่อเนื่องถึงพ่อ และแม่ของเยาวชน จนเกิดกิจกรรมมากมาย

พี่ปลาตั้งคำถามเรื่องวิถีชีวิตกับเยาวชนว่าวิถีชีวิตคืออะไร พี่แถมบอกว่า มันคือ สิ่งที่เกิดขึ้นกับเรา จากเข้าจรดเย็น จากนั้นหาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิต กับชานา

เยาวชนถามพี่แถมว่ามีปัญหาหรือเปล่ากับการดึงเยาวชนมาร่วมทำกิจกรรม พี่แถมพูดว่าก็มีปัญหาเช่นกันในบางครั้ง บทส่งท้าย เยาวชนนั่งล้อมวงกล่าวความรู้สึกแล้ว ทำการสรุปสาระที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันมาตั้งแต่ตอนเช้า

ห้องย่อย 3 ห้องเรียนเยาวชนรู้จักชีวิต รู้จักอาชีพ รู้จักชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน อ.ภูเวียง

กระบวนการที่ใช้ในห้องย่อยครั้งนี้ เริ่มจากการแนะนำสินค้า ของแต่ละห้องการเรียนรู้ผ่านไป ผู้เข้าร่วมก็ต่างแยกย้ายกันไปห้องที่ตัวเองชอบ และอยากจะร่วมเรียนรู้ด้วย โดยห้องการเรียนรู้มีทั้งหมด 5 ห้อง ซึ่งห้องศูนย์เรียนรู้ชาวดินก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วยเหมือนกัน คุณอำนวยของห้องนี้คือพี่หยิก และเยาวชนที่เป็นเจ้าภาพของห้องศูนย์เรียนรู้ชาวดิน มี น้องศักดา น้องเสื่อ และน้องปริม ที่จะมาเป็นผู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตัวเอง

เมื่อคิดว่าทุกคนคงมาครบหมดแล้ว เท่าที่นับดูมีทั้งหมด ประมาณ 20 คน ดูหน้าค่าตาแล้วก็มีทั้ง เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ กิจกรรมแรกที่ทำร่วมกันก็คือ เกมสันตนาการ โดยมีพี่หยิกเป็นคน

ที่นำ มีเกมนับเลขห้ามซ้ำกัน เกมปลาทุบกับแข่ง เกมกระรอกกระแต จากนั้นก็การนั่งสมาธิ เพื่อเป็นการทำจิตใจให้สงบก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้..หลังจากการนั่งสมาธิคู้หนึ่งแล้วนั้น ก็เป็นการแนะนำตัวของผู้เข้าร่วมห้องการเรียนรู้ชาวคืน ว่ามีใครมาจากที่ไหนกันบ้าง โดยที่มิมีเจตยอยู่ว่า ให้บอกชื่อจริง ชื่อเล่น มากไปไหนแล้วเคยเข้าค่ายอะไรมาบ้าง ก็ใช้เวลาานอยู่เหมือนกันกว่าที่จะเสร็จ

จากนั้นพีหิกก็ให้ผู้เข้าร่วมทำกิจกรรมผ่านประสบการณ์ คือเล่น *เกมปมมนุษย์* บรรยากาศของการทำกิจกรรมก็เป็นไปด้วยความสนุกสนาน มีการแสดงความคิดเห็นบ้าง บางคนก็ไม่ได้พูดอะไรสักคำเลยก็มี คงอาจจะเป็นเพราะพวกเขาไม่ค่อยสนิทกันมาก แต่เวลาผ่านไปไ้ระยะหนึ่ง ปมที่เห็นยุ่งๆ กันตอนแรกเริ่มไกล้จะกลายเป็นวงกลมได้เหมือนเดิมแล้ว ส่วนหนึ่งที่ทำให้เหมือนง่ายนั้น คงเป็นเพราะที่จำนวนผู้เล่นไม่มากก็เลยใช้เวลาไปไม่มาก

เมื่อทุกคนคลายปมออกเป็นวงกลมเหมือนเดิมได้แล้วก็มานั่งแลกเปลี่ยนกันความรู้สึกกัน โดยมีพีหิกเป็นคนตั้งคำถามว่า

- ขั้นตอนการทำงานของพวกเราเป็นอย่างไร
- ปัญหาอุปสรรคของเกมนี้คืออะไร
- เราได้เรียนรู้อะไรจากเกมนี้

จากนั้นพีหิกก็ได้พูดเรื่องการทำงานร่วมกัน *วงจรการทำงานแบบมีส่วนร่วม* และเชื่อม ไปเรื่องของไตรสิกขา ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้อย่างสมดุล คือ มีทั้งการปฏิบัติ (การลงมือทำ) ปรียติ (ทฤษฎี หลักการ) และปฏิเวธ ว่ามันมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ช่วงเช้าก็คงจบลงกันเพียงแค่นี้ ก่อนที่จะปรับประธานอาหารกลางวันก็ได้ตั้งท้ายว่า “เมื่อรับประธานอาหารเสร็จแล้วให้รับมา เราจะได้นอนกลางวันกัน พบกันเวลาบ่ายโมงตรง”

กิจกรรมแรกของช่วงบ่าย อย่างที่สัญญาไว้ ก็คือ *ผ่อนคลายตระหนักรู้*หรือการนอนสมาธินั่นเอง โดยมีน้องปริมเป็นผู้อ่านบทภาวนาให้ผู้เข้าร่วมได้ฟังและจิตนาการตามไปด้วยในขณะที่นอน บทภาวนาก็มีสั้นๆ ชื่อว่า ภาวนาแสงสว่าง + *The Light of Spirit* by Kitaro ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

ขอให้ทุกคนนี้ถึงแสงสว่างที่อยู่ข้างหน้าของเรา นำแสงสว่างเข้ามาทาง

หน้าผาก เข้ามาในบริเวณศีรษะของเรา ให้ศีรษะของเราเต็มไปด้วยแสงสว่าง เมื่อแสงสว่างอยู่ที่ไหน ความมืดย่อมอยู่ไม่ได้ เราจะคิดแต่สิ่งที่ดี คิดแต่สิ่งที่มีประโยชน์ ความคิดของเราเต็มไปด้วยความรักและความเมตตา..

นำแสงสว่างลงมาถึงหัวใจของเรา คิดว่าที่หัวใจมีดอกบัว เมื่อกระทบกับแสงสว่าง ดอกบัวก็จะค่อยๆบานออก สวยงาม เช่นเดียวกับจิตใจของเราที่เต็มไปด้วยความเบิกบาน เต็มไปด้วยความสงบสุข เต็มไปด้วยความรักและความเมตตา...

นำแสงสว่างมาที่แขนและมือของเรา ให้มือทั้งสองข้างเต็มไปด้วยแสงสว่าง เราจะทำแต่สิ่งที่ดี รับใช้ช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ...

นำแสงสว่างลงมาถึงขาและเท้าของเรา ให้เท้าทั้งสองข้างเต็มไปด้วยแสงสว่าง เราจะก้าวเดินไปในทางที่ดี ไปในสถานที่ที่ดี ไปพบกับคนดีๆ...

นำแสงสว่างกลับขึ้นมาใหม่ ผ่านร่างกายของเรา มาที่ปากและลิ้นของเรา ให้ปากและลิ้นของเราเต็มไปด้วยแสงสว่าง เราจะพูดแต่สิ่งที่ดี พูดแต่ความจริง พูดด้วยคำพูดที่ไพเราะ สุภาพ

นำแสงสว่างมาที่หูของเรา หูทั้งสองข้างของเราเต็มไปด้วยแสงสว่าง เราจะฟังแต่สิ่งที่ดี ได้ยินได้ฟังแต่ความคิดของผู้อื่นอยู่เสมอ...

นำแสงสว่างมาที่ตาของเรา ตาทั้งสองข้างเต็มไปด้วยแสงสว่าง เราจะมองแต่สิ่งที่ดี เห็นความดีในทุกสิ่งทุกอย่าง เห็นความดีในทุกๆคน...

นำแสงสว่างกลับขึ้นมาที่ศีรษะของเรา ให้ศีรษะของเราเต็มไปด้วยแสงสว่างกระจายแสงสว่างออกไป นำไปมอบให้กับคุณพ่อและคุณแม่ผู้ที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูเรามา... นำแสงสว่างไปมอบให้กับครูอาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่เรา กระจายแสงสว่างออกไป ไปมอบให้กับญาติพี่น้องของเรา เพื่อนของเราทุกๆคน กระจายแสงสว่างออกไปให้แก่ทุกคนไปทั่วโลก ไปยังสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย

ขอให้ทุกชีวิตจงอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข กระจายแสงสว่างออกไปให้ทั่วจักรวาล ให้ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยแสงสว่าง...เราอยู่ในแสงสว่าง...แสงสว่างอยู่ในตัวเรา...เราคือแสงสว่าง (สงบนิ่งประมาณ ๑-๒ นาที) ในตอนนี้ขอให้นำแสงสว่างมาบรรจุไว้ที่หัวใจของเรา และเราจะเก็บรักษาแสงสว่างนี้ไว้กับเรา.. ตลอดไป..... ค่อยๆลืมตา_

จากนั้นก็เป็นการถอดความรู้ โดยคุณอำนวยจะเป็นตั้งคำถามน้องๆเจ้าภาพเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ร่วมเรียนรู้ว่า ได้ทำอะไรกันบ้าง สิ่งที่ทำมันคืออย่างไร เราได้เรียนรู้อะไรกับมัน ได้นำอะไรกลับไปใช้ที่บ้านบ้าง ปัญหาอุปสรรค ฯลฯ และก็เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ถามเรื่องที่ตัวเองสงสัยและเรื่องที่ตัวเองอยากจะเรียนรู้เพิ่มเติม และเล่าเรื่องของพื้นที่ตัวเองว่าทำอะไรกันบ้าง

บรรยากาศ ก็เป็นบรรยากาศที่สบายๆ มีวงแหวนหวานอ่อนบ้าง เป็นกันทุกคนเมื่อนั่งห้องติงหนัง
ตามันก็เริ่มหย่อน จากที่นั่งคุยกัน ก็มีบางคนที่นอน แต่ก็ไม่เป็นไร ปล่อยให้นอนตามสบาย ใครอยากนอนก็
นอนได้ ไม่ได้บังคับ เพราะห้องนี้เป็นห้องที่สบายๆอยู่แล้ว

การพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ก็ใช้เวลาจนถึงประมาณ ๔ โมงเย็น ก็ได้สิ้นสุดลง ทุกคนต่างก็แยกย้าย
กันไปพักผ่อนตาม อริยาศัย และเตรียมพร้อมกับการแสดงในค่ำคืนนี้

ห้องย่อยที่ 4 ห้องเรียนผู้ใหญ่ใส่ใจลูกหลาน ประกอบด้วย องค์กรส่วนท้องถิ่นดูแลลูกหลาน
ได้อย่างไร โดย อปต.กันตวาระมวล จ.สุรินทร์ องค์กรชุมชนสอนการออมกับลูกหลาน โดย
สหกรณ์เครดิตยูเนียนอำเภอหนองสองห้อง จำกัด บทบาทสื่อกับการพัฒนาเยาวชน โดยคุณ
สุมาลี สุวรรณกร บรรณาธิการข่าวประจำศูนย์ข่าวเครือเนชั่น ภาคอีสาน และประธานสโมสร
นักเขียนภาคอีสาน

เริ่มจากคุณหน่อย เล่าว่าตนเองทำงานด้านสื่อ ทำให้ได้สัมผัสว่าสื่อในเมืองไทยนั้น มี
บทบาทสูงในการกำหนดหรือชี้นำความรู้สึกนึก
คิดของประชาชนได้มาก สื่อจึงต้องมี
จรรยาบรรณและรักษาจุดยืนของความเป็นกลาง
ให้ได้ นี่คือการยาก คุณหน่อยเองเลือกค่าย
เนชั่นเพราะเห็นว่าค่อนข้างเป็นกลาง กลับมาที่
เรื่องของสื่อกับเยาวชน เล่าว่าเนชั่นนั้นผลิตสื่อที่
เป็นทางเลือกให้เยาวชน เช่น หนังสือพิมพ์เนชั่น จูเนียร์ การสนับสนุนให้มีค่าย ดิวเข้มให้นักเรียนที่จะสอบ
Admission โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ในภาคอีสานก็จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน นักเขียนน้อย เป็นต้น ถามว่ามี
หลัก ๆ ง่ายอย่างไรในการเลือกสื่อให้เด็ก คุณหน่อยก็ไม่ได้พูดชัดนัก แต่เล่าไปถึงสื่อกับบทบาทของคนเป็น
แม่ที่ตนเองประสบมา ว่ากระแสการโฆษณาชวนเชื่อเข้ามาทุกด้าน เปิดทีวีก็เจอขนมหลอกเด็ก ไปห้างก็เจอ
ตุ๊กตาสี อินเทอร์เน็ตก็มี หน้าโรงเรียนมีของเล่นวางขาย โรงเรียนไม่ใส่ใจให้พ่อค้าหนังสือนำหนังสือมาขาย
ให้เด็กถึงในห้องเรียน ประมาณนี้ ทำให้ตัวเองต้องระมัดระวังอย่างมากในการกวาดขันลูก ๆ ใช้วิธีดู ว่าลูก
บางทีก็เข้มงวดกับลูกจนเกินไป เพราะความที่เป็นคนทำงานด้านสื่อ ทั้งทำไวที่สื่อไม่ค่อยจะหยิบเอา
นิทานพื้นบ้าน ตำนาน ซึ่งเป็นสื่อท้องถิ่นที่มีเสน่ห์ อยู่มาสร้างเป็นสื่อสีขาวให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้เท่าใดนัก

คุณวาสนา เล่าว่าตนเองเริ่มทำงานด้านสังคมจากองค์กรแพลน ประเทศไทย กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก
แล้วก็ทำงานด้านพัฒนา NGO ในหมู่บ้านมาเรื่อย มารวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เดิบโตเป็นสหกรณ์
เครดิตยูเนียน ระดมเงินออมในชุมชนได้มาก ทำงานภาคประชาชนมาหลายโครงการ ทำให้มีเครือข่ายเยอะ
เงื่อนไขความสำเร็จที่ผ่านมา คือความเป็นเครือญาติกันของคนในชุมชน ตัวเองก็พยายามปฏิบัติตัวเป็น
แบบอย่างด้วย ถ้าถามว่าการทำงานของเครดิตยูเนียน โยงเข้าไปในโรงเรียนได้อย่างไร คุณวาสนา เล่าว่า
เกิดจากความคิดที่ว่าเราจะสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเรื่อง วินัยในการออมได้อย่างไร “กินอิม นอนอุน
มีออม” นี่คือนโยบายของการสร้างวินัยการออมให้เด็กนักเรียน ก็ต้องเริ่มจากการเข้าไปคุยกับผู้บริหาร ครู

นักเรียน ถึงเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ซึ่งก็ทำได้ระดับหนึ่ง คือ เปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ระดมเงินฝากให้นักเรียน เข้าไปฝึกให้นักเรียนหัดทำบัญชีรับ-จ่าย เป็นต้น คุณวาสนาก็บอกว่า ในโรงเรียนนั้นก็ถือว่ายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก ต้องค่อย ๆ ทำไป ซึ่งกลไกของผู้บริหาร ครู ก็เป็นตัวแปรสำคัญ

นายกสุวรรณณี ก็เล่าไปแล้วว่ารู้จัก สรศ. ได้อย่างไร สรศ.เข้ามาทำอะไรที่กันตวจฯ บ้าง ไปต่อผู้กับสภาเพื่อให้ได้งบประมาณพัฒนาแกนนำอย่างไร พอทำแล้วแกนนำบางคนเปลี่ยนแปลง เช่น แกนนำด้านเยาวชน เด็ก เรื่องสุขภาพ เป็นต้น เรื่องเด็กและเยาวชน ก็เล่าเรื่องกิจกรรมบ้านถนนชัยของประชาที่พาเด็กไปเกี่ยวข้าว แข่งฟุตบอล จัดงานลอย

กระทง ฯลฯ อนาคต.เป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณ อยากให้แกนนำแต่ละหมู่คิดงานได้เองเหมือนบางหมู่ที่เป็นอยู่ ซึ่งบางหมู่นอกจากไม่เป็นแกนนำให้แล้วยังต้องไปแก้ปัญหาเด็กเกรออีก ก็เล่าไปเรื่อย ๆ แล้วก็พูดเรื่องจะยกฐานะจาก อบต.เป็นเทศบาล

ช่วงหลังเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยน ก็ประเด็นของคุณวาสนา มีคนสนใจพูดคุยเพิ่มขึ้น ส่วนประเด็นของนายกฯ สุวรรณณี มีสมาชิกบางคนเป็นไปให้ความสนใจเรื่องการยกฐานะเป็นเทศบาล (ประมาณว่าเป็นแล้วดีไม่ใช่อะไร ไม่ได้แลกกันเรื่องเด็กเท่าไรเลย พูดเรื่องการเมืองซะมากกว่า)

ห้องย่อยที่ 5 ห้องเรียนรู้เส้นทางชีวิตของแกนนำเยาวชนผู้หลงใหลในท้องถิ่น

กระบวนการในห้องนี้เริ่มต้นด้วยการทำกิจกรรมสนทนาการเพื่อทำความรู้จักกัน พี่วิโรจน์ก็ใช้กิจกรรม “เมื่อนี้วโป่งมาเจอกัน ถามว่าไปไหนมา หมุนนิ้วขอลา แล้วค่อยมาเจอกันฯ” มีท่าทางประกอบด้วยแล้วก็ไล่ไปที่ละนิ้ว เมื่อนี้วครบก็ไล่อวัยวะส่วนต่างๆ พร้อมกับให้เปลี่ยนคู่และทำความรู้จักกันไปด้วย ก็เป็นกิจกรรมผ่อนคลายก่อนเริ่มกระบวนการ วิทยากรกลุ่มนี้ประกอบด้วย

- นายรัชวุฒิ ลิโป้ (ครูต๋อง) “ครู ศรช. กับการสร้างศูนย์เรียนรู้ที่กินได้”
- นายจาตุรณ วิศิลา (โจ้) “ยูวเกษตรกรฉายาหมูไม่กลัวน้ำร้อน”

- นายวิโรจน์ วงศ์เสนา “การเรียนรู้นอกระบบที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่แท้”
- นายประชา สุขโส “บทเรียนการรวมพลังเยาวชนรักถิ่น”
- นายอานัฐ หาญชนะ “อยู่ในท้องถิ่นแล้วคิดให้ต่างได้อย่างไร”
- นางสาววรินทร์ โสภกา (โอเล่) “ฉันทำอะไรกับ โลกภายในและ โลกภายนอกในขณะที่กำลังตามหาความฝัน”

ในช่วงแรกก็ให้วิทยากรได้แนะนำตัวพร้อมกับเล่าถึงแรงบันดาลใจของตนเองในการกลับมาอยู่ในท้องถิ่นกันคนละ 1 รอบก่อน จากนั้นก็ถามถึงเป้าหมายชีวิตของแต่ละคน นอกจากเป้าหมายชีวิตของวิทยากรแล้ว คุณอำนวยในกลุ่มก็ได้ให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้พูดถึงเป้าหมายในชีวิตของตนเองด้วย กระบวนการในช่วงเช้าก็พักไว้เพียงแค่นี้ก่อน เพราะถึงเวลาที่ต้องรับประทานอาหารกลางวันกันแล้ว

หลังจากพักรับประทานอาหารกลางวัน เราเริ่มกิจกรรมอีกครั้งในเวลาบ่ายโมง นื่องๆ จากอุปสรรคที่ออกมาเพื่อนๆ เล่นกิจกรรม “จับอะไรดีจะ จับอะไรดีหละ จับ....” คนนำเล่นสนุกก็เลยมีต่ออีกประมาณ 2 กิจกรรม จากนั้นก็เริ่มให้วิทยากรแต่ละคนได้เล่าเรื่องราวของตนเอง โดยคุณอำนวยให้โจทย์กว้างๆ ว่า

- ให้เล่าเหตุการณ์หรือช่วงเวลาที่เราประทับใจ
- ประสบการณ์เรียนรู้ในวัยเด็ก
- จุดหักเหของชีวิต จุดเปลี่ยนที่ทำให้เราหันมามองเรื่องชุมชน
- ในมุมมองของเราคิดว่าทุนในชุมชนมีอะไรบ้าง
- มีอะไรที่อยากฝากบอกน้องๆ
- จุดเด่นของวิทยากรแต่ละคน คือ

โจ้ เป็นเด็กหนุ่มในวัยเบญจเพส แม้จะยังเรียนไม่จบ แต่โจ้ก็ทำอาชีพของตนเองมากมาย โดยไม่ต้องรอว่าจะต้องมีปริญญาก่อนแล้วค่อยทำ โจ้มีจุดเด่นที่ชอบเป็นคน “ทดลอง” ทดลองทำด้วยตนเอง แม้จะผิดหรือจะถูกก็ไม่เคยท้อ เพราะ โจ้เชื่อมั่นเป็นการเรียนรู้ และมีความมุ่งมั่นที่จะยืนหยัดด้วยลำแข้งของตนเอง นำเสียดายที่โจ้อยู่กับเราได้แค่ช่วงเช้าเท่านั้น

ครูต้อง มีการตั้งคำถามกับชีวิต อย่างเช่น ตอนไปทำงานรับจ้าง เป็นมนุษย์เงินเดือนและเชื่อว่ามันจะมีความสุข ตื่นเช้าไปทำงาน ตอนเย็นกลับบ้าน รับเงินเดือนทุกเดือน ก็เริ่มตั้งคำถามกับตนเองว่า “มันใช่ตนเองหรือเปล่า” ครูต้องจึงลาออกจากการเป็นพนักงานบริษัท แล้วมาเป็นครู กศน. และเห็นโอกาสจากการเป็นครู กศน. ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพของประชาชน ครูต้องแม้จะจบสาขาทางอุตสาหกรรม แต่ก็ไม่ได้ยึดติดกับวิชาที่เรียน หันมาเรียนรู้ทางการเกษตรไปพร้อมๆ กับชาวบ้าน และเมื่อเป็นครู กศน. ครูต้องก็ตั้งคำถามกับตนเองว่า “ทำอย่างไรชาวบ้านจึงจะหันมาพึ่งตนเอง” ครูต้องจึงลงมือสร้างศูนย์เรียนรู้ที่จะเป็นต้นแบบให้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง ก็นับว่าเป็นการใช้โอกาสและต้นทุนที่มีอยู่อย่างเต็มที่ โดยไม่ตามกระแสว่า ครู กศน. มีหน้าที่สอนก็สอนไปเท่านั้น

อานัฐ เรียนจบแค่ชั้น ป.5 แต่การเรียนรู้จากประสบการณ์ของอานัฐมีมากมาย ไม่ว่าจะเกิดจากกลุ่มเด็กกรรณก บ้านสายรุ้ง จากวัด หรือการทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมอีกมากมาย อานัฐบอกว่าเคล็ดลับว่าก่อนที่จะไปถึงฝันเราต้องทำ ต้องเรียนรู้อะไรอีกมากมาย ไม่ใช่รอเวลาและมุ่งไปสู่ฝันได้เลย อย่างเช่นอานัฐตั้งคำถามกับตนเองว่า “ทำอย่างไรเราจะพึ่งตนเองได้” อานัฐตั้งคำถามกับตนเองตั้งแต่ยังเล็ก และเริ่มสะสม บ่มเพาะวิธีการพึ่งตนเองมาเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย การใช้ชีวิต อานัฐบอกว่า “มันไม่ใช่ว่าจะต้องรอให้โตก่อนแล้วค่อยพึ่งตนเอง เป็นกระบวนการที่ต้องบ่มเพาะ”

วิโรจน์ อีกหนึ่งหนุ่มที่มีกระบวนการเรียนรู้แบบระบบมา วิโรจน์มีหลักยึดที่สำคัญคือ “เมื่อตัดสินใจเลือกแล้ว ต้องพิสูจน์ตนเอง” วิโรจน์ก็ทดลองทำมาหลายอย่างมากมาย วิโรจน์บอกว่า “ช่วงของการแสวงหาจะต้องได้ชิมหลายๆ อย่าง” สิ่งสำคัญที่ทำให้ค้นพบตนเองในขณะของการแสวงหาคือ “การรู้จักสังเกตตนเอง” สังเกตว่าทำอะไรได้ดี และทำอะไรแล้วมีความสุข วิโรจน์บอกว่า สิ่งที่ทำให้ตนเองไม่ออกนอกเส้นทางในขณะที่ออกมาเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ การมีเป้าหมายที่ดี ไม่ว่าจะเป็นพระอาจารย์ หรือบ้านสายรุ้งที่มีรุ่นพี่ดูแลรุ่นน้องอย่างเป็นระบบ

ประชา ประกาศตนเองอย่างชัดเจนว่า “ผมเป็นคนบ้านนอก” ประชาและน้องๆ ชอบกีฬาฟุตบอล เป็นชีวิตจิตใจ จึงตั้ง “สโมสรถนนชัยเอฟซี” และจากสโมสรก็ขยายพาน้องๆ ทำกิจกรรมในชุมชนอีกมากมาย จากการฟังประชาเล่าเรื่องแบบเล่าไปเรื่อยๆ แล้วพอสรุปใจความหลักที่ทำให้กลุ่มเยาวชนของบ้านถนนชัยเหนียวแน่น ประกอบด้วย มีการบริหารจัดการที่ดี เช่น การแบ่งเงินรางวัลออกเป็น 3 ส่วน คือ เก็บไว้เป็นกองทุนสโมสร เก็บไว้ทำกิจกรรมจิตอาสา และเพื่อการฉลองสำหรับกลุ่ม เป็นต้น มีกิจกรรมที่ทำเพื่อผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ทำให้รักถิ่นและทำกิจกรรมร่วมกันได้ คิดแล้วได้ทำ ไม่ต้องรองบประมาณหรือรอใครๆ

นอกจากนี้ยังมีการต่อยอดกิจกรรม ทำเรื่องใหม่ๆ ไปเรื่อยๆ และทำให้สนุก อีกทั้งการที่เป็นคนในชุมชน ไม่มียศ ไม่มีตำแหน่ง ทำให้ทำไปเรื่อยๆ ได้ โดยไม่ต้องเร่งสร้างผลงาน และการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม ซึ่งใครหรือองค์ใดจะเข้ามาก็ต้องเข้ามาตามความต้องการของกลุ่ม ไม่ใช่เข้ามาเป็นผู้กำหนด

ส่วน **โอเล่** แม้จะยังบอกไม่ได้ชัดเจนว่าตนเองชอบอะไร อยากทำอะไร แต่ในขณะที่กำลังแสวงหาอยู่นั้น โอเล่ก็ใช้วิธีการทำและเข้าไปเรียนรู้หลายๆ อย่าง และที่สำคัญ ต้องทำซ้ำๆ และลงลึกกับมัน เพื่อที่จะตอบตนเองให้ได้อย่างชัดเจนว่ามันใช่ตนเองหรือไม่ หรือเป็นเพียงการคิดเอา

ด้วยวิทยากรที่มีหลายคน ทำให้ไม่มีเวลาให้ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนด้วย เหมือนกับที่ตั้งใจไว้ แต่ก็เชื่อว่า ทุกประเด็นที่เกิดขึ้นในวันนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมอย่างแน่นอน

สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ในห้องย่อย

หลังจากเข้าห้องย่อยและพักเบรกในช่วงบ่ายเสร็จแล้ว พี่ปานก็เชิญตัวแทนน้องๆ ที่อยู่ในห้องย่อย มาเล่าให้เพื่อนในกลุ่มใหญ่ฟังว่า ตนเองและสมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้อะไรบ้าง

กลุ่มผู้ใหญ่ใส่ใจลูกหลาน

เรื่องเด่นของการออกร่วมกับโรงเรียน โดยสหกรณ์ร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้ ส่วน อบต. เรื่องเด่นก็จะเป็นการพัฒนาคน โดยใช้โมเดลประเทศ สนับสนุนการพัฒนาของเยาวชน ในช่วงของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีการเปิดใจแลกเปลี่ยนกันว่าจะพัฒนาเยาวชน ทุก อบต. ที่มา และทุกกลุ่มที่มา ก็น่าจะเป็นต้นทุนที่ดีในการส่งเสริมเยาวชน

กลุ่มเยาวชนศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน

ในกลุ่มของเราก็จะเป็นการเรียนรู้กันแบบง่ายๆ สบายๆ เพราะมีหลากหลายวัย ทั้งที่เป็นพี่ๆ อบต. และกลุ่มเด็กเล็กๆ ตอนเช้าให้ทุกคนเปิดใจผ่านการนั่งสมาธิ ไม่ให้ตั้งเครียดหรือกดดัน และได้เล่นกิจกรรมผ่านประสบการณ์ คือ ปมมนุษย์ ก็ให้ทุกคนได้เล่น ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของปมที่ต้องช่วยกันแก้ พอเล่นผ่านกันก็มานั่งถอดบทเรียนว่า แต่ละคนรู้สึกอย่างไร ได้เรียนรู้อะไร ก็จะมีการแลกเปลี่ยนกัน ถ้าคนหนึ่งไม่ร่วมมือก็จะไม่สามารถผ่านปัญหาอุปสรรคไปได้ ก็สืบเนื่องไปถึงกิจกรรมของกลุ่มศูนย์การเรียนรู้ชาวดินว่า ถ้าหากคนหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือ ก็ไม่สามารถที่จะผ่านปัญหาไปได้ ก็จะโยงสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่การนำไปปรับใช้

ในช่วงบ่ายก็จะเป็นการผ่อนคลายด้วยกิจกรรมผ่อนคลายกระดานรู้ ก็เป็นการนอนฟังเสียงดนตรีและฟังเสียงใสๆ จากน้องๆ ชาวคืนที่ได้บรรยายถึงแสงสว่างที่บอกให้เราจินตนาการให้แสงสว่างไปอยู่ที่มือ อยู่ที่หน้าผาก เป็นต้น เราก็จะไม่กังวลอะไร เราก็จะรู้สึกสบายๆ ฟังเสียงเพลงและเสียงบรรยายไปเรื่อยๆ จากนั้นก็เป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ของน้องๆ ชาวคืน คือ น้องเสื่อ น้องศักดา และน้องปริม เล่าให้ฟังว่ากว่าจะมาถึงจุดนี้ เขาได้เรียนรู้อะไร ได้ทำอะไรมาบ้าง ส่วนใหญ่ก็เป็นกิจกรรมที่ทำในชุมชน แล้วก็จะมีการถอดบทเรียนหลังทำ นอกจากนี้ก็มีการเข้าค่ายที่ทำให้ได้แลกเปลี่ยนกับน้องๆ คนอื่นๆ ด้วย ประทับใจน้องศักดาที่เขาบอกว่า เขาได้ตัดสินใจที่จะไม่ไปเรียนในระบบ แรงในการรักบ้านเกิดของเขา ทำให้เขาไม่ยอมจากไปไหน แต่ก็สามารถได้ปริญญาด้วย จากนั้นทุกคนก็ช่วยกันซักถาม ก็ประทับใจน้องๆ มาก

กลุ่มสถาบันชานา

บรรยากาศครึกครื้น สบายๆ เป็นการเรียนรู้ได้เริ่มไม่ ตอนแรกเป็นสนามหญ้า แต่พอแดดไล่ก็ไปอยู่ในโรงเรียน ผู้เข้าร่วมมีตั้งแต่ชั้น ป.4 เป็นต้นไป สิ่งที่เราได้เรียนรู้คือการทำนา มีชานา มีนิก มีหุ่นไล่กา มีอะไรอีกมากมาย เราได้เพื่อนใหม่ด้วย แรกๆ เราไม่แน่ใจว่าเราจะมีเพื่อนหรือไม่ แต่ก็สามารถปรับตัวเข้าหากันได้อย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ครั้งนี้มันทำให้เราตระหนักถึงอาชีพชานามากขึ้น บางคนแม่พ่อแม่จะเป็นชานา แต่ก็ไม่เคยทำนา ได้เรียนรู้ว่าเมล็ดข้าวทุกเม็ดจะต้องทานให้หมด เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกัน เราได้เรียนรู้ว่าน้ำมีความหมายอย่างไร ความยากลำบากในแต่ละขั้นตอนของการทำนา ได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของชุมชน บางคนไม่เคยใส่ผ้าซิ่น ไม่เคยใส่ไคร้ก็อยากใส่บ้าง บางคนก็อยากไปใช้ชีวิตในเมืองดูบ้าง กล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นมากขึ้น มีความสามัคคีเปิดใจ รับเพื่อนใหม่มากขึ้น

กลุ่มเยาวชนหลงใหลในท้องถิ่น

ช่วงแรกเป็นการแนะนำตัวให้รู้จักกัน จากนั้นก็จะเป็นการเล่าชีวิตประสบการณ์ของแต่ละบุคคล อย่างเช่นพี่ประชาจากสุรินทร์ การรวมกลุ่มเด็กในหมู่บ้านก็เริ่มจากการเล่นฟุตบอล มีแรงบันดาลใจที่จะสร้างเยาวชนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ก็ยังมีกิจกรรมท้องถิ่น ทำกิจกรรมจิตอาสาในหมู่บ้านในเทศกาลสำคัญ คนที่ 2 คือ พี่อานัฐมาจากชัยภูมิ ก็จะเรียนรู้จากสิ่งรอบข้าง พี่ซศักพื้นบ้านจำหน่ายในหมู่บ้าน มีการแลกเปลี่ยนกันโดยเริ่มต้นจากตนเองไปแลกเปลี่ยนกับคนอื่นๆ มีโครงการที่จะทำตลาดสีเขียว พี่วิโรจน์ตัดสินใจไม่เรียน ทวนกระแสออกมาเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้านสายรุ้งเรียนรู้สิ่งที่ตนเองชอบ เช่น การวาดรูปนก หรือ

การเรียนรู้ชีวิตชุมชนในพื้นที่ ก็จะไปโดยการโบกรถไป พอออกไปนอกชุมชนก็คิดว่าตนเองควรกลับมาทำอะไรให้กับชุมชน และครอบครัว จึงกลับมาที่บ้าน โอเล่ก็มาจากศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน ที่ตัดสินใจเรียนอยู่ที่ชุมชน เขาคิดว่าการอยู่กับชุมชนเขาก็คิดว่าทำอะไรเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง เช่น ทำน้ำเต้าหู้ และทำกิจกรรมอื่นๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน เช่น ปลูกเห็ด ปลูกผัก

ส่วนที่ประทับใจคือ พี่ต้อง ครู กศน. เขาไม่ได้ทำหน้าที่ครูอย่างเดียว แต่เข้าไปเรียนรู้กับชาวบ้าน และมีการปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับชาวบ้านด้วย

ตัวแทนกลุ่มเรียนรู้สื่อโซเชียล

เป็นกลุ่มที่ใช้ละครเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ สิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันคือ การกล้าแสดงออก การสื่อสารกับเพื่อนในกลุ่ม การพัฒนาตนเอง

การแบ่งเวลา การทำกิจกรรมโดยการใช้เวลา มีการแบ่งเวลา ให้ความสำคัญกับการเรียน แต่ทำทั้ง 2 อย่างไปด้วยได้ มีตัวอย่างจากน้องเต้ เขาติดเกมและไม่เข้าไปเรียน พอหลังจากมาเข้ากลุ่มละคร มันเหมือนเป็นตัวตนของเขา มันสะท้อนอะไรหลายๆ อย่างให้ได้เห็น ทั้งแง่ดีและร้าย สามารถที่จะกลับมาเรียนได้ ในกลุ่มก็จะมีคอยเตือนกัน ทำให้การเรียนของเขาดีขึ้น

ประทับใจเรื่องการทำงานเป็นทีม การแบ่งเวลา การซ้อมละคร คนที่ติดธุระจริงๆ มาไม่ได้ เพื่อนก็จะช่วยสรุปงานให้เขาได้ตามทัน

แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่น

ช่วงเวลาที่ทุกคนรอคอยก็มาถึงจนได้ การแสดงของแต่ละพื้นที่ที่เตรียมกันมาอย่างดี บรรยากาศในเย็นๆ ในช่วงหน้าหนาว พวกเราใช้ลานกลางแจ้งเบื้องหลังเป็นน้ำตกที่ทางรีสอร์ทจัดไว้อย่างดี พร้อมกับแสงไฟกระจ่างตา ทั้งน้องๆ และผู้ใหญ่ใจดีต่างทยอยมาตักอาหาร จะหงุดหงิดสักหน่อยก็ตรงที่เจ้าของรีสอร์ทมากอยก้ากับอาหารและนั้บจานนี้แหละ

งานนี้ได้อาจารย์อ้อดขึ้นมาเป็นพิธีกร รู้สึกว่าเลือกคนไม่ผิดเลยแหละ เพราะทั้งเรียกแขก และเรียกทิปจากแขกได้ไม่อื่น การแสดงชุดแรกเป็นของแกนนำเยาวชนจากหนองสองห้อง คือ น้องอ้น ผู้ที่มีความสามารถทั้งในด้านการแต่งเพลง การเล่นดนตรี และการตัดแต่งเสียงต่างๆ พร้อมกับมีห้องอัด

เป็นของตนเองตั้งแต่เยาว์วัย น้องอันยังได้แต่งเพลง “เสียงจากบ้านดิน” ให้กับน้องๆ ศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน วันนี้น้องอันโชว์เพลง “อีสานบ้านเฮา” ซึ่งเป็นเพลงที่แต่งให้กับศูนย์การเรียนรู้ชาวดินอีกเช่นเดียวกัน

การแสดงชุดต่อมาได้รับเสียงปรบมือกันเกรียวกราวด้วยความอลังการกับชุดระยิบระยับตา แต่ละคนเดินขึ้นมาบนเวทีจำกันแทบไม่ได้ นี่แหละที่เขาบอกว่า “ผู้หญิงกับแป้งและแสงไฟ” มันทำให้คนเปลี่ยนเป็นคนละคนไปเลย นี่เป็นการแสดงหมอลำของน้องๆ จากศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน เริ่มด้วยการเดินโชว์ด้วยเพลงจังหวะ “โจ๊ะพริ่มๆ สาวกันตรึมยุค

ใหม่” เรียกเสียงกรี๊ดจากพี่น้องชาวลูกรินทร์ได้ไม่น้อย ต่อด้วยหมอลำเรื่องต่อกลอนและจบลงด้วยเพลงเสียงจากบ้านดิน ใครจะเชื่อว่าพวกเขาทำได้ ในยามปกติพวกเขาถือหัวดำๆ ปลูกผัก ทำนา เรียนหนังสือกัน แต่เมื่ออยู่บนเวทีก็กลายเป็นนักแสดงเต็มขั้นกันเลยทีเดียว

จากนั้นก็เป็นการแสดงของพี่วิโรจน์และน้องๆ ชาวค่าย ด้วยบทเพลงน่ารักๆ แต่ขัดกับหน้าตาอย่างยิ่ง ทั้งเพลงมด และเพลงปลุกดอกไม้ แต่ก็เรียกเสียงกรี๊ดจากน้องๆ ที่เคยเข้าค่ายพื้นพลังท้องถิ่นฯ ได้เป็นอย่างดี

การแสดงที่ยิ่งใหญ่อีกชุดหนึ่งของน้องๆ จากดินแดนอีสานใต้ ชื่อชุด “รำโจลมมั่วด” หรือพิธีการเข้าทรงหรือการเป็นความเชื่อของชาวลูกรินทร์ ที่เป็นกลุ่มชนเขมรมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย เป็นภูมิปัญญาของคนลูกรินทร์ ซึ่งสมัยก่อน ชาวบ้านมีความเป็นอยู่แบบพึ่งตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เวลามีคนเจ็บป่วยหรือเป็นไข้ ด้วยความเชื่อและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า สามารถคุ้มครองชาวบ้านได้ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ยังสามารถรับรู้ได้ว่าสาเหตุของการเจ็บป่วยของชาวบ้านมาจากสาเหตุใด โดยมีผู้เข้าทรงที่เรียกว่าพ่อหมอหรือแม่หมอเป็นผู้สื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถสัมผัสและรับรู้ได้ด้วยวิธีการเข้าทรงและทำการรักษาด้วยวิธีการเข้าทรง ก่อนจบการแสดงพ่อหมอยังได้โบกมือให้กับท่านผู้ชมอีกด้วย ไม่มีใครได้พิสูจน์กันบ้างหรือเปล่าว่า พ่อหมอแม่นขนาดไหน

อีกชุดหนึ่งจากกลุ่มสื่อโซเชียลมีเดีย คือละครใบ้ หรือละครหน้าขาว ที่ไม่มีบทพูดเลย แต่ด้วยการแสดงท่าทางก็สามารถสื่อสารกับท่านผู้ชมได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

หลังจากนั้นก็ในช่วงของการ “ปล่อยผี” มีพี่ปานเป็นหัวหน้าทีม นื่องๆ จากทุกพื้นที่ออกมาโชว์เสียงเพลง และวาดลวดลายกันแบบไม่ยั้ง “ไผ่เป็นไผ่” ก็เห็นกันงานนี้แหละ ผู้ใหญ่บางส่วนก็ทยอยกันไปพักผ่อน อีกนัยหนึ่งก็เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้เต็มที่โดยไม่ต้องเกรงอกเกรงใจสายตาผู้ใหญ่ แต่ก็ได้พี่ปานนี้แหละคอยดูแลนื่องๆ ให้ แบบสู้ชีวิต!!!

เริ่มเช้าวันใหม่ด้วยใจที่เบิกบาน (วันที่ 30 พฤศจิกายน 2551)

ในช่วงเช้าของวันที่ 2 เริ่มต้นด้วยบรรยากาศที่แจ่มชื่น แลดูผ่อนคลายกว่าวันแรกเป็นไหนๆ คงเพราะกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตลอดทั้งวันของเมื่อวาน และเวทีและเปลี่ยนวัฒนธรรมผนวกกับการปลดปล่อยหรือเรียกแบบชาวบ้านว่าปล่อยผีในช่วงท้ายของภาคกลางคืน ไม่ว่าจะเป็นกำแพงหรือภูเขาน้ำแข็งก็ต้องทลายลงด้วยความสัมพันธ์ที่ก่อตัวขึ้นอย่างเรียบง่าย โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือแอลกอฮอล์ อย่างเช่นที่หลายๆ คนในสังคมเชื่อและใช้เป็นข้ออ้างว่าเพื่อสร้างความสัมพันธ์เลย เช้าวันนี้แต่ละคนจึงเข้าห้องประชุมด้วยใบหน้าทีเบิกบาน ไม่มีอาการเมาค้างอย่างแน่นอน...

พี่ปานก็มีอาการเดียวกันกับน้องๆ เพราะเป็นหัวหน้าก๊วนชวนเล่น ชวนคืนกันเวทีกระเจิง ช่วงเช้านี้ พี่ปานจึงชวนทบทวนบรรยากาศเมื่อคืนได้อย่างเข้าอกเข้าใจ พร้อมกับให้น้องๆ จากบ้านดินทั้งพระเอก (น้องเสื่อ) และนางร้าย (น้องมัด) ที่ดูยังงี้ก็ดูไม่ออกว่าเป็นคนเดียวกันกับเมื่อคืน นี่แหละนะที่เขายกมาว่า “ผู้หญิงกับแป้งและแสงไฟ” มันปรุงแต่งสร้างภาพได้อย่างไม่น่าเชื่อเลยจริงๆ น้องทั้ง ๒ ได้มานำสถานการณ์ในช่วงเช้าเพื่อเรียกสติสดตงของผู้เข้าร่วมที่กำลังกระเจิงกระเจิงกับบรรยากาศเมื่อคืนนี้อยู่

หลังจากที่มั่นใจแล้วว่าทั้งน้องๆ และพี่ๆ ผู้ใหญ่ใจดี ขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พี่หยิกก็ให้แบ่งกลุ่มย่อยตามพื้นที่ที่มาด้วยกัน ให้หามุมเพื่อคุยกันในกลุ่มว่า “ในกลุ่มพื้นที่ได้เรียนรู้อะไร และจะมีแผนดำเนินงานอย่างไรต่อ เพื่อให้สิ่งที่ได้เรียนรู้ใน 2 วันนี้ ได้นำกลับไปใช้ประโยชน์และสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับกลุ่ม” พร้อม

กับนัดหมายให้กลับมาเจอกันแบบพร้อมหน้าอีกทีในเวลา 10.30 น. เพื่อนำเสนอแผนที่เกิดจากการพูดคุยของสมาชิกในกลุ่มแล้ว และพร้อมที่จะนำไปปฏิบัติได้ทันที

นำเสนอแผนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ

หลังจากพักรับประทานอาหารว่างกันเรียบร้อยแล้ว ผู้เข้าร่วมทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ก็เข้ามานั่งกันพร้อมหน้าพร้อมตา กระบวนการในช่วงนี้คือพีชคณิต ได้ขอให้ผู้เข้าร่วมที่มาจากพื้นที่เดียวกันนั่งใกล้กัน แล้วก็เชิญตัวแทนกลุ่มออกมาเล่าถึงสิ่งที่พูดคุยกันเกี่ยวกับแผนที่จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ทั้งที่กับตนเองและกลุ่ม โดยเริ่มจากพื้นที่ตำบลกันตวจระมวล ในฐานะที่นั่งอยู่ใกล้หน้าเวทีที่สุด จากนั้นก็เวียนไปตามกลุ่มทางซ้ายมือของกลุ่มแรก

อบต. กันตวจระมวลส่ง พี่ลำลี บุญมาก ส.อบต.หญิงคนเก่งที่ลุกขึ้นมาเป็นที่เลื่องลือแลเยาวชนในตำบลของตนเอง วันนี้ก็ได้ขึ้นมาเป็นตัวแทนเยาวชนชุมชนตำบลกันตวจระมวล พี่ลำลีเล่าให้ฟังว่า จากการเรียนรู้กรณีทั้ง 5 ห้อง น้องๆ ที่แบ่งกันไปเรียนรู้ตามห้องต่างๆ บอกว่า ได้เรียนรู้ทั้งจากตัวเอง และจากคนอื่น ได้เรียนรู้รากเง้าของตัวเอง ได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของกระดูกสันหลังของชาติ ก็คือชาวนาของเรา นั่นเอง ชาวนามีความสำคัญและลำบากขนาดไหนกว่าจะได้ข้าวมาให้คนทั้งโลกได้กินกัน ถึงแม้ว่าชาวนาจะมองดูแล้วว่าเป็นอาชีพที่ไม่ ไม่มีคุณค่าแต่แท้จริงแล้วอาชีพการทำนาคือสิ่งที่มีคุณค่ากับทุกคนและรวมทั้งคนทั้ง โลกด้วย และน้องๆ ก็ได้เรียนรู้กับวิธีการอยู่กับชุมชนท้องถิ่นของเราอย่างไรให้มีความสุข และที่สำคัญคือ ได้เรียนรู้วิธีการปรับวิถีคิด จากการคิดแบบเดิมให้มีการปรับวิถีคิดเป็นการคิดแบบใหม่ เพื่อที่จะนำไปพัฒนาชุมชนของตัวเอง สำหรับการนำมาปรับใช้ในตัวเองและที่ชุมชน เมื่อได้เรียนรู้จากตัวเองแล้วก็ลงมือทำว่า ตัวเองชอบอะไร และก็ทำตามความต้องการของตัวเอง

เมื่อรู้แล้วว่าการอยู่กับชุมชนมีความสุขขนาดไหนเราก็มาลงมือทำ อย่างเราอยู่ในชุมชนเราต้องทำอะไรเราต้องกินอะไรเราก็มาลงมือทำ ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก เดินทางตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพึ่งตนเอง เป็นหนทางการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืนของคนในชุมชน และที่สำคัญคือการที่ได้เรียนรู้การปรับวิถีคิด ก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเราแม้ว่าเราจะเจออุปสรรคแบบไหน ปัญหาแบบไหนเราก็สามารถที่หลบหลีกหรือหลุดพ้นไปไม่สามารถกระทบกระเทือนเราได้ อันนี้ก็คือว่าเป็นจุดเด่นในการเรียนรู้ในการปรับแนวคิดหรือวิถีคิดใหม่

สำหรับก้าวที่จะเดินต่อไปของชาวชุมชนกันตวจระมวลก็คือ จะ โชว์ของดีแต่ละหมู่บ้านเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนของเราเองเห็นคุณค่าว่า ชุมชนของเรามีอะไรดี มีทุนอะไรอยู่ในชุมชน แล้วเราก็จะนำเอาทั้ง 8 หมู่บ้าน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันที่ใดที่หนึ่ง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น แต่ละหมู่บ้านมีอะไรดี อย่างเช่น หมู่ 1 มีน้องๆ ไร่แก่ง หมู่ 2 สีชองแก่ง หมู่ 3 ดิกลอง

เก่งหรือว่าหมู 8 เล่นกีฬาเก่งเราก็จะจัดในชุมชนของเรา เพื่อเป็นจุดเล็กๆ ก่อน ก่อนที่จะขยายใหญ่ขึ้น เพื่อให้ห้องในชุมชนเราเข้าถึงอย่างแท้จริง

ต่อมาก็คือ สร้างเครือข่ายที่สอนน้อง ที่ อบต. การสอนไม่แค่การสอนหนังสือหรือสอนอะไร เราสอนทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นกีฬามารยาท สอนให้เล่นกีฬา สอนให้ร้องเพลงสอนให้รำ ก็คือเรานำทุนที่มีอยู่ บุคลากรที่มีอยู่ในชุมชนแลนำมาแลกเปลี่ยน แล้วก็จะได้เป็นเครือข่ายที่สอนน้อง แต่ถ้าเงินกำลังเรา เราก็จะของบประมาณสนับสนุนหรือให้ทาง อบต. ช่วยอีกทีหนึ่งเพื่อจัดหาวิทยากร อันนี้ก็คือเส้นทางที่เราชาวกัน ตรวจระมัดระวังจะเดินต่อไป

ศูนย์เรียนรู้ชาวดิน มีน้องปริมกับน้องมัดขิ่นมานำเสนอด้วยทำที่กระดี่นหรือร้านจนสามารถปลูกคนที่คิดจะหลับให้หันมาฟังเธอ น้องปริมบอกเล่าถึงสิ่งที่น้องๆ จากศูนย์การเรียนรู้ชาวดินพูดคุยกัน นอกจากน้องๆ แล้วยังมีผู้ใหญ่ที่ร่วมแลกเปลี่ยนด้วย ไม่ว่าจะเป็นกำนัน อบต. และผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงผู้ใหญ่ใจดีอย่างพี่สำเนียง และพี่หยิกก็เข้าร่วมด้วย สิ่งที่เราได้เรียนรู้ มีดังนี้

- การสร้างแหล่งอาหารเอง แต่ละพื้นที่ก็จะมีแหล่งอาหารเอง เช่นการปลูกผัก การเลี้ยงปลา
- มีการทบทวนตัวเอง การมองย้อนที่ตัวเอง ก็คือ เวลาเราทำอะไรเราก็มองย้อนกลับมาที่ตัวเองว่าเราเป็นอย่างไร แล้วสามารถนำสิ่งที่ตัวเองทำครั้งก่อนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในปัจจุบันได้อย่างไร
- กระบวนการทำงานกันเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มก็มีกระบวนการที่แตกต่างกัน พวกเราก็จะนำกระบวนการที่แตกต่างกัน ไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มพวกเรา
- การทำในสิ่งที่ตัวเองชอบ มีอิสระในการทำงาน
- นำสิ่งที่ตัวเองได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้กับตัวเองและกลุ่ม อย่างเช่น เรื่องของการทำเกษตรหรือการปลูกผัก เราก็สามารถนำเอาเทคนิคหรือที่วิธีการต่างๆที่เราได้เรียนรู้ไปปรับใช้ที่

บ้านดินของเรา หรือแม้จะเป็นวิธีการแสดงละครเทคนิคการแสดงละคร ของกลุ่มสื่อไสวีย์
ทีน พวกเราก็จะนำเทคนิคตรงนี้ไปใช้กับการแสดงหมอลำของเรา เช่น ระดับเสียง เป็นต้น

- ถ้าเรามีสมาธิในการทำงาน งานก็จะออกมาดี
- การตรงต่อเวลา
- การสร้างรายได้โดยหลายวิธีการ มันจะมีทั้งเรื่องของการทำตลาดนัดขายผัก เราสามารถหา
รายได้มาสร้างกลุ่มเราได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นของหนองสองห้องก็คือการปลูกผัก แล้วก็
การเอาเงินจากการขายผักมาซื้อเครื่องดนตรีใช้ทำในกลุ่มของเรา ไม่ว่าจะเป็นละครอย่างนี้
เราก็จะเอาไป แสดงละครหารายได้ช่วยน้องก็ได้
- การทำอะไรเพื่อคนอื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน เห็น ได้ชัดจากเมื่อวาน แต่ละกลุ่มทำด้วยใจ
เอาใจมาก่อน สิ่งที่เป็นเพียงรอยยิ้มและเสียงหัวเราะเขาก็มีความสุข
- วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน อย่างเช่น สถาบันชานา ไปลงแขกช่วยกันเกี่ยวข้าว
กับบ้านนั้นบ้านนี้ก็สามารเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้ดีเหมือนกัน เราไปช่วย
เราก็ไม่ได้หวังผลอะไรเราห่อข้าวไปกินเอง โดยเจ้าภาพจะมีศรัทธาจะเลี้ยงเราอย่างไรก็ได้
ก็เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
- การพัฒนาคนก็คือ การพัฒนาคนควบคู่กับการพัฒนาวัตถุ คือ คนกับวัตถุกับชุมชนต้องไป
พร้อมกัน
- เห็นประโยชน์ของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ก็อย่างเช่นการที่เรามารวมอบรมในครั้งนี้ก็
จะเป็นฐานให้เรากล้าพูดกล้าแสดงออก
- การใช้ละครเป็นสื่อกลาง เราไม่จำเป็นต้องเอาหนังสือหรือวีซีดีแต่เราสามารถเอาละครมา
เป็นสื่อกลางคือมันมีหลายวิธี เหมือนกับละครใบ้เมื่อคืนมันไม่ได้พูดอะไร ปล่อยให้คิดเอง
เขากำลังทำอะไรอยู่เขาสอนอะไรเราอยู่

สำหรับสิ่งที่จะนำไปต่อยอดพัฒนาตัวเองและกลุ่มของเยาวชนจากศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน พวกเขา

บอกว่า

- เรื่องแรกคือการฝึกวินัยตัวเองในเรื่องของการตรงต่อเวลา
- ฝึกสมาธิเพื่อให้ตัวเองจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นานขึ้น อย่างเช่นการแสดงละครเราต้องใช้
สมาธิมากำกับเพื่อให้อารมณ์ไปตามผู้ชม

- การคิดอย่างมีระบบ คือการที่เราจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในชีวิตประจำวันของเรา คือเราต้องคิด เรียบเรียงให้เป็นระบบว่าเราจะทำอะไรก่อนหลัง วางแผนให้กับตัวเอง
- อยากจริงจังกับทุกเรื่องที่เข้ามาในชีวิต
- การพูด
- การจัดลำดับความสำคัญในการทำกิจกรรมของชีวิตประจำวัน
- การเจาะลึกลงลึกกับกิจกรรมที่ทำ ก็คือ ถ้าเราทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแบบไม่คิดไม่เจาะลึก เรา อาจจะไม่รู้ความสำคัญของสิ่งนั้นที่เราทำลงไป อย่างเช่น น่องลัทธิเลี้ยงปลา ปลาหมักมีโรค อะไรบ้าง หน้าหนาวมันกินอาหารเยอะไหม หน้าร้อนมันเป็นอย่างไร เราเจาะลึกหรือจะ เรียกว่าถอดองค์ความรู้หรือทำข้อมูลกับเรื่องนั้นๆ ให้เรามีความรู้กับเรื่องที่เราทำมากขึ้น
- อยากเอาเรื่องละครไปสอนน้องที่ชุมชน คือที่ชุมชนของเราทุกวันเสาร์ เราจะมีการสอน หนังสือน้องที่ศูนย์ฯ หรือไม่กี่ที่วัด ก็คือเราจะเอาละครไปประยุกต์ใช้ในการสอน ตอนแรก เราเอานิทานเป็นสื่อ แต่ต่อไปเราอาจใช้ละครเป็นสื่อควบคู่ไปกับการเล่านิทานก็ได้
- อยากเอาการออมไปพัฒนาคน เรื่องการออมเป็นเรื่องที่สำคัญ คือถ้าคนขาดในเรื่องการออม ก็ไม่รู้ว่าทำอะไรกิน ออมเพื่ออนาคตของตัวเอง ปลุกฝังให้คนรู้จักการออมมากขึ้นว่า มันสำคัญอย่างไรกับชีวิต
- ทำงานจิตอาสาช่วยชุมชนให้มากขึ้น พวกเราทำงานกับชุมชนอยู่เหมือนกัน แต่พอมาได้ พุดคุยแลกเปลี่ยนกันก็รู้สึกว่ามันยังน้อยอยู่ จะกลับไปทำอะไรให้กับชุมชนเราให้ได้ มากกว่านี้
- อยากทำศูนย์เรียนรู้ให้มีทุกหมู่บ้านของเราในตำบลของเรา คือเราอยากที่จะสร้างเครือข่าย ให้ทุกหมู่บ้านซึ่งเราเอาจะเป็นพี่เลี้ยงให้กับหมู่บ้านอื่น
- จัดหลักสูตรอบรมพระเณร ก็คือ หมู่บ้านจะไม่มีพระที่เป็นคนในหมู่บ้านของเราเองจะเป็น พระที่มาจากข้างนอกแล้วก็ไม่รู้ว่าชุมชนเรามันเป็นอยู่อย่างไร พอเราเข้าค่ายหรือร่วม แลกเปลี่ยนกันแบบนี้เราก็อยากให้พระท่าน ได้รับรู้มาเห็นร่วมแลกเปลี่ยนกับเรา คือจะว่า ไปแล้วการทำงานในชุมชน พระก็เป็นหลักหนึ่งที่สำคัญเหมือนกันที่จะทำให้งานเราเคลื่อน ตัวได้
- การรวมกลุ่มกันทำนา พวกเรามีแนวคิดว่าจะกลับไปนี่จะไปทำนาปรังในพื้นที่ของลุงสำเนียง ก็คือปกติเราไปที่ศูนย์เรียนรู้ฯ ลุงกับป้าก็จะเป็นคนทำกับข้าวให้กิน ข้าวที่เรากินก็จะมาจาก

ส่วนตัวของท่าน หรือต้องซื้อมา ที่นี้พอพวกเรา কিনๆ มันก็จะหมดๆ พวกเราก็ยังไม่ทัน
ได้ทำอะไรตอบแทนก็เลยวกกลับไปนี่ก็จะไปทำนาปรัง

สถาบันชานา...นำเสนอโดยน้องสา ด้วยสำเนียงอีสานแท้ๆ...น้องสาพร้อมกับแผ่นใหญ่ที่ทั้ง
เขียนทั้งวาดมา น้องสาบอกว่า ส่วนแรกก็จะขอพูดถึงความรู้สึก อารมณ์ และสิ่งที่ได้เรียนรู้ นะคะ มันอาจจะ
แปลกตาไม่เหมือนกับกลุ่มอื่นที่ทำมา คือว่าโรงเรียนพวกเราเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งความคิดเห็น
ที่แสดงออกมานี้ไม่ใช่คนเดียวเขียน แต่เป็นการให้ทุกคนเขียนความรู้สึกของตัวเองลงบนกระดาษแผ่นนี้ ซึ่ง
มีการสรุปย่อๆดังต่อไปนี้

สิ่งที่พวกเราได้เรียนรู้ได้เห็นและอารมณ์ความรู้สึก

- ได้รู้จักเพื่อนเยอะขึ้น ก็คือว่า ถ้าเราทำงานอยู่ที่บ้านเราก็รู้จักแต่เพื่อนที่อยู่ที่บ้าน แต่เมื่อเรา
ออกมาทำงานเป็นเครือข่ายแบบมีระบบ แล้วก็มีการเข้าค่ายแบบนี้ เรารู้จักเพื่อนเยอะขึ้น
- ได้รู้จักผู้คนมากขึ้น คือ วันแรกเรายังไม่รู้จักใคร
แต่เมื่อได้เข้ากลุ่มย่อยก็ ได้รู้จักผู้คนมากขึ้น
- ได้เทคนิควิธีการของการเป็นชานาของแต่ละ
ท่าน อาชีพของแต่ละท่าน คือว่า แต่ละคนก็
ไม่ได้อยู่ด้วยกันไม่ใช่พ่อแม่เดียวกันไม่ใช่
สายเลือดเดียวกัน การดำรงชีวิตก็ไม่เหมือนกัน
แต่ว่าพวกเราก็สามารถได้มาแลกเปลี่ยนกัน
เมื่อวานและในวันนี้
- ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน โดยการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย
- ได้ความรู้เรื่องละคร
- ได้เต้นและปลดปล่อยอารมณ์
- ได้เรียนรู้ชีวิตของพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ทุกคน ว่าที่ผ่านมาเป็นอย่างไรบ้าง แล้วพวกเราก็
ได้มาแลกเปลี่ยนกันแล้วก็ ได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม
- ได้เรียนรู้ในการใช้สื่อในการทำกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม คือว่าถ้าเราออกมาพูดเฉยๆ คนก็จะ
เบื่อหน่าย ก็เลยเลือกการใช้สื่อเป็นการสอนไปในตัว

- ได้รู้จักพี่ๆน้องๆรุ่นใหม่ที่มีความตั้งใจในการพัฒนาตนเอง ชุมชน แล้วก็ประเทศ ซึ่งก็ต้องเริ่มที่ตัวเราก่อนที่เราจะไปพัฒนาคนอื่น
- เห็นความสามัคคีของพี่ๆ น้องๆ ในแต่ละสถานที่ ว่าทุกคนล้วนแต่ตั้งใจที่จะมางานนี้เป็น การเตรียมตัวหลายๆ อย่างเพื่อที่จะมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและกัน
- เห็นความเข้มแข็ง เห็นพลังในการขับเคลื่อนการทำงานของพี่ๆ น้องๆ
- เด็กกล้าแสดงออกในทางที่สร้างสรรค์ การทำงานกับพื้นที่โรงเรียนชานาของพวกเราจะให้ความสำคัญกับเด็กประถมมากกว่า เพราะว่าเด็กประถมจะอยู่ในพื้นที่นาน และไม่ออกจากพื้นที่เร็วเกินไป
- แล้วก็พวกเราได้พาเด็กๆ ออกมานอกพื้นที่ ทำให้กลุ่มพี่เลี้ยงได้เห็นสิ่งที่ซ่อนเร้นในตัวของพวกเขา ก็ไม่รู้ว่าคืออะไร...
- ได้ความรู้ในการนั่งสมาธิ ได้เล่นเกมหอยระเบิด
- การมีอิสระในการทำกิจกรรมอย่างเต็มที่

น้องสาวบอกว่า ที่พูดไปทั้งหมดนี้เป็นอารมณ์ความรู้สึก สิ่งที่เราได้เรียนรู้ และสิ่งที่เห็น การนำเสนอต่อไปนี้จะจะเป็นสิ่งที่พวกเราจะนำกลับไปพัฒนาของพวกเราสืบทอดกันต่อไป

- ได้เพลงกลับไปเล่นไปร้อง ก็มีกิจกรรมอยู่ที่บ้านมีการนำสันทนากการ พอมาเข้าค่ายครั้งนี้ พวกเราก็ได้เพลงเพิ่มขึ้น
- จะนำความรู้เรื่องต่างๆ ที่ได้ไปใช้กับการแสดงละคร
- เรื่องของเวลา ก็ได้ถามพวกพี่เขาแล้ว ซึ่งปัญหาของพวกเราในขณะนี้ปัญหาเรื่องการแบ่งเวลา คือถ้ามีการประชุมแล้วคนหนึ่งขาดหรือคนหนึ่งไม่มา ก็จะลงความเห็นไปว่าถ้าคนนี้ไม่มาก็จะไม่มาเหมือนกัน มาไม่ครบงานก็จะเดินต่อไปไม่ได้ พี่ๆ เขาก็เลยบอกว่า การที่พวกเรานัดประชุมกันต้องหาเวลาว่าง ต้องถามกันดูก่อนว่าว่างกันเวลาไหนพอจะนัดกันได้เวลาไหนแล้วก็ถ้าสมมุติขาดกันไปคนหนึ่งไม่ใช่ว่างงานมันจะลัม เราก็ยังสามารถทำงานกันไปได้ แต่ว่าคนที่มาทีหลังเราค่อยไปพูดให้เขาฟังว่างานเราไปถึงไหนกันแล้ว
- การใช้สติและสมาธิ
- การทำกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายเน้นการพัฒนาภายใน คือว่าเรื่องของจิตใจเป็นหลัก
- การทำกิจกรรมกับเด็กกับธรรมชาติ คือว่าพวกเราจะใช้ธรรมชาติเป็นครูแล้วก็เป็นสถานที่เรียนรู้ของเราด้วย ซึ่งสถานที่ทุกสถานที่หรือว่าสิ่งของต่างๆ หรือว่าสิ่งมีชีวิตทุกอย่าง

สามารถเป็นครูสอนเราได้สอนเราได้ทุกอย่าง คนเราเกิดมาไม่มีใครทำอะไรเป็นมาตั้งแต่เกิด เราใช้การเรียนรู้แล้วก็ประสบการณ์จริงในชีวิตเป็นครูของพวกเรา สอนให้เราทำอะไรเป็นในชีวิตนี้

- การทำงานทำกิจกรรมต้องมีความต่อเนื่อง ถ้าขาดๆ หลุดๆ งานของพวกเรานั้นก็อาจจะบกพร่องได้
- กลุ่มเป้าหมายของพวกเราต้องชัดเจน ถ้ามีคนไปบ้างมาบ้าง การทำงานของพวกเรานั้นก็ลุล่วงไปได้ไม่ดี ก็ควรที่จะหาเป้าหมายหรือว่าแก่นนำที่ชัดเจน
- จะนำความรู้ต่างๆที่ได้ทำกิจกรรมจากสองวันนี้และสื่อต่างๆไปปรับใช้ในการทำกิจกรรมครั้งต่อไปของพวกเรา
- ในการทำกิจกรรมต้องมีการทำตามขั้นตอนแล้วก็กระบวนการที่วางไว้ ถ้าเรามีกระบวนการดีการทำงานของเราก็จะสมบูรณ์
- จะนำไปใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่นละคร การแสดงบนเวที แล้วก็ความกล้าแสดงออก

น้องसान่าเสนออย่างรวดเร็ว ไม่มีจังหวะหายใจเลย หลังจากนำเสนอเสร็จกระบวนการก็เชื่อว่า “เหนื่อยไหมครับ”

กลุ่มสื่อไฉ่วัยทีน....สองหนุ่มขึ้นมาด้วยลีลาเร้าใจ เรียกเสียงปรบมือได้เป็นอย่างดี (เพราะเขาเป็นพระเอกขึ้นมาจากละครที่แสดงในช่วงเช้าเมื่อวาน) พวกเขาปลัดกันเล่า ปลัดกันซักกันเอง เหมือนกำลังคุยทอล์คโชว์เลย พวกเขาบอกว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกรณีเด่นจากกลุ่มย่อย มีดังนี้

- อุปสรรคของพี่ๆ แต่ละคนในกลุ่มย่อยเยาวชนหลงใหลในท้องถิ่น ก็คือ การดำรงชีวิตสวนกระแส แต่การสวนกระแสของพี่ๆแต่ละคนที่จะดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมใหญ่ๆหรือว่าการอยู่ร่วมกันคนกลุ่มใหญ่ว่าจะทำอย่างไรถึงจะอยู่ได้ อยู่อย่างภาคภูมิใจแล้วก็มีเกียรติ โดยไม่จำเป็นต้องดิ้นรนให้ตัวเองมีหน้ามีตาในสังคม แล้วก็สิ่งที่สำคัญคือการเป็นตัวของตัวเอง บางคนก็เลือกทางเดินเอง ทางเดินที่เป็นตัวของตัวเอง อย่างเช่น ลาออกจากโรงเรียนแล้วมาแอบคุนุก อะไประมาณนี้

- ต่อไปเป็นของกลุ่มโรงเรียนชานา คือการดำรงวิถีชีวิตแล้วก็การเรียนรู้ถึงความยากลำบาก เห็นความสำคัญ และมีความภาคภูมิใจที่มีพ่อแม่มีอาชีพชาวไร่ชาวนา ลูกก็ภาคภูมิใจ
- ภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองมี เป็นคนที่เพียงพอ พอใช้ในสิ่งที่ตัวเองมีเหมือนกัน
- รู้จักการแก้ปัญหาชีวิต
- ความสามัคคีในการทำงาน
- สิ่งที่จะนำไปใช้ก็คือหลักธรรม ไตรสิกขา ก็คือ ความประพฤติ จิตใจแล้วก็สมอง แล้วก็กลยุทธในการทำงาน คือ ปฏิบัติก่อน แล้วก็ทบทวน แล้วก็สรุปมาประยุกต์แล้วก็ค่อยมาปฏิบัติอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งที่พวกเราพูดมาทั้งหมดนี้คือสิ่งที่พวกเราได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนกับหลายกลุ่มหลายคนนะครับ ก็เป็นความรู้ที่แปลกใหม่ ก็ให้เห็นความเป็นมาของการทำนาจริงๆ การอยู่กับชุมชนจริงๆ จะไม่เป็นเหมือนคนในเมืองนะครับ ทางพวกเรเวลาคำนา ก็ทำพอให้มันเสร็จๆ ไม่ได้อยู่กับมันจริงๆ

สิ่งที่จะนำไปต่อยอด ทุกสิ่งทุกอย่างที่พวกเราได้รู้ก็จะนำไปเผยแพร่ให้กับผู้คนที่ กลุ่มพวกเราทำอะไรบ้าง ผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุหรือโทรทัศน์ถ้ามีโอกาสนะครับหรือกระบอกเสียง ให้เขาได้รู้ว่าเยาวชนภาคอีสาน ได้ทำในที่สร้างสรรค์แล้วก็ยึดถือวิถีชีวิตดั้งเดิม

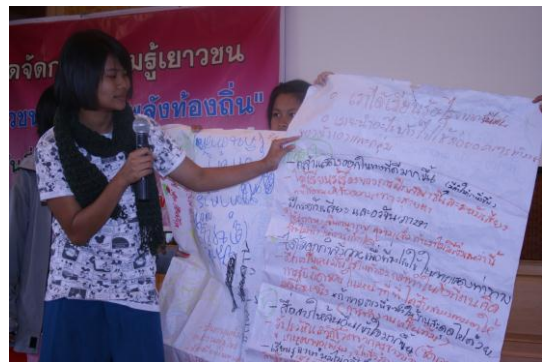
ก็จะนำไปใช้กับละครของพวกเรา เรื่องใดที่มันโดนประเด็นที่มันดี อย่างเช่นเรื่องวิถีชีวิตชาวนา หรือกลุ่มต่างๆ หลากๆกลุ่มก็จะเอาประเด็นต่างๆ ที่ถือว่าเป็นจุดเด่น

แล้วก็การนำไปพัฒนาตัวเองคือกลุ่มเรามีกระบวนการทำงานอยู่แต่ว่ากระบวนการทำงานมีความแตกต่างกันไป การจะนำไปประยุกต์ใช้ก็จะนำที่มันถือว่าเป็นประโยชน์แล้วก็เอาไปปรับปรุงใช้กับกลุ่มพวกเรา คือนำเอากระบวนการทำงานของแต่ละกลุ่มไปปรับใช้กับกลุ่มของตัวเอง แล้วอีกอย่างก็คือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวเองบางอย่าง ยกตัวอย่างเช่น เวลาอยู่ด้วยกันเสียงจะดังเป็นพิเศษ จนไม่มีใครที่จะกล้าเข้าไปหา

หนองเรือ...สาว ๆ จากหนองเรือก็ไม่ยอมย่อหน้าเหมือนกัน เธอเล่าว่า กลุ่มของหนองเรือมากันประมาณ 20 คน แต่ไปเรียนรู้แค่สองกลุ่ม คือกลุ่มของพี่ต๋อง กลุ่มเยาวชนผู้หลงใหลในท้องถิ่น (...แอบไปเชียร์กันเองนี่เอง) และกลุ่มของสื่อไต่วิทยุหิน เธอเริ่มเล่าถึงสิ่งที่สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้ว่า

- การกล้าแสดงออกมากขึ้น คืออันนี้เป็นของกลุ่มที่ไปสื่อไต่วิทยุหิน เขาจะมีการทำละคร ก็เขาก็มีความกล้าแสดงมากขึ้นที่พี่ ๆ เขาพาทำ
- ได้เรียนรู้เรื่องการฝึกสมาธิและระดับเสียง พวกพี่ ๆ เขาจะพาทำเสียงให้ชัดเจนขึ้น อย่างเช่น เสียงเอ เสียงอา เสียงอิ แล้วก็ฝึกการใช้อวัยวะภาษา คือ ภาษาไปภาษามือโดยไม่พูด และภาษาร่างกาย และก็มีเชื่อแล้วที่จินตนาการ คือถ้าเราไม่มีตรงนี้ เวลาเราดูอะไรที่พี่ ๆ เขาใช้ภาษาที่เราไม่สามารถฟังได้ เราก็จะดูจากท่าทางเอาคือใช้จินตนาการดู แล้วก็ได้ออกกำลังกายเพื่อที่จะได้เอาไปปรับใช้กับการแสดงถ้าทางในการแสดงด้วย
- แล้วก็มั่นใจในตัวเอง กล้าทำในสิ่งที่ตัวเองคิด
- การรับผิดชอบในหน้าที่ ๆ ได้รับ ถ้าขาดตรงนี้ไปงานเราก็จะสะดุด อย่างเช่น เราไม่มีสมาธิเราหัวเราะ เราก็จะทำให้คนดูไม่เข้าใจ การรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองก็คือถ้าเกิดว่า ในเมื่อเราได้รับบทบาทนี้มา พอเราแสดงแล้วเราหลุดเพื่อนก็จะหลุดด้วย ฉะนั้นเราก็ต้องรีบกลับเข้ามาในบทบาทต่อไป
- กลุ่มของครูต้องน้อง ๆ เขาบอกว่าได้เห็น ได้รู้ประวัติและวิถีชีวิตของ จากครูชาวบ้านอย่างเช่นครูต๋อง ถึงแม้จะจบออกมาก็สามารถที่จะปรับเปลี่ยนชีวิต คือมีการเรียนรู้ในชุมชนตัวเอง มีการทำเกษตร พาชาวบ้านทำเกษตร เพื่อที่ตัวเองจะได้อยู่กับชุมชนของตัวเอง
แล้วก็รู้ภาษาหมูไม่กลัวน้ำร้อนของครูโจ
ครูโจบอกว่า ทำอะไรไม่เคยประสบความสำเร็จในชีวิตแต่ก็ไม่กลัว คือกล้าที่จะเรียนรู้มันต่อไป พยายามหาอย่างอื่นมาทำเรื่อยๆ จนกระทั่งเรารู้ว่าอันนี้สำเร็จหรือไม่สำเร็จ เป็นการเอาสิ่งที่ไม่ดีมาเป็นประสบการณ์ในชีวิต การทำเกษตรแบบพอเพียงไปใช้ในชีวิตของตัวเอง ดีกว่าไปแสวงหางานทำในต่างจังหวัดหรือว่าในเมืองที่มีชุมชนแออัด เราก็หันมาทำเกษตรพอเพียงหรือว่าการใช้ชีวิตที่พอเพียงแทน เพื่อจะเป็นการเพิ่มทุนให้กลับตัวเองด้วย เพื่อเราจะได้อยู่ที่บ้านอยู่กับครอบครัว จะได้ไม่ต้องไปไหนไกลๆ

ส่วนที่จะนำไปปรับใช้ในกลุ่มและชุมชนได้แก่

- อย่างแรกก็จะเป็นการนำเอากระบวนการทำงานของพวกเขาที่เรารู้ได้ทราบได้เรียนรู้มาเมื่อวานนี้ กลับไปใช้กับกลุ่มพวกเราให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- กลับไปตั้งกฎระเบียบให้ชัดเจน เพื่อเป็นการสร้างกฎระเบียบให้เด็ดขาดขึ้นเพื่อที่ทุกคนจะได้รับทราบรวมกันและจะได้ปฏิบัติตามต้อง
- เพิ่มกิจกรรม อาจจะเป็นกิจกรรมสนทนาการหรือจะเป็นกิจกรรมวิชาการให้เพิ่มมากขึ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมด้วยกัน
- การฝึกพัฒนาในกลุ่มในด้านสมาธิและการฟัง ก็เนื่องจากว่ากลุ่มของพวกเรามีปัญหาในเรื่องการฟัง เราก็เลยคิดว่าเราจะนำความรู้ตรงนี้กลับไปพัฒนาน้องในกลุ่มให้มีสมาธิมากขึ้นและรู้จักให้เกียติคนอื่นในการฟัง
- เป็นแบบอย่างให้เพื่อนๆ ในชุมชน... ว่าการที่เราทำอะไร เราก็ต้องรู้จักตัวเองก่อน
- กลับไปทำงานให้สามัคคีกันกว่านี้รับฟังกันมากกว่านี้
- การตรงต่อเวลา

เครือข่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อมนครขอนแก่น กลุ่มนี้มากันแค่ 3 คน ก็เลยมาช่วยกันนำเสนอทั้ง 3 คน เขาออกตัวว่าจริงๆ มีมากกว่านี้ แต่วันนี้มากันแค่เพียงบางส่วน พวกเขา รู้สึกว่า เวทีนี้มีคุณค่ามากและก็ได้ประสบการณ์ได้การเรียนรู้กับพี่น้องอย่างมาก สิ่งที่ได้เรียนรู้มีดังนี้

- เยาวชนกับการใช้ชีวิตที่ส่วนกระแสสังคมในปัจจุบัน อย่างที่เราู้กันแล้วว่า เยาวชนใช้ชีวิตที่เห็นคุณค่าของเงินและวัตถุมาก่อน วิถีชีวิตก็เลยแปรปรวนไปกับสังคมในปัจจุบัน เราก็เลยมองว่า การมาครั้งนี้เราดีใจที่เราเห็นพี่น้องเพื่อนเยาวชนจากหลายพื้นที่ แล้วก็ใช้ชีวิตที่ส่วนกระแสปัจจุบันเลย ไม่ตามสังคมปัจจุบันที่ส่วนใหญ่ไปในทางที่ไม่ดี เราเห็นในเรื่องของการเกิดแนวคิดใหม่ เห็นคุณค่าทางจิตใจมากกว่าวัตถุของพวกเขาที่นั่นอยู่ตรงนี้ รวมไปถึงการรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อคนอื่นวันนี้แทบจะหาได้ยาก มีที่ไหนที่รวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อสังคมเพื่อบ้านเกิด

ของตัวเอง รวมไปถึงคุณลักษณะเด่นที่เราเห็นก็คือ เห็นเยาวชนจากหลายพื้นที่เข้าใจผู้อื่น
อย่างเอื้ออาทร ก็คือเริ่มไปทำงานกับพี่น้องในพื้นที่ต่างๆ ก็เกิดความห่วงใยเอื้ออาทรพี่น้อง
ในท้องถิ่น

- เห็นคุณค่าและความงดงามของชุมชนดั้งเดิม สังเกตว่าหลายๆ กลุ่มหลายๆ พื้นที่ จะมีแต่
คนสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ไม่อายที่จะอยู่ในท้องถิ่น ขอให้อยู่อย่างมีความสุข ตัวอย่างน้อง โอเล่
ไปเรียนในเมืองแล้วรู้สึกว่ามันไม่ใช่ รู้สึกว่าจะต้องอยู่บ้านตัวเอง แม้จะทำน้ำเต้าหู้ แต่
ความสุขใจมันเกิดขึ้น
- เห็นคุณค่าของความงดงามดั้งเดิมก็มีทั้งทางเรื่องวัฒนธรรม โดยเฉพาะเมื่อคืนนี้แสดงออก
ธาตุแท้มาหมดเลย วัฒนธรรมอีสานงดงาม นั่งกินข้าวกันคนละกลุ่มละ แต่เมื่อเสียงหมอร่า
เต๋ยขึ้นก็กลายเป็นกลายกลุ่มก้อนเดียวกัน ก็เห็นศิลปะเห็นอาชีพที่ดั้งเดิมที่คนในชุมชนเริ่ม
มองข้าม ไม่รู้ว่าอะไรที่ทำให้เยาวชนในวันนี้ยิ่งเรียนสูงต้องไม่ทำเกษตรกรรม ยิ่งเรียนสูง
ต้องไปเป็นลูกจ้างในโรงงาน หรือเป็นข้าราชการ
- นอกจากนั้นเห็นคุณค่าของตนเอง ตรงนี้มันกลับมาทำๆ ไปเรียนรู้ไปสำนึกท้องถิ่นยังไม่
พอ สุดท้ายพ่อแม่ชุมชนก็ให้การยอมรับ พี่ประชาชนนี้แหละคือสุดยอดของชุมชนคนหนึ่ง จะ
พาถูกหลานเขาไปไหนไปเลยมั่นใจ นี่คือชุมชนสังคมก็ให้ความศรัทธา สุดท้ายเราก็
ย้อนกลับมาเห็นคุณค่าของตัวเอง เราก็จะยิ่งสรรค์สร้างสิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น ไม่
ดูถูกตัวเองภูมิใจในตัวเองและเห็นศักยภาพของตนเอง นี่คือการดีใจเราเห็นกลุ่มแรก
ประเด็นแรกคือสวนกระแสสังคมในปัจจุบัน เชื่อมขอครับ
- อีกอันหนึ่งเราเห็นพลังชุมชน เราเชื่อว่าสิ่งที่พวกเรามีกลุ่มและมีเยาวชนที่มีหน้าตาแบบนี้ มี
พลังแบบนี้ส่วนหนึ่งต้องให้เครดิตชุมชนของเรา ที่ชุมชนของเรามีทุนทางสังคมที่ดี ไม่ว่าจะ
เป็นเรื่องทรัพยากร มีหลายที่ทำนาทำเกษตร เรามีกินเรามีป่าไม้และเรามีพื้นที่ในการ
เรียนรู้เยอะ เรามีคนที่ให้โอกาสเยาวชนได้มาเรียนรู้ร่วมกัน เรามีภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วเราก็
มีศิลปวัฒนธรรม ตรงนี้แหละที่หนุนเสริมให้เกิดการเรียนรู้ อีกอันหนึ่งเราเชื่อว่ากระบวนการ
การเรียนรู้ทำให้เกิดคนแบบนี้ คือการเรียนรู้ร่วมกัน
- อีกอันหนึ่งคือการปฏิบัติจริง อย่างหลายกลุ่มที่เราไปเห็นก็คือ ลงมือปฏิบัติ อย่างกลุ่มละคร
เขาเรียนรู้จากการสังเกต คือทำไปเลยแล้วมาเรียนรู้จากชีวิตจิตใจ เรียนรู้อารมณ์ เรียนรู้การ
ดูแลกัน การช่วยเหลือกัน แล้วก็เรียนรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิมคือความเป็นชุมชน หลังจากนี้

เรียนรู้เสร็จก็มีการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน ภายในนี้ไม่ใช่แค่ดับได้ใส่พุงอย่างเดียว ถ้าเราเรียนรู้ภายในคือเรื่องจิตใจมุมมองและความคิด

- ตาม concept ที่เรามาเข้าค่ายครั้งนี้ก็จะ เป็น “พลังเยาวชนพลิกฟื้นพลังท้องถิ่น” ก็จะเป็นเหมือนกับสิ่งต่างๆ ที่แต่ละกลุ่มได้ทำงานมาเป็นสิ่งที่ส่งผลให้พลิกฟื้นพลังท้องถิ่น ซึ่งพวกเรายังคงความเป็นท้องถิ่นของเรา ไม่ลืมบ้านเกิดของเราว่าเราเกิดมาจากไหน มีสำนึกรักบ้านเกิดอยู่ในตัว แล้วก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อเราทำแล้วชุมชนก็ได้เห็น ได้เรียนรู้ว่า ชุมชนนี้มันไม่ได้ตามกระแสอย่างเดียว เรายังสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลับมาเป็นชุมชนดั้งเดิมอีกครั้ง โดยที่เราไม่ทอดทิ้งให้หลุดร่อนไปตามกระแส แล้วก็จะ เป็นชุมชนยอมรับเยาวชนมากขึ้น จากที่เห็นจากที่ได้สัมผัสแต่ละกลุ่มเริ่มแรกที่จะตั้งกลุ่มต้องมีปัญหาแน่นอน ผลสัมฤทธิ์ของแต่ละกลุ่มที่เกิดขึ้นมันก็จะสร้างความเชื่อมั่น สร้างความยอมรับให้เกิดกับชุมชนว่า เยาวชนเดี๋ยวนี้ไม่ใช่แค่ตามกระแสไป เป็นเด็กที่มีปัญหาสังคม เป็นเด็กที่มีคุณค่าได้เหมือนกัน จากที่เราทั้งหลายได้ทำ และที่ชุมชนยังคงวิถีเดิมอยู่ได้อย่างที่ได้กล่าวไปแล้ว เรายังมีความเป็นท้องถิ่นของเรา และที่สำคัญการที่เราได้ทำอย่างนี้ท้ายที่สุดแล้ว เราก็จะเป็นต้นแบบ แบบอย่างที่ดีที่ชุมชนอื่นเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนเรา เป็นตัวอย่างที่ดีที่แต่ละชุมชนได้สร้างขึ้น

สิ่งที่เราได้เรียนรู้และจะนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไร เราแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- เรื่องแรกเป็นเรื่อง ตนเอง เราจะกลับไปประยุกต์ใช้กับตนเองอย่างไร เมื่อวานฟังพี่ๆ หลายคนพูดไปตัวเองก็นั่งคิดไป (1) มันทำให้เราได้ทบทวนตัวเองว่าวันนี้เรายังอยู่กับกระแสปัจจุบันหรือทวนกระแส (2) มันทำให้เราได้คิดต่อว่า...เราจะทำอะไรต่อดี (3) ทำให้กระตุนและเตือนตัวเองให้อยู่อย่างพอเพียง เพราะบางครั้งก็เผลอ เพราะกระแสสังคมวันนี้แรงจริงๆ
- กลุ่มที่ขอนแก่นเป็นกลุ่มสิ่งแวดล้อม ทำงานร่วมกันกับองค์กรท้องถิ่น เราจะไปต่อยอดเสริมสร้างกลุ่มให้เข้มแข็ง โดยใช้กระบวนการที่เราได้คุยกัน กระบวนการไม่แตกต่างกัน และที่เชื่อมั่นว่ากระบวนการแบบนี้สร้างคนได้จริงๆ เราจะสร้างคนเราจะตั้งเยาวชนคนรุ่นใหม่เพื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ลักษณะนี้ให้ต่อเนื่องที่ขอนแก่น และเราจะนำกิจกรรม

และเทคนิคที่เราได้มา ที่เราแอบฟังแอบเรียนรู้กับเพื่อนๆ ที่ประสบผลสำเร็จมาหลายอย่าง เราจะนำเทคนิคเหล่านี้ไปใช้

- เรื่องสุดท้ายเราจะนำไปใช้กับชุมชนนครขอนแก่น คือ นครขอนแก่นเป็นชุมชนเมืองแบบใหม่ที่กำลังก้าวไปสู่กระแสหลัก ทั้งผู้บริหารและกลุ่มกำลังขับเคลื่อนในเรื่องของการที่เราจะย้อนสังคมปัจจุบันกลับสู่วิถีดั้งเดิม ไม่มากนักน้อย เราจะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันให้น่าอยู่เอื้ออาทร อย่างยั่งยืน นี่คือนี่คือสิ่งที่เราอยากจะกลับไปทำ

และทั้งหมดทั้งหมดที่เราได้แอบฟังแอบตั้งใจเรียนรู้กับพี่น้อง เราได้ข้อสรุปว่ากระบวนการของพี่น้องทั้งหมดทั้งหมดเราก็เลยสรุปออกมาประมาณนี้ คือ ทุกกลุ่มทุกพื้นที่จะมีกระบวนการเรื่องแรกในเรื่องของการเชื่อมคนให้ติด ผูกมิตรให้มั่น สร้างสรรค์เรียนรู้ มุ่งสู่การพัฒนาคน...

กลุ่มหนองสองห้อง น้องอุ้ม ซึ่งเป็นแกนนำเยาวชนที่พยายามรวมกลุ่มกับน้องๆ ทำกิจกรรมดีๆ อุ้มและน้องๆ บอกว่า

- เราได้เรียนรู้ การใช้ละครเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชน
- การบริหารเวลา การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมโดยไม่เสียการเรียน
- การรวมกลุ่มการร่วมปรึกษาหารือ เพื่อคิดประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน และแก้ปัญหา
- การฝึกอาชีพแบบสร้างสรรค์และสามารถพึ่งพาตนเองได้
- การออมเป็นแนวทางที่ทำให้เรารู้จักการใช้เงินระมัดระวังและใช้เงินอย่างถูกวิธี
- การอยู่รอดด้วยตนเองการพึ่งพาตนเองด้วยการทำเกษตร อาทิ การปลูกผัก การเลี้ยงปลา การทำปุ๋ยหมักอย่างนี้แหละ คือวิธีของครูต้องน้องๆเขาสนใจ มันช่วยให้เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ชาวบ้านได้ทำกิจกรรมเรา
- การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างตระหนักรู้และเป็นประโยชน์ไม่ใช่เป็นการทำลาย
- การทำอาชีพที่ตัวเองสนใจอย่างเช่น การทำน้ำเต้าหู้ของที่น้องโอดเขาทำอยู่ มีน้องๆ ในกลุ่มสนใจเยอะ
- มีการขายผักพื้นบ้านที่มีอยู่ตามธรรมชาติ
- การสร้างความสามัคคีโดยการใช้กิจกรรมหรือใช้เกมส์การเล่นร่วมกัน
- วิธีการทำความรู้จักกับเพื่อน การสร้างความสนิทสนมความคุ้นเคย

- ความกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น ที่ทำให้เรารู้จักความทุกข์ยากของชาวนามากขึ้น
- การฝึกจิตโดยการผ่อนพักตระหนักรู้ เป็นการฝึกสมาธิฝึกปัญญาไปในตัว
- การสร้างรอยยิ้มและความสุขให้คนในชุมชนหรือคนทั่วไป อันนี้ได้แนวคิดมาจากน้องๆ สื่อไอซ์ยทิน คือเค้าทำด้วยความเต็มใจด้วยความที่มีจิตอาสาคือเขาทำเขาอยากให้คนในชุมชนมีความสุข โดยการที่เขาแบ่งปันรอยยิ้มให้กับคนอื่นๆ
- การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- การฝึกความอดทนความตั้งใจในการรวมกลุ่มกันทำงาน

สรุปสิ่งที่เราได้เรียนรู้มานี้ เราจะนำกลับไปใช้ประโยชน์และต่อยอดกับการทำงานนั้นก็คือ

- การใช้ละครเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ร่วมกัน คือในกลุ่มของหนองสองห้อง.. คือตอนนี้ เป็นกลุ่มเกษตร ทำการเกษตรเพื่อที่จะต่อเนื่อง ไปถึงการทำกลุ่มดนตรีในหมู่บ้าน คือเด็กๆ ในกลุ่มจะมีความสามารถในเรื่องการเล่นดนตรี ก็จะเป็นดนตรีพื้นบ้านอย่างเช่น พิณ แคน โหวด อย่างนี้เป็นต้น น้องหลายคนเขามีความสามารถในด้านนี้ ก็คือเรายังขาดงบประมาณ ในการหาเครื่องดนตรี ก็เลยใช้วิธีการรวมกลุ่มกันทำการเกษตร แล้วเราก็เอารายได้ที่ได้ ถึงจะไม่มากก็น้อยเราก็จะเก็บด้วยการออม เพื่อที่จะไปซื้อเครื่องมือเครื่องดนตรีมาให้บ้าง
- การทำเกษตรแบบพอเพียง เป็นระบบที่พึ่งพาอาศัยกัน
- ใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการเรียนรู้ร่วมกัน ก็คืออย่างการละเล่นมีเกมนันทนาการ สันทนาการ ก็จะนำไปปรับใช้กับกลุ่มด้วย เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์

กลุ่มอำเภอลด น้องวิรัตน์เป็นนักเรียนวิทยาลัยเกษตรออกมานำเสนอพร้อมกับน้องตัวเล็กๆ คือน้องรุ่ง เขาบอกว่าเขาเป็นตัวแทนอำเภอลดรับ กลุ่มนี้มาพร้อมกับอาจารย์เชียวชาญ ชามะรัตน์ เป็นอาจารย์สอนที่วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น และเป็นที่ปรึกษาด้านการเกษตรของศูนย์การเรียนรู้ชาวดินอยู่ในส่วนของอาจารย์เองก็ได้แรงบันดาลใจมากเหมือนกันจากการเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อวาน แล้วก็คิดอยากจะไปทำกลุ่มเด็ก อยากจะไปทำศูนย์เรียนรู้ร่วมกับเด็กๆ ที่อำเภอลดสิ่งนี้น้องๆ ได้เรียนรู้จากรณีเด่น คือ

จากที่ผมพาน้องๆ มา 4 คน น้องก็ไม่กล้าไปกลุ่มอื่นก็เลยไปที่ศูนย์เรียนรู้ชาวดิน น้องๆ ก็ได้เรียนรู้จากพี่ๆ ชาวดินได้พูดความเป็นมา ว่ามีสมาชิกเท่าไร มีการทำอะไรบ้าง แล้วก็น้องๆ ก็ได้เล่นเกม การเป็นผู้นำ

การกล้าแสดงออก ได้ดูการแสดงละคร ได้ฝึกนั่งสมาธิและที่เด็กชอบก็คือนอนสมาธิ และน้องก็ได้เพื่อนที่รักท้องถิ่นด้วยกัน

เราจะทำอะไรบ้างไปประยุกต์ใช้ ผมก็เรียนเกษตรอยู่แล้วนะครับกลับไปบ้านผมก็จะกลับไปเล่าให้พ่อแม่และเพื่อนๆ ฟังว่าผมมาเข้าค่ายนี้ผมได้ทำอะไรบ้าง และก็จะพาน้องๆ และเพื่อนๆ ทำเกษตรแบบผสมผสาน ตอนนี้อำเภอพลก็ทำเกษตรแบบผสมผสานเป็นหัวนาโมเดล กลับไปผมจะพาเด็กๆ ไปทำกิจกรรมสมาธิ การเป็นผู้นำ การพาเด็กๆ เล่นเกมส์แล้วก็ฝึกน้องแสดงละคร ก็จะพาน้องๆเพื่อนๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มละครแสดง จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มนี้มีแต่หนุ่มๆ 6 คน เป็นหนุ่มที่ผ่านการทำงานในเมืองหลวงมาพอสมควร และเห็นทุกข์มาพอสมควร และได้หันกลับมาทำงานที่บ้านของตนเอง จากที่มีฝีมือด้านการตกแต่งภายใน พวกเขา ก็ทำงานเฟอร์นิเจอร์ไปด้วย ทำเกษตรช่วยพ่อแม่ไปด้วย การนำเสนอด้วยภาษาท้องถิ่นเขมร จึงต้องมีล่ามแปลด้วย พวกเขาบอกว่า

- ได้แรงบันดาลใจกลับไปทำสร้างกลุ่มเยาวชน ได้ไปดูบ้านดิน เขาใช้บ้านดินเป็นจุดรวบรวมกลุ่มเยาวชนมาทำกิจกรรมร่วมกัน ก็มีแนวคิดก็จะนำกลับไปใช้ดู
- พวกเราจะนำความรู้ที่ได้เอากลับไปปรับปรุงกับตัวเองเพื่อให้กล้าแสดงออก จากการอบรมทำให้เรากระแสดงออกมากขึ้นและก็จะนำไปปฏิบัติกับชุมชนและท้องถิ่นของตัวเอง
- จะนำศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของบ้านเราที่มีอยู่แล้ว แต่ว่าทุกวันนี้ที่หายไปก็จะเอามาสืบสานให้คงอยู่ต่อไป
- จะนำเอาความรู้ที่ได้เข้าไปชุมชน จะเอาไปสานต่อกับคนในชุมชนแบบว่าไปนั่งนอนนั่งกินเพื่อความหนักแน่น
- เมื่อก่อน เมื่อได้ยินคำว่าสุรินทร์แล้ว น้องๆ เยาวชนส่วนมากจะเน้นการดื่มสุราเป็นส่วนมาก เมื่อได้เข้าการอบรมแล้วน้องก็มีการปรับความคิดว่าสุราเป็นสิ่งไม่ดี ก็จะเป็นความคิดตัวเองว่าพยายามลดละเลิกค่อยๆ เป็นไป เป็นการปรับเปลี่ยนวิถีคิด

กลุ่มวิทยุ มากัน 2 หนุ่ม คือ พี่อานัฐ กับพี่วิโรจน์ เป็นแกนนำเยาวชนที่พยายามที่จะอยู่ในชุมชนให้ได้ทั้งในด้านของอาชีพ และการทำประโยชน์เพื่อชุมชน สิ่งที่ได้เรียนรู้จากที่นี่ก็คือได้เห็นพลังของทุกคนว่ามีแนวคิดที่ดี ทั้งของผู้ใหญ่และเด็กๆ ซึ่งผมมาผมก็ไม่มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่น เพราะต้องเป็นวิทยากรในกลุ่มเยาวชนผู้หลงใหลในท้องถิ่น แต่สิ่งที่ได้ฟังจากทุกคนก็ถือว่ามีความคิดเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งที่วิทยุ

ก็มีคนที่ทำงานอย่างนี้อยู่แล้ว แต่ว่าการแลกเปลี่ยนแนวความคิดมันแตกต่างกันมันคนละระบบกัน แล้วก็สิ่ง

หนึ่งที่เห็นเยาวชนเมื่อคืนนี้ เห็นการแสดงแล้วรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ประทับใจมาก และก็มีอีกอย่างหนึ่งที่จะนำไปใช้ และสิ่งที่จะทำก็คือว่าตอนนี้เรื่องตลาดสีเขียว และทำกับกลุ่มเด็กเรื่องสื่อพื้นบ้าน ก็จะเอาเรื่อง that ทุกคนเล่าตรงนี้ไปทำเป็นรูปแบบมากขึ้น

ทั้งหมดนี้คือสิ่งๆ ที่น้องๆ ได้เรียนรู้ และตั้งใจจะนำไปปฏิบัติ สิ่งสำคัญก็อยู่ที่การฝึกฝนตนเอง ทั้งเรื่องความมั่นคงภายใน ความเอื้ออารีต่อผู้อื่น และการฝึกฝนด้านอาชีพไปพร้อมๆ กับการสร้างกลุ่มและพัฒนากลุ่มให้เห็นเป็นรูปธรรม พร้อมกับมีกระบวนการถอดบทเรียนเพื่อให้เห็นคุณค่าและความหมายในสิ่งที่ทำควบคู่กันไป

ห้องเรียนพี่เลี้ยง

ในช่วงบ่ายของวันที่ 2 นี้ อาจารย์ทรงพลได้ปรับกระบวนการเพื่อใช้โอกาสนี้ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มพี่เลี้ยงหรือผู้ใหญ่ใจดีทั้งหลาย ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงได้แยกกลุ่มผู้ใหญ่ใจดีออกมาตั้งวงคุย ส่วนน้องๆ เยาวชน ก็ให้พี่หยิก

รับดูแลไป ก็ได้ข่าวว่าสนุกสนานกันน่าดู เพราะพี่หยิกให้โจทย์กับน้องๆ ในแต่ละพื้นที่ว่า ให้หากิจกรรมสันทนาการ หรือเกมต่างๆ มาพาเพื่อนเกือบ 100 ชีวิตนี้ ให้ได้เล่น และได้เรียนรู้ไปด้วย กลุ่มเด็กจึงสนุกสนานกันจนศาลากลางน้ำแทบพัง

ส่วนกลุ่มผู้ใหญ่ใจดีอาจารย์ทรงพลเริ่มด้วยการเปิดประเด็นว่า *ผมคิดว่าตัวพี่เลี้ยงเป็นตัวจักรสำคัญมาก และพี่เลี้ยงในขณะนี้ต้องทำงานกับตัวเด็กและทำงานกับผู้ปกครอง แล้วทำงานกับคนรอบๆ เด็ก เพราะว่าเด็กเขาไม่ได้อยู่เฉพาะใน โรงเรียน และในชุมชน ตรงนี้การพัฒนาเด็กมันจึงอยู่ที่เราจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ทุกวินาที ถ้าเราสามารถช่วงชิงเวลาที่หลายคน พอไปโรงเรียน พอกลับมาบ้านก็ไม่รู้จะทำอะไร*

พอไม่รู้จะทำอะไรก็ทีวี หรือไม่ก็ไปโน้น ไปนี้กับเพื่อนฝูง เด็กมันไม่ถูกชวนทำในเรื่องที่สร้างสรรค์ คำว่าชวนทำ ใครละ ซึ่งก็คือ ตัวพี่เลี้ยงนั่นแหละ ขณะนี้บางพื้นที่มีพี่เลี้ยง บางที่ส่วนใหญ่ขาดพี่เลี้ยง อันนี้ก็ฝากคิดกันต่อว่า “ถ้าเราจะช่วยกันสรรหา แล้วพี่เลี้ยงมาคุยร่วมกัน ว่า การทำหน้าที่พี่เลี้ยงมันยากเย็นแสนเข็ญอย่างไร มันต้องมีความรู้อะไร มันต้องคุยกับเด็กอย่างไร เราจะโค้ชเด็กอย่างไร ขณะเดียวกันพี่เลี้ยงต้องไปคุยกับผู้ปกครองเด็กอย่างไร ไปคุยกับโรงเรียน กับอบต.อย่างไร”

เพราะว่าถ้าเราจะทำเฉพาะเศษเสี้ยวหรือกิจกรรมของเรา ส่วนใหญ่แล้วมันไม่ยั่งยืน เพราะว่าเด็กมันไม่ได้อยู่กับเราส่วนเดียว เขาอยู่กับเราแค่คนเดียว แล้วที่เหลือมากกว่าห้าสิบเปอร์เซ็นต์ ที่ถูกอิทธิพลจากด้านอื่นกลืน สิ่งที่เราอุตสาหะลงทุน บ่มเพาะ เพราะฉะนั้นเราอาจจะลองแลกเปลี่ยนดูว่า ตัวพี่เลี้ยง มีความสำคัญตัวโครงการเองพยายามเข้าไปทำงานกับพื้นที่ที่มีพี่เลี้ยงแล้ว ถ้าบางพื้นที่ยังไม่มีพี่เลี้ยงก็ลองคุยกัน ว่าเราจะสรรหาและสร้างพี่เลี้ยงได้อย่างไร แต่ว่าตัวพี่เลี้ยงเองต้องรู้เรา รู้เขา รู้สถานการณ์ ถ้าเราไม่รู้ก็จะมีปัญหา อันแรกที่สุดก็คือ สถานการณ์ปัญหาเด็ก เยาวชน ในพื้นที่เรา ซึ่งผมเชื่อว่า ถ้าใครก็รู้หมดว่า เด็กมีปัญหาอะไร ในชุมชน อันนี้แทบไม่ต้องพูดถึงเลย แต่ที่เราอยากคุยกับหลายๆ ก็คือ แล้วมันจะออกไปจากปัญหาอย่างไรมากกว่า

ข้อมูลพื้นฐานของเยาวชนกับครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ บางที่เราสนใจแต่ตัวเด็ก แต่เราไม่ได้สนใจพ่อแม่ผู้ปกครองของเขา ทำอย่างไรที่เราจะจับเข้าคุยกับพ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อให้รู้ค่านิยมของผู้ปกครอง ผู้ปกครองไม่เข้าใจอยาก让孩子เรียนสูงๆ แต่ไม่รู้ว่าจะบอกว่าการปลูกฝังให้เป็นคนดีคนเก่งมันหมายความว่าอย่างไร รู้แต่จะให้เรียนหนังสือ แต่ไม่เข้าใจเรื่องการศึกษา ตอนนี้พ่อแม่เด็กไม่เข้าใจเรื่องการจัดการศึกษาอย่างวิโรจน์เอช ใครเอช ทำให้เห็นว่าการศึกษามันไม่ได้อยู่เฉพาะในโรงเรียน บางพื้นที่ลองพาผู้ปกครองทำชวน อบต. และเอาผู้ปกครองมาคุยกัน เพราะเราเชื่อว่าจะทำแต่เด็กอย่างเดียวไม่ได้ เสร็จแล้วเราก็ถามต่อว่า เขาอยาก让孩子เป็นอย่างไร เขาตอบมาเป็นเสียงเดียวกันหมดเลยว่า เขาอยาก让孩子เป็นคนดี เป็นคนเก่ง เอาตัวรอด มีฐานะที่มั่นคงอะไรต่างๆ เราต้องมีกระบวนการพาเขามองต่อ

เด็กสมัยนี้ไม่มีความอดทน ออกกลั่น ไม่มีความเพียร เด็กจะเอาแต่เร็ว หรือใช้ง่ายฟุ่มเฟือย แต่ใคร

แหละที่ทำให้เด็กเป็นอย่างนั้น ก็เนื่องจากการไม่มีเวลาของพ่อแม่ผู้ปกครอง ความที่ตัวเองรู้ไม่เท่าทันสถานการณ์ ตัวเองก็ไปมีส่วนที่ทำให้ลูกตัวเองเสี่ยงเหมือนกัน ถ้าเราไม่พาเขาคุยตรงนี้ เขาก็จะไม่ว่าเขามีส่วน ที่จะ让孩子ของเขาไปผิดทิศ ผิดทาง และค่านิยมที่ไม่เอากะทัดรัดเหมือนกัน เกษตรลำบาก ให้มันเข้าไปในตัวเมือง ให้มันไปรับราชการ ให้มันไปทำงานอุตสาหกรรม ท้ายที่สุดอุตสาหกรรมล้ม

โรงงานปิด คนตกงานเป็นแสน รากฐานที่สำคัญที่สุดของคนก็คือ เรื่องอาหารการกิน เรื่องของความมั่นคงของชีวิต มันมาจากความมั่นคงของอาหาร มีกิน ไม่อดตาย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค แต่เดี๋ยวนี้เราไม่สนใจปัจจัยสี่ แต่เราสนใจปัจจัยห้าก็คือ มอเตอร์ไซด์ มือถือ แต่อาหารไม่ทำ เป็นเรื่องที่เราถูกระแสมันกลืนไป จนเราไม่รู้เท่าทันมัน ตกไปอยู่ในกระแส และรู้สึกว่ามันต้องเป็นอย่างนั้น

ค่านิยมของพ่อแม่ที่พี่เลี้ยงต้องรับมือให้ได้ เพราะเวลาน้องบางคนบอกว่า ทะเลาะกับพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ไม่เข้าใจสิ่งที่เขาทำ แล้วใครจะไปช่วยคุยกับผู้ใหญ่ เราต้องมีกุศโลบายที่ต้องไปคุยกับพ่อแม่ ถ้าเราจะต้องไปคุยเราก็ต้องรู้หัวข้อของพ่อแม่เหมือนกัน พ่อแม่ห่วงใยอะไร อะไรที่ทำให้เขายังไม่เชื่อมั่น ยังไม่ศรัทธา ไม่วางใจ คิดว่าเด็กทำไม่ได้หรอก หลายคนก็พูดว่าพี่เลี้ยงต้องทำให้เห็น มีผลงาน คำว่ามีผลงานไม่ได้หมายความว่าทำเรื่องใหญ่ๆ ทำเรื่องเล็กๆ พ่อแม่ก็จะเห็นว่ามันเข้าท่า มันรู้จักคิด รู้จักช่วยเหลือพ่อแม่เล็กๆ น้อยๆ ผมว่าสิ่งนี้แหละ เราอย่าไปคิดอะไรใหญ่ๆ ทำให้พ่อแม่เขาเห็นว่านิสัยของเขาเริ่มดีขึ้น อันนี้เป็นเรื่องของความละเอียดอ่อน ที่จริงก็มีความรู้อยู่ อย่างที่เรื่องของบ้านดินทำ หลายๆ พื้นที่ กระบวนการที่จะทำ ให้เด็กมันเปลี่ยนความคิด เด็กมันมีศักยภาพอย่างที่เราหลายคนพูด แต่มันต้องการการประคอง ต้องการการกระตุ้น แล้วใครจะกระตุ้น จะประคอง พ่อแม่ก็กระตุ้นไม่ได้ ประคองไม่ได้ ถ้ากระตุ้นให้คิด แล้วก็เหยื่อให้เขาทำ ทำแล้วให้เขาประสบความสำเร็จเล็กๆ ไปเรื่อยๆ ทำให้เขามีกำลังใจที่จะทำ ไปเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกันการเติบโตของเขาที่จะอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่

ดังนั้นผมคิดว่ากระบวนการมันต้องมีความชัดเจนในการก้าวอย่าง ชัยป์ ในการที่เรียกศรัทธาของผู้ใหญ่ให้หันมาต่อเด็ก เด็กมันคืออยู่แล้ว แต่ว่าเจอผู้ใหญ่ที่มีวิธมอง วิชคิด ในลักษณะที่มองข้าม อันนี้ก็เป็นโจทย์ของเรา อีกตัวหนึ่งก็คือ ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งเรียนรู้ เราก็พบว่าแหล่งเรียนเยอะมากในชุมชน ทั้งคน ทั้งกิจกรรมที่อยู่ในชุมชน สามารถเอามาให้เด็กได้เรียนรู้เยอะแยะเลย ถ้าตัวพี่เลี้ยงที่จัดกระบวนการเรียนรู้เป็น ถ้าไปเจออันนี้เด็กได้เรียนรู้เรื่องอะไร ถ้าไปเจออันนี้ได้เรียนรู้อะไร เราพบว่าในชุมชน ทุกชุมชน แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในตัวคน มีเยอะ แต่วิธพาเด็กเรียนรู้เป็นปัญหา เพราะฉะนั้นต้องมีอีกตัวหนึ่ง

ข้อมูลพื้นฐานของ อบต. เราก็ต้องเข้าใจว่านโยบายของ อบต. แผนของอบต. บางทีถ้าเราไม่รู้เรา รู้เขา เราไม่เข้าไปคุยกับเขาจริงๆ แล้ว มันไม่แตกต่างกัน เพราะว่าในแผนของ อบต. ก็มีเรื่องพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ พัฒนาวัฒนธรรม เพียงแต่ว่าเวลาเราทำงาน เรามักจะเอาเราเป็นตัวตั้ง เอา อบต. มาช่วยหน่อยสิจริงๆ แล้วเราช่วย อบต. เสียด้วย ไม่ใช่ อบต. มาช่วยเรา เราไปช่วย อบต. ทำงาน เพราะว่าอบต. มีหน้าที่ที่ต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้ให้กับชุมชน เรากำลังทำสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา มันเป็นเรื่องที่บอกว่า ถ้าเราเป็นพี่เลี้ยง เราก็จะมีวิธในการคุยกับตัว อบต. เหมือนกัน สำหรับ อบต. สดท้ายก็คือ ฐานเสียงของมวลชน ถ้าเราไปแล้วบอกว่าสิ่งที่เราเข้าไปทำนี่มันเป็นประโยชน์กับชาวบ้าน และตกถึง อบต. ด้วย อันนี้ผมพูดคร่าวๆ แต่มันมีรายละเอียดอยู่

มันมีรายละเอียดอยู่ อันนั้นก็มีเรื่องข้อมูลพื้นฐาน **รู้เรา รู้เขา และรู้สถานการณ์** ถ้าเราไม่รู้แล้วลงมือทำ จะเกิดคำถามว่า แล้วเราจะไปคุยกับพ่อแม่ของเขาอย่างไร ให้พ่อแม่ของเขาเข้าใจ ถ้าเราไม่ฟังเขาก่อน ไม่เข้าใจเขาก่อนว่า สิ่งที่เขาเข้าใจ สิ่งที่เขา มีค่านิยม เราจะต่อสู้อับค่านิยมของเขาอย่างไร ตรงนี้เป็นสิ่งที่เราต้องมีทักษะ และมีกุศโลบายเหมือนกัน ที่นี้การสร้างวิสัยทัศน์กับ อบต. ต้องมีการชวน อบต. มองไปข้างหน้า

มองภาพอนาคต ที่นี้ภาพอนาคตจะเห็นว่า ชวนให้เขาเห็นแนวโน้มของปัญหา การที่เราไม่ทำอะไรหรือทำอะไรก็ตาม ปัญหาจะรุนแรงขึ้นอย่างไร ปัญหาเยาวชนรุนแรงขึ้นแน่นอน ทุกคนก็สัมผัสได้ แต่ว่ามันรุนแรงมากขึ้นอย่างไร ขณะเดียวกันชี้ให้เห็นว่า เราสามารถพลิกวิกฤตให้เป็น โอกาสได้ เพราะถ้า อบต. เป็นรัฐบาลท้องถิ่น อีกสิบปี ยี่สิบปี ใครเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เราอยากจะได้แบบนี้ใช่ไหม เยาวชนที่มาจากงานเราใช่ไหม ที่จะเป็นประชาชนของประเทศเล็กๆเหล่านั้น เป็นประชาชนที่มีคุณภาพ เป็นประชาชนที่คิดเป็น ทำเป็น กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นต่างๆ ใช่หรือเปล่า อันนี้เป็นเรื่องที่ถ้า อบต. เห็น อบต. สามารถเปลี่ยนพวกนี้ได้ ก็เป็นเรื่องที่พี่เลี้ยงทั้งหลายมานั่งขบคิด วิธีการสื่อ

สื่อก็มีหลายรูปแบบ ละครก็สื่อได้ สื่อทางอ้อม บางทีสื่อทางตรงก็ลำบาก ปัญหาในอนาคตของชุมชนเป็นอย่างไร จะอยู่กันอย่างไร ใครจะเป็นคนรุ่นหลังที่จะมารับไม้จากเรา มีหรือเปล่า อันนี้จะเป็นเรื่องที่ชุมชนจะได้คิด ถ้าอบต. ไม่ได้เข้ามาโดยผลประโยชน์จริงๆ บางทีไม่มีใครชวนเขาคิด ไม่มีใครชวนเขามอง ยกเว้นว่าเขาจะมาเพื่อผลประโยชน์จริงๆ เราแล้วไม่สนใจเรื่องการพัฒนาอย่างแท้จริง อันนั้นก็จบ อันนี้เป็นเรื่องของการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันอบต.

ประเด็นที่สาม การที่เราเข้าไปสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับ อบต. ได้ การที่เราจะเริ่มกิจกรรม เริ่มอย่างไร ตอนนี้เราจะเห็นว่า กิจกรรมที่เราเริ่มนี้เริ่มจากหน่อเล็กๆ ในชุมชน ตามความสมัครใจ สะสมกันมาเป็นเวลาหลายปี วิโรจน์นี่ก็ปี ที่เราเห็นกันวันนี้มันไม่ใช่สร้างขึ้นมาได้เพียงวันสองวัน ใช่ไหม แต่ละคนมีทุนสะสมมา เราอย่าคิดว่า พอเราเห็นปุ๊บ เราจะสร้างมันได้เลย มันไม่ได้อย่างที่คิด อย่างประชาสะสมมาก็ปี เรามาเห็นตอนที่เขาง่แล้ว เขาสะสมประสบการณ์ชีวิตเขามาเยอะแล้ว แต่ว่าถ้าเราจะทำในเชิงที่ขยายกว้าง เรามีทุนอย่างนี้คืออยู่แล้ว ทุนที่เขา มีประสบการณ์จริง มีตัวอย่างจริง มีประสบการณ์จริง มีรูปแบบจริง คนเรียนรู้จะเรียนได้จากของจริง ไม่ใช่เรียนรู้จากทฤษฎีที่ท่านว่า มันต้องเรียนรู้จากของจริง ตัวจริง ของจริง ไปทำด้วยกัน อย่างนั้นมันเกิด ที่นี้เวลาเราทำตรงนี้ ทำอย่างไรจัดกระบวนการให้เด็กวิเคราะห์ตัวเอง วิเคราะห์ชุมชน อันนี้ต้องสร้างเหมือนกัน และต้องใช้เวลา ถ้าเด็กรู้จักตัวเอง จุดอ่อน จุดแข็งอะไร ชอบอะไร ไม่ชอบอะไร ใจร้อน ใจเย็น อันนี้เป็นจุดแรกเลยที่เด็กต้องวิเคราะห์ตัวเอง ค้นพบตัวเอง เสียก่อน แล้วก็วิเคราะห์ตัวเองให้เห็นความโยงใยกับครอบครัว เรื่องการทำบัญชีครัวเรือน เด็กบางที่ บางพื้นที่บัญชีครัวเรือน หรือการออม เป็นเครื่องมือ เพราะเด็กไม่รู้ว่ามีพ่อแม่ใช้จ่ายอย่างไร แต่พอมาลงบัญชีครัวเรือน เด็กก็รู้ว่าพ่อแม่ต้องซื้อเสื้อผ้าให้กับตัวเอง แม่จะต้องไปเสียค่าทอม บางทีเด็กมันก็ไม่รู้ กระบวนการที่จะให้เด็กรู้ความจริงของพ่อแม่ แล้วทำให้ลูกรู้ความทุกข์ของพ่อแม่ เป็นอย่างไร แล้วพอรู้เด็กมันก็เปลี่ยนได้ ทำอย่างไรให้รู้ความทุกข์ของพ่อแม่ แต่บางทีเด็กมันก็ไม่ได้คิด พ่อแม่ขายวัวขายควายส่งมัน ไปเรียน อีกหลายเรื่อง เราไม่ลงรายละเอียด

การเลือกทำในสิ่งที่ตัวเองสนใจ ทุกคนเริ่มจากความสนใจของตัวเอง เด็กพอเราจัดกระบวนการเสร็จในท้ายที่สุด ให้เขาวิเคราะห์ เราค้นพบว่าเขาอยากทำอะไร ทดลองทำอะไร เพราะว่าเด็กอยู่บ้าน พ่อแม่ก็บังคับ ไปโรงเรียนครูก็บังคับอีก ถามว่ามีเด็กคนไหนบ้างมีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง มีน้อยมาก ต้องทำตามความรู้สึกของคนอื่นตลอดเวลา เพราะฉะนั้นเด็กก็ไม่ได้กล้าคิด กล้าทำ เดี่ยวครูก็ว่าผิด เดี่ยวพ่อแม่ก็ว่า

ผิด เพราะฉะนั้นการกระตุ้นให้เด็กกล้าคิด เริ่มจากที่รู้ว่าตัวเองสนใจอะไร ตอนนี้เด็กพอเราถามอยากเป็นอะไร เขาไม่รู้ว่าอยากทำอะไร ไม่รู้ ไม่รู้หมดเลย สังเกตดูเถอะ เด็กเราเป็นคนที่ไม่กล้ามีจินตนาการ ไม่กล้าฝัน เพราะว่าสิ่งรอบตัวมันไม่เอื้อให้เขาเป็นคนที่ยกตัวเองได้ว่าตัวเองสนใจ พอสนใจก็ขี้ขลาด พ่อแม่บอกว่าอย่าไปทำเลย แทนที่จะบอกว่า...ลองริบป๋มเพาะให้เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ทำอย่างไรถ้าเด็กเกิดสนใจเรื่องกบ หนูจะให้เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องกบไปเลย เรื่องไม้ผล เรื่องอะไรต่างๆ ขอให้มันเก่งจริง ถ้ามันเก่งจริงมันอยู่ได้

ในส่วนที่ไม่ได้ทำต่อ ส่วนใหญ่แล้วมันไม่ได้ทำจากใจของเขา บางทีผู้ใหญ่ไปให้ทำ แต่ท้ายที่สุดผู้ใหญ่ต้องพาเขาเรียนรู้จากสิ่งที่เขาทำ จนเขาเห็นว่าเข้าท่า และมันดี ตรงนี้เป็นความสำคัญตรงที่ว่าเด็กมันไม่ได้เริ่มจากอยากหรือไม่อยาก แต่เมื่อเริ่มลงมือทำแล้วขอให้เด็กมีกระบวนการสร้างทักษะ ตัวนี้ไม่ใช่จากการสอนเขา แต่ตั้งคำถามกับเขา ให้คิดสิ่งที่เขาอยากจะทำออกมา ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้ ตอนนี้เด็กทำอะไรมันล้มเหลว เพราะว่ามันไม่ได้แสวงหาความรู้ มันทำเพราะว่าใจมันอยากจะทำ มันสนุก พอหมดสนุกมันก็ไม่ทำ มันก็เหมือนผู้ใหญ่ โครงการทั้งหลายมันล้มเหลว เพราะว่าโครงการเขาให้เงินมา แต่ว่ามันไม่ได้ต่อเนื่องและไม่ไต่ยั่งยืน ถ้าเราอยากจะทำมัน สนับสนุน ให้เขามีนิสัยอยากจะทำแล้ว เป็นคนที่หาข้อมูลไปคุยกับผู้รู้ แล้วทำ มีวิธีที่จะแสวงหาข้อมูล ความรู้ ถ้าเด็กจะทำเกษตรกรในอีกสิบปีข้างหน้า เขาจะเป็นเกษตรกรทำไม เป็นเกษตรกรที่ไม่ได้ทุกซั๊กเหมือนพ่อแม่ เป็นเกษตรกรที่เอาตัวรอดจากการจัดการความรู้ แสวงหาความรู้ได้ ตอนนี้มันเป็นทั่วประเทศไปหมดเลย เกษตรกรอยู่ข้างมหาวิทยาลัยเกษตรกำแพงแสน แต่ไม่เคยเข้ามาหาวิทยาลัยเกษตรกำแพงแสนเลย อย่างข้างมหาวิทยาลัยขอนแก่น แต่ไม่เคยเข้ามาหาวิทยาลัยขอนแก่นเลย แหล่งเรียนรู้มีอยู่ แต่การเชื่อมที่จะไปดึงความรู้มา เพื่อเอามาใช้จริงๆ มันแทบไม่มี เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็เป็นที่เราจะต้องพิจารณา

พอเราจัดเวทีเสร็จ เด็กอยากทำอะไรบ้าง ก็หนูน หนูนเสร็จแล้วก็คิดให้ชัด สิ่งหนึ่งที่ว่าความรู้ไม่ถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติ เพราะมันคิดหลวมๆ มันไม่ได้คิดลงไปให้ชัดลึกว่า ใครจะต้องทำอะไร จากที่ไหน อย่างไร เมื่อไหร่ และเพื่อจะให้ได้อะไร แล้วถ้าจะทำมันต้องใช้อะไร ส่วนใหญ่แล้วมันคิดแบบหลวมๆ คิดอยากจะทำแล้ว พอกลับไปไม่ได้ทำ แล้วไม่ได้สานต่อสิ่งที่เราคิดไว้ในตอนนี้ มันก็กลายเป็นแบบวูบขึ้นมา พอกลับไปแล้วก็ลืม บรรยากาศเดิม สภาพแวดล้อมเดิม ของเรามันเป็นตัวที่ขัดขวางที่ทำให้เราไม่ค่อยได้ทำอะไร เสียส่วนใหญ่ ถ้าเราไม่ได้ทำตรงนี้ให้เป็นแผนที่ออกมาชัดเจน ใครต้องทำอะไร กับใคร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไหร่ อันนี้โดยประสบการณ์พบว่า จัดเวทีเยอะมาก เอามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บางทีตามไปดูแล้วไม่ค่อยได้ทำ ที่ไม่ค่อยได้ทำ

ถ้ามีพี่เลี้ยงก็ฝากพี่เลี้ยงไปหนุนต่อ เราไม่สามารถทำภาคปฏิบัติได้มากอย่างที่ท่านต้องการหรือ เพราะเวทีนี้มีวัตถุประสงค์แค่กระตุ้นแรงบันดาลใจว่า มีเด็กทำดีๆ นะ มีผู้ใหญ่ใจดีนะ มาแล้วได้ข้อคิดอยากจะทำ กลับไปที่พี่เลี้ยงจะต้องไปตีเหล็กเมื่อไหร่ ให้เด็กได้มีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ตัวเองคิดนี้ เอาไปคิดให้ชัด พอคิดชัดแล้ว ได้ข้อมูล ได้ความรู้ เด็กเริ่มมีเหตุผล เราเอาเด็กมานำเสนอให้ผู้ใหญ่ฟัง แค่นั้นตอนนี้ผู้ใหญ่ก็ทิ้งเด็กแล้ว ที่เราพบเราทำกับเด็ก พอเด็กวิเคราะห์ชุมชน เขียนรูป เขียนการ์ตูน เอาปัญหาชุมชน

อยากจะทำอะไร ให้มานำเสนอหน้าชั้น พ่อแม่ไม่เคยเห็นลูกนำเสนอ พ่อแม่ไม่เคยเห็นลูกพูดเป็นเนื้อเป็นหนัง แต่เราเป็นที่เลี้ยง เราต้องช่วยให้เด็กคิดให้ชัดก่อน ทำไปแล้วมันติดกับตัวเองอย่างไร ติดกับครอบครัวอย่างไร ทำแล้วจะจริงหรือเปล่า ติดกับชุมชนอย่างไร เราไม่ต้องไปบอกเขา เราตั้งคำถามให้เด็กคิด เรานั่นในเรื่องของการฝึกเด็ก เอากิจกรรมมาเป็นแบบฝึกหัดในการฝึกเด็ก สิ่งที่เราอยากได้มากที่สุดคือ คิดเป็น ทำเป็น การแก้ปัญหาเด็ก ไม่ใช่คอยรับแต่ปัญหา เพราะฉะนั้นอย่าไปหวังผลที่กิจกรรมเพียงอย่างเดียว ต้องถามตนเองว่า กิจกรรมนี้ฝึกเด็กคิดได้ไหม ฝึกเด็กพูดได้ไหม ฝึกเด็กให้สามารถที่จะคิดให้ดีกว่าเดิมได้ไหม หัวใจมันอยู่ตรงนั้น ถ้าเราสามารถเสนอผู้ที่เกี่ยวข้อง เด็กพอกลับไปทำแล้ว กลับมาอีกเด็กจะมีความมั่นใจมากขึ้น

ที่ตากฟ้าไปนั่งคุยกับเด็กผู้หญิงกลุ่มหนึ่งว่า เขาอยากจะทำอะไร เขาบอกว่า บ้านเขาทำอาหารขาย เขาอยากจะทำเบเกอรี่ขายด้วย เราก็หนุน แต่ก็คุยกับเขาว่าเบเกอรี่มันหลายอย่างนะ เขาก็คุยกับเพื่อน ทำไปทำมา เขาก็บอกว่าอยากจะทำคุกกี้ เราถามต่อว่าถ้าจะทำคุกกี้แล้วรู้หรือยังว่า สูตรทำคุกกี้จะไปหาที่ไหน เขาบอกว่ามีอยู่ในชุมชน แล้วคนอื่นก็เข้าอินเทอร์เน็ตได้ ผมให้เขาคิดก่อนว่าจะทำคุกกี้ ขั้นตอนมันมีอะไรบ้าง และอันไหนที่เราไม่รู้ อันไหนที่เรายังไม่รู้ ที่ยังไม่รู้ก็ไปหามา เสร็จแล้วพอมันผ่านไปหนึ่งเดือน เขาก็เอามาให้ผมดู วิธีการทำคุกกี้ วิธีทำ สัดส่วน แล้ววัสดุอุปกรณ์ละหาที่ไหน กศน. เขาก็บอกว่าเขามี แต่ที่ไม่เสนอก่อน เพราะอยากรู้ว่าเด็กอยากจริงหรือเปล่า ทีนี้เขาบอกว่าถ้าอยากทำจริงไปเอามาอีกสิบห้าคน ยี่สิบคนแล้วเขาก็สนับสนุน แล้วผมก็ถาม อนาคตที่มันอยู่ ถ้าเด็กเรียนเสร็จ วิชาชีพเข้าทำดีแล้ว อนาคตช่วยซื้อหน่วยได้ไหม ประชุมทุกเดือน เบรกที่ซื้อจากของเด็กได้ไหม เบรกกินของเด็ก ไม่ต้องซื้อข้างนอก อันนี้ก็คือการเชื่อมโยงทุนที่อยู่ในชุมชน เพราะว่ารัฐบาลท้องถิ่นต้องสร้างงานในชุมชน ให้กับเยาวชน

การที่เราช่วยให้เด็กมีความมั่นใจ ชัดเจนในวิถีคิดของตัวเอง การที่เขามั่นใจ เพราะว่ามีที่เลี้ยงลงไป คอยตั้งคำถาม ทำให้เขาคิดชัด เวลาเขาคุยกับใคร เขามีความละเอียด มีความรอบคอบ ตอบได้ทุกคำถาม คนเรามันเกิดความมั่นใจในทันที ไม่ถูกตีตกมาตาย พอเขาได้ฝึกตรงนี้เสร็จแล้ว ได้นำเสนอ ความมั่นใจก็จะมา ทีนี้ก็ให้เขาลงมือทำตามที่เขาสนใจ สิ่งที่เราอยากฝึกมากที่สุดก็คือ การบันทึกร่องรอย เพราะว่าการเขียนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเด็ก สุขปฏิบัติ สมัยก่อน เพราะว่ากว่าจะเขียนได้มันต้องคิดให้ชัด อย่างพวกเรานี้เชื่อไหม ว่าฟังอะไรเยอะแยะเลย แต่เราไม่ได้เขียน พอไม่ได้เขียน เราพบว่าข้อมูลมันเยอะ แต่มันกระจัดกระจาย พอจัดเวทีชวนให้เด็กคิดว่าอยากจะทำอะไร แล้วให้เด็กไปคิดต่อ ในขณะที่เดียวกันกลับไปเขียนจดหมายมาว่า เข้าเวทีนี้แล้ว รู้สึกอย่างไรบ้าง ส่งมาให้ที่ อนาคต ใครเขียนดีก็จะมีรางวัลให้ เรากระตุ้นบรรยากาศเพื่อให้เด็กมันฝึกคิดฝึกเขียน บอกว่าไม่กลัวอะไร มันเหมือนการเขียนจดหมายมาเล่าให้เพื่อฟัง มาเวทีนี้เขาประทับใจอะไรบ้าง เขียนอะไรก็ได้ ขอให้มันเขียนมา ดังนั้นต่อไปเด็กไทยก็อ่านเป็นและก็เขียนได้ ไม่เหมือนสมัยนี้ที่นักเรียนมัธยมอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เพราะพวกนี้เป็นทักษะที่ต้องทำบ่อยๆ

ตัวกิจกรรมที่พวกเราทำจะช่วยให้เด็กได้เยอะ การเรียนรู้นอกพื้นที่ เราก็จะเสริมให้เขาได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่ ซึ่งการออกนอกพื้นที่เด็กจะตื่นตาตื่นใจ ผู้ใหญ่ก็ตื่นตาตื่นใจ ทำอย่างไรให้เด็กรู้จักการถอดบทเรียนว่าสิ่งที่เด็กทำไปนั้น มันเกิดผลอะไร อันนี้ที่ป่านพาไปเขียนบล็อก เขียนจดหมายลงคอมพิวเตอร์ เพราะว่ามูลนิธิมีห้องๆ หนึ่งที่อยากให้เด็กเขียน อันนี้เป็นส่วนหนึ่งที่เรกระตุ้นเด็ก รวมทั้งหนังสือเด็กที่อ้อยทำ

ให้เด็กเขียนเรื่องเล่าของตัวเอง และเมื่อเขาทำไปแล้ว ทำอย่างไรให้เขาได้มีโอกาสได้นำเสนอภาพของความสำเร็จและความก้าวหน้าของตัวเอง หมายถึง รูปธรรมของผลงาน ถ้าเขาคิดอยากจะไปช่วยงานของพ่อแม่ ทำอย่างไรให้เขามีโอกาสได้มาแล้ว สิ่งที่เขาทำ เพื่อให้เขาเห็นว่าสิ่งที่เขาทำมันมีคนสนใจจริงๆ แล้วชื่นชม ยกย่อง ประคับประคอง อีกอันก็คือ คุณภาพของตัวเอง งานสำเร็จเด็กมีความสุข

จริงๆ แล้วสิ่งที่เราอยากเห็นก็คือ เด็กมันมีพลัง ซึ่งเด็กมันมีอยู่โดยธรรมชาติ ตอนนี่เด็กมันต้องห่อหุ้มด้วยสิ่งดีๆ เพราะสิ่งที่ไม่ดีที่มันมาจากสื่อ มาจากสิ่งที่อยู่ในชุมชนมันเยอะแล้ว ทำอย่างไรเราจึงจะดึงออกมา แล้วห่อหุ้มด้วยสิ่งดี เพราะฉะนั้นเรื่องแรงบันดาลใจ ที่บอกเด็กๆหลายคนบอกว่าฟังแล้วได้แรงบันดาลใจ ได้ความคิด ได้วิธีการ สิ่งที่เรากลัวก็คือ กลับไปแล้วไม่ทำ ได้แรงบันดาลใจ ได้ข้อคิด ได้วิธีการ แต่ไปมีเงื่อนไขว่าไม่ทำ หนึ่งในไม่มีที่เลี้ยง ไม่มีใครไปนับวันเนี่ยกับเขาจริงๆ ไปจับเขาคู่กับเขาให้ชัดเจนในสิ่งที่เขาอยากจะทำจริงๆ เพราะฉะนั้นกลไกที่เลี้ยงเป็นกลไกที่สำคัญมากที่สุด

อันนี้เป็นสิบขั้นตอนที่เราทำอยู่ในกระบวนการทำงาน โดยเฉพาะการทำงานกับ อบต. มีโครงการหลายๆโครงการ ทำงานดี ทำงานเยอะ ทำสิ่งที่สร้างสรรค์อะไรใหม่ๆให้กับสังคม แต่พอลมเรื่องความต่อเนื่องและยั่งยืน มันตอบยากมากเลย ความต่อเนื่องและยั่งยืน ถ้ามันไม่ได้สนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นรัฐบาลท้องถิ่น ต่อไปนี้งบประมาณส่วนต่างๆ มันจะโอนมา งบประมาณส่วนต่างๆ ของกระทรวงก็จะเล็กลง แล้วเงินทั้งหลาย งานทั้งหลาย จะโอนมาที่อบต. ถ้าอบต. ไม่เตรียมคนที่มีความสามารถรองรับไว้ ลองหลับตานึกดูว่าอะไรมันจะเกิดอะไรขึ้น แต่ถามว่าคนในชุมชนมีไหม ทำกับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็ทำยาก ทำเกษตรกับเยาวชนในขณะนี้จะเป็นจุดคานงัดที่น่าสนใจ เด็กเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่พากันปฏิเสธเมือง ที่บอกว่าไม่เอา สร้างทางเลือกให้ชีวิตฉันได้ไหม ไม่ต้องบังคับให้ฉันเข้าไปในเมือง ฉันอยากอยู่อยู่กับธรรมชาติ กับเศรษฐกิจพอเพียง ให้ทางเลือกกับฉันได้ไหม ขณะนี้เยาวชนไม่ได้สร้างทางเลือกให้กับเยาวชน มีแต่บีบเด็กออกนอกชุมชน เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรากำลังทำก็คือว่า เราไม่ได้ห้ามเด็กออกนอกชุมชน แต่เราสร้างทางเลือกให้กับเด็ก ถ้าเขาอยากอยู่ในชุมชน เขาสามารถอยู่ได้ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี อย่างมีคุณค่า มีความหมาย อยู่อย่างที่เขารู้สึกว่าเขายึดได้ เพราะว่าเขาผลิตอาหารเองได้ เผลอๆเขาขายอาหารให้กับชุมชนและชุมชนข้างเคียง อันนี้เป็นเรื่องที่โครงการนี้กำลังทำอยู่ โดยการหนุนหนุนอื้อๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่

ขณะเดียวกันมองไกลไปถึงเรื่องว่าสิ่งดีๆ เหล่านี้ที่มันมีอยู่ ทำให้มันยั่งยืน ทำให้มันต่อเนื่อง ความชัดเจนและต่อเนื่องอย่างแท้จริง มันอยู่ที่การสร้างที่เลี้ยง เพราะว่าที่เลี้ยง เป็นคนในพื้นที่ หนุนที่เลี้ยง สองอบต.ต้องเข้ามา สนับสนุนที่เลี้ยง แล้วก็ช่วยกันพัฒนา ประชาชนของประเทศตัวเองในอนาคต ตอนนี่เด็กผู้ใหญ่ที่พัฒนาได้อยู่ เพราะฉะนั้นตัวเด็กและเยาวชนก็เป็นความฝันของทุกที่ ไม่ใช่เฉพาะของชุมชน ถ้าเราไม่หาจุดคานงัด จุดคานงัดก็คือ ยุทธศาสตร์ จุดที่ดูภาพรวมแล้ว เป็นจุดที่ทำแล้วมันส่งผลต่อภาพรวมได้มากที่สุด ทำน้อยได้มาก แล้วเรื่องเด็กและเยาวชน เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะถ้าเราทำเด็กในชุมชนทั้งหมด มันเท่ากับว่าเอาใจพ่อแม่ทั้งหมดในชุมชนมาอยู่กับเรา ทำแล้วลูกเขาดีขึ้น ทำแล้วลูกเขามีความคิดความอ่าน มีทักษะชีวิตมากขึ้น มีจิตสาธารณะมากขึ้น ตระหนักที่จะสร้างฐานเศรษฐกิจ สร้างอาชีพของตัวเองได้ อันนี้คือ ทางออกของประเทศจริงๆ ประเทศเราไม่สามารถที่จะอยู่ได้ในระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน เราตามฝรั่ง พอ

ฝรั่งมันเจ๋ง เราก็เจ๋งเป็นระนาว แต่ทำไมประเทศทรัพยากรมันอุดมสมบูรณ์ แต่ไม่ทำเรื่องอุตสาหกรรมอาหาร ไม่ทำอุตสาหกรรมสมุนไพร แต่ไปทำเครื่องจักรเครื่องยนต์ ซึ่งเราต้องไปซื้อเครื่องมือสองจากต่างประเทศมา เราไม่รู้จักทุนที่แท้จริงของเรา เราไม่รู้วาทุนที่เรายึดขึ้นมา แล้วจะต่อยอดมันจริงๆ คืออะไร อันนี้เราหลงทิศ หลงทางหรือเปล่า

ขณะนี้ทุกคนก็ทราบว่าย่างบนพยายามให้ไทยเป็นครัวโลก เป็นครัวโลกได้อย่างไร ย่างบนก็เพื่อฝันไป เพราะฉะนั้นถ้าจะทำได้ แต่ละตำบล ค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารไม่ต่ำกว่ายี่สิบล้านบาทต่อตำบล ที่ต้องซื้ออาหารกิน แล้วเราจะปล่อยให้ยี่สิบล้านบาทให้มันหลุดลอยไปทำไม แหล่งน้ำมีไหม อาจจะมีปัญหาบ้าง แต่เราก็มีวิธีการจัดการ แหล่งเรียนรู้มีไหม วิทยาลัยเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตร แต่ว่าตรงนี้มันไม่ได้ถูกปลูกขึ้น ตอนนี้ชาวบ้านเขาบอกว่า อย่าเป็นเกษตรกรเลย ไปรับจ้างดีกว่า ไปรับจ้างอย่างน้อยวันหนึ่งร้อยสองร้อยได้แน่นอน แต่ว่าเกษตรกรมันไม่แน่นอน เดียวราคาไม่แน่นอน ดินฟ้าอากาศไม่แน่นอน แต่นั่นก็เป็นเพราะว่าเราทำเพื่อมุ่งหวังที่จะขาย สมัยก่อน เขาจะทำเพื่อมั่นคงของอาหารจริงๆ เพื่อตัวเองจริงๆ มันจึงอยู่ได้ ถ้าทำแล้วเพื่อเอาตัวรอดเรื่องอาหารแล้วมันอยู่ได้ แล้วต้องทำหลายอย่าง แต่ปัจจุบันไม่ทำ แต่ดูกระบวนการผลิตมันลอกเรา ปลูกเหมือนกันหมด แล้วส่งเข้าตัวเมือง แทนที่จะแบ่งปันกันทำแล้วก็มาแลกเปลี่ยนกัน หรือซื้อขายกันในตำบล ในหมู่บ้าน เศรษฐกิจมันก็จะเข้มแข็ง ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ชุมชนไม่มีทางที่จะเอาตัวรอดได้ ชาวบ้านไม่มีทางหลุดพ้นจากความยากจนได้

ถ้าลองเห็นภาพนี้ก็จะเห็นว่าทุนมีอยู่ คนมีอยู่ แต่ที่ตำบลขาดก็คือ การจัดการ เพราะฉะนั้นตรงนี้เยาวชนคือ กองทัพ มีพลัง มีกำลัง ชวนทำอะไรก็ทำ รับรู้และเรียนรู้ แต่ขอให้พาเรียนรู้ด้วยความสนุก แต่อย่าเอาความเครียดแบบผู้ใหญ่ ถ้าเอาความเครียดแบบผู้ใหญ่ เขาก็ไม่เอา แต่จะทำอย่างนี้ได้ แต่ละพื้นที่ก็ต้องมีพี่เลี้ยง เพราะฉะนั้น โครงการคิดว่า เราจะมีส่วนร่วมพัฒนาพี่เลี้ยงแต่ละพื้นที่ได้อย่างไร เด็กมีศักยภาพอยู่แล้วอย่างที่ทุกคนว่า ทำอย่างไรให้พี่เลี้ยง มีเครื่องมือเยอะๆ ในการทำ ถ้าเป็นละครนี่ถึงเลย สื่อ ใส่วัยทีน เรื่องนิทาน เรื่องการอ่าน เราอยากเห็นเครือข่าย เพราะว่าไม่มีใครชำนาญทุกเรื่องได้หมด แต่ถ้าเราเป็นเครือข่ายถึงเวลาแล้วเราช่วยกัน โยงไป ทำให้เขาเห็นเรื่องละคร บ้านดินอาจจะเก่งเรื่องเด็กเรียนรู้ภายใน ซึ่งผมเชื่อว่ายังมีอีก แต่ต้องทำตัวเครือข่ายให้ชัดเจนในเชิงของตัวละคร ตัวละครมีกี่ตัว แล้วแต่ละตัวจะเล่นบทอะไร แล้วพลังการขับเคลื่อนมันก็จะชัดเจน ถ้าจำเป็นต้องมีพี่เลี้ยง ใครแหละจะเป็นพี่เลี้ยง แล้วพี่เลี้ยงแหละจะต้องมีความสามารถอะไรบ้าง ความสามารถเบื้องต้นก็คือ อยู่กับเด็กได้ ชวนคุยชวนคิดได้ แล้วก็ฝึกฝนตัวเองไปด้วยในการพาเด็กเล่นและเรียน ขณะเดียวกันถ้าทำอะไรเหลือบ่ากว่าแรงก็ดึงเครือข่ายมาช่วยกัน

อีกอย่างหนึ่งก็คือ พยายามเปิดเวทีตั้งเป้าว่าสร้างผลงานให้ชัดเจน ให้เป็นรูปธรรม พี่เลี้ยงต้องดูจริงๆ ว่าอะไรคือรูปธรรมที่เราต้องนำเสนอต่อชุมชน เราไม่ได้ไปอ้อมชุมชน แต่เรากำลังแสดงศักยภาพให้ชุมชนหันกลับมาดูเด็กด้วยสายตาที่เลื่อมใส ศรัทธา โอ้...มันทำได้ ไม่คิดว่ามันจะทำได้ มันเอาถ่าน ถ้าพี่เลี้ยงช่วยเด็กทำได้ เผลอๆ เด็กมันเก่งกว่าผู้ใหญ่ เด็กถ้าเราฝึกให้เขามีนิสัยอดทนอดกลั้นในการทำเกษตร การเกษตรจะเป็นเรื่องที่ฝึกเด็กได้ดีที่สุด ฝึกได้หลายอย่าง ตอนนี้ผู้ใหญ่ก็เกียจหมดแล้ว ทำเกษตรก็ไม่ได้ลงทุนลงแรง จ้าง

หมด ทำให้เขาเห็นความซ้ำ ความละเอียดของเชิงกระบวนการ แต่เราทำได้เพราะว่าเราเน้นเรื่องการเรียนรู้ เราไม่ได้เน้นเรื่องการเอาเงินเอาทอง เพราะฉะนั้นเด็กมันซ้ำได้ แต่ผู้ใหญ่มันซ้ำไม่ได้ เพราะว่าผู้ใหญ่มี หนี้สินเยอะ ต้องรีบเคลียร์หนี้สิน ใจเย็นไม่ได้ แต่เด็กไม่มีหนี้สิน ความซ้ำก็ฝึกได้ แล้วเรื่องเกษตรมันดีมากๆ ถ้าเรากับครูแล้วครูพาทำวิจัยในชั้นเรียน แล้วอีกกลุ่มหนึ่งก็คุยกับผู้ปกครอง ครู ผู้ปกครอง ซึ่งอยู่กับเด็ก เรา จำเป็นต้องสื่อ ถ้าไม่สื่อเราก็จะเจอปัญหาว่า ผู้ปกครองไม่เข้าใจว่าเด็กมันทำอะไรอย่างไร ครูก็เช่นเดียวกัน แล้วเราจะพาเด็กทำอะไร ผมเข้าใจว่า ความเข้าใจของผู้ใหญ่เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะฉะนั้นทำกับเด็กอย่าง เดียว ท้ายที่สุดแล้วบางทีเด็กก็ทะเลาะกับผู้ใหญ่

อยากจะฝาก ถ้ามีอะไรที่ทางโครงการสามารถที่จะเป็นเพื่อนๆ ร่วมกันทำสิ่งดีๆ ได้ก็ยินดี แล้วก็อยาก ให้เราในฐานะที่เป็นพี่เลี้ยงเด็กทั้งหลาย ได้มีเครือข่าย ได้เกาะกลุ่มกัน การที่เราจะช่วยกันพัฒนาพี่เลี้ยงมันมี วิธีไหนบ้าง ซึ่งผมคิดว่ามันสำคัญ แล้วพอพัฒนาพี่เลี้ยงเสร็จ คุยกับเด็กอย่างไร จะโค้ชเด็กอย่างไร ถ้าเจอเด็ก มีปัญหาอย่างนี้จะทำอย่างไร ผมว่าต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ในตำราไม่มีหรอก เรียนรู้จากชีวิตจริง เรียนรู้จากการทำจริง เพียงแต่ว่าพวกเราที่มีประสบการณ์เยอะๆ จะได้มีโอกาสมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ใน ฐานะของความเป็นพี่เลี้ยงเด็ก เพราะเวทีนี้ไม่ได้หมายถึงเด็กอย่างเดียว เด็กมีศักยภาพ ดังนั้นเด็กจะถูกเสริม ต่อหรือยกระดับได้อย่างไร ก็มีแต่พี่เลี้ยงนั่นแหละที่จะช่วยได้

หลังจากอาจารย์ทรงพลเปิดประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญของพี่เลี้ยงประกอบกับกระบวนการทำงาน กับเยาวชนแล้ว อาจารย์ทรงพลได้โยนคำถามมาที่ผู้เข้าร่วมให้แลกเปลี่ยนกันว่า “**ทำอะไรความคิดดีๆ ที่ เกิดขึ้นในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เช่นนี้ จะถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติ**”

ลุงน้อยจากหนองสองห้องร่วมแลกเปลี่ยนว่า...คือว่า เด็กตอนนี้รู้อะไรบ้าง ยกตัวอย่าง อย่างเช่นเกษตร พอเพียงทฤษฎีของนายหลวงเด็กรู้ แต่ในชุมชนจริงๆ ผู้นำมี พื้นฐานจริงๆ หรือเปล่าหรือมีแต่กระดาษ มันมีจุดนั้นที่แท้จริง ไหม ที่เด็กจะไปถอดความรู้จากจุดนั้น เพื่อที่จะเป็นหลักยึดใน ชุมชนนั้นในหมู่บ้านนั้น สรุปก็คือว่าผมอยากให้แต่ละหมู่บ้าน มีองค์ความรู้อยู่ในนั้นแล้วเด็กก็จะได้ไปศึกษาแต่ละที่ ที่อยู่ในละแวกนั้นอยู่ใกล้กันเขาจะนำไปสู่ครอบครัว เขาให้ได้มันมีตัวอย่าง แต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่นมีตัวอย่างที่แท้จริงและชัดเจนด้วย ในเรื่องที่จะนำไปสู่องค์ ความรู้ในระดับสูงต่อไป

ผู้เข้าร่วม...ประเด็นแรกผมมองเรื่องตัวของเด็กเอง เวลาเด็กไปเข้าค่ายและจะไปคิงานรวมกันมา เวลากลับไปชุมชนแล้วจะทำไม่ได้ ส่วนหนึ่งผมว่าเป็นแรงขับภายในของตัวเด็กเอง ไม่ว่าจะเป็ความสนใจ แรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นจริงๆ บางครั้งอาจจะเกิดขึ้นในค่ายแต่กลับไปก็จะอ่อนลงเป็นเพราะว่าแรงบันดาลใจ อาจจะไม่มากพอ ประเด็นที่สองผมคิดว่ามุมมองของคนในชุมชน โดยเฉพาะพวกผมอยู่ขอนแก่นผู้ปกครองเองก็คิดว่ามันยังไม่ใช่การศึกษา ยังคิดว่าเป็นกิจกรรมที่ทำเวลาว่าง เมื่อกับไปสู่กระแสหลักเด็กก็จะถูกกลืน ไปสู่กระแสหลัก ไปเรียนพิเศษบ้าง ไปทำสิ่งที่ทำให้คะแนนมันสูง ก็เลยมองว่าตรงนี้นั้นไม่ใช่การศึกษา ก็เลยยังแรงผลักดันเด็กของตัวเองก็มีน้อยอยู่แล้ว ผู้ใหญ่ไม่มานุ่นแต่กลับมาต้องตั้งใจเรียนนะไปเรียนอย่างเดียวนะ อย่างามัวทำแต่กิจกรรม และก็เป็นเรื่องลดกำลังเด็กลง และก็ได้ทำอะไรในที่สุด

ผู้เข้าร่วม...ผมมาวันนี้ผมคิดว่าเด็กที่มาคงได้อะไรกลับไปตั้งเยอะ และได้ฟังประสบการณ์และการทำงานของเด็กๆ และเพื่อนๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กมีความคิดที่แตกออกไปจากเพื่อน มาทำสิ่งที่ดีในชุมชนวันนี้เขาเหมือนสร้างแรงจูงใจ มีหลายครั้งที่เด็ก ยกตัวอย่างที่บ้านผมรับแนวคิดดีๆ แต่ยังขาดแกนนำที่พาทำอย่างบางที่ไม่มีผู้ใหญ่ดูแล เพราะการทำงานจริงๆ แล้วต้องผู้ใหญ่ มีทั้งครอบครัว ผมคิดว่าตรงนี้นั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นอะไรได้ชัด

พี่สำเนียง...เรื่องที่เด็กมาเข้าค่ายมีความรู้แต่เวลาออกไปแล้วไม่ค่อยมีโอกาสร่ทำสิ่งหนึ่งก็คือ เวทีให้เขามีน้อย แล้วก็ขาดผู้นำที่มีเวลาให้เขาจริงๆ หรือเป็นเวลาบางครั้งคิดจะทำในสิ่งที่ใหญ่ๆ แต่เวลาจะไปทำ เขาก็มองว่ามันเป็นเรื่องใหญ่สำหรับเขาก็เลยไม่มีโอกาสที่จะทำ คล้ายกับว่าขาดความไว้วางใจสำหรับเขามองว่าเขาคิดใหญ่เกินไป เด็กๆ อยู่ในบ้านดินที่อยู่แถวเวทีกับชุมชนก็ยังน้อยอยู่ แต่เรื่องการพัฒนาของตัวเขามันก็อยู่ในระดับหนึ่ง มันจะมีความหลากหลายมันจะเด็กเรียนก็มี เด็กที่ไม่ชอบเรียนก็มี แต่เวทีจะสร้างให้เขามาเป็นผู้นำระดับของหมู่บ้านจริงๆ ยังมีน้อย

ผู้เข้าร่วม...เรื่องที่ยาวชนไปปฏิบัติ ผมว่ามันไปอบรมนั้น มันเป็นอบรมแต่เรื่องทฤษฎี ถ้ามันมีการปฏิบัติพร้อมผมว่ามันก็จะเกิดผล ให้มันมีทฤษฎีไปพร้อมปฏิบัติไปพร้อมให้มันมีโครงสร้าง โครงสร้างแบบมีทฤษฎีและมีปฏิบัติไปพร้อมกัน ถ้าไปตามเวทีมันก็จะมิต่ทฤษฎีความรู้แต่ว่าไม่มีการปฏิบัติ ได้แต่ทฤษฎีๆ ไปมันก็ไม่เกิดผล

ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองผักแว่น...สำหรับเด็กที่มาจากชาวดิน ความรู้ที่เขาได้นำไปผมก็ประทับใจอยู่เหมือนกัน เด็กขนาดนั้นแล้วมาเข้าค่ายแต่ละครั้งเขาก็ได้ความรู้เหมือนกัน เป็นที่จับตามองอยู่เด็กชาวดินผมเองก็อยู่บ้านที่ติดๆ กันก็คิดอยู่ว่าจะสร้างบ้านดินขึ้นใหม่หรือมาร่วมกันกับพี่สำเนียง เด็กของผมก็สวน

กระแสก็มียมากอยู่พอสมควร แต่ที่มาเป็นสมาชิกอยู่ชาวคืนก็มีอยู่ที่ไม่มาก็มีอยู่แบบที่อยู่เฉยแบบใช้เวลาว่างยังไม่เป็น ครั้นเดียนี่ผมก็กำลังหาอยู่...

อุ้มหนองสองห้อง... ปัญหาหลักเลย คือว่า เด็กยังไม่กล้าที่จะไปคุยกับผู้ใหญ่ เพราะว่าผู้ใหญ่เดียนี่จะให้ความสำคัญกับกลุ่มที่เป็นกองทุนหมู่บ้านเขาจะให้ความสำคัญมากกว่าเรื่องของเด็ก แต่เขาก็ไม่ได้ทอดทิ้งคือมันเหมือนเรายังไม่เปิดใจให้เข้าหากัน ก็ยังมีปัญหาอยู่ที่ตรงนี้ กับถ้าเป็นที่ตัวเราก็คือเรายังไม่กล้าที่จะเข้าคุยมาก เหมือนกับที่หนูเข้าไปคุยอย่างนี้ ผู้ใหญ่รับรู้กะ คือเขาเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่ดี เขาสนับสนุนเราแต่จริงๆ แล้ว มันเป็นเหมือนแค่บอกไม่ได้มาดูแลไม่ได้เขามาใส่ใจเราเท่าไร

ก้านนอจ... สำหรับชุมชนผมนะครับคือยังไม่เชื่อมั่นในตัวเด็ก อย่างกองทุนเงินล้านที่มีอยู่ในหมู่บ้านผมพยายามแล้วครับที่จะเอาเด็กเข้ามาร่วม เพื่อเป็นให้บุคลากรในหมู่บ้านที่จะดำเนินการเรื่องกองทุนต่อไป แต่ผู้ใหญ่บางคนก็ว่ามันจะไปไหวไหม มันจะทำให้กองทุนแตกไหม ผมค่อนข้างอยู่เบื้องหลังเด็กที่อยู่ในชุมชน ผมก็เป็นก้านนอจในชุมชนผมเชิญทุกหมู่บ้านเข้าที่ศูนย์เรียนรู้ชาวคืน อยากให้ผู้ใหญ่ส่งเด็กเข้ามาที่ศูนย์เรียนรู้ชาวคืนของเรา แต่ก็ได้รับการปฏิเสธ ผมก็พูดแล้วเขาก็ไม่ยอมไปผมก็ได้ให้เหตุผลของตัวเองว่ามันเป็นโอกาสดีนะ ที่มีศูนย์อย่างนี้อยู่ในชุมชนเรา พ่อแม่ควรให้เด็กเข้ามาร่วม ผู้ใหญ่ผมก็บอกเวลาประชุมอำเภอผมก็พูดเรื่องบ้านดินนายอำเภอก็รู้ นายอำเภอพูดอยู่เสมอว่ามันเป็นสิ่งที่ดีกับเยาวชนผมเห็นผ่านหนังสือหรือสื่อแ้วๆ ผมไม่รู้ที่อยู่หมู่บ้านไหน แต่รู้ที่อยู่อำเภอภูเวียง นายอำเภอพูด แต่ผมฟังมาวันนี้เองว่าเป็นของก้านนอจตำบลหัวทอง แต่ผมก็พยายามอยู่หลายครั้งที่ให้ชาวบ้านได้รู้ว่าเด็กในชุมชนเรามีศักยภาพสร้างขึ้นมาได้ บางครั้งก็ให้น้องชาวคืนไปประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในเรื่องของเยาวชนในส่วนที่ผมทำ จะทำอย่างไรให้ครอบครัวยอมรับ จะทำอย่างไรให้ชุมชนยอมรับว่าแล้วมันจะมาช่วยกองทุนอย่างไร จะมาช่วยในด้านใด คล้ายๆ จะไม่เชื่อมั่น ในส่วนนี้ผมก็จะพยายามต่อไปครับ

หนูแดง... ฟังประเด็นที่คุยกันก็ ในส่วนที่หนองเรือ สำหรับเรื่องของเด็กและเยาวชน เป็นกลุ่มที่เพิ่งเริ่มต้นและก็เพิ่งได้ทำกิจกรรมหลายๆ อย่าง ถ้าได้อ่านในเล่มเล็กแล้วพอจะให้เห็นคร่าวๆ แล้วนะคะว่า เรามีกิจกรรมในช่วงเริ่มต้นในช่วงของการสร้างกลุ่ม พื้นที่นี้จะมีจุดแ่งในเรื่องของผู้นำที่เปิด เป็นชุมชนที่ค่อนข้างเปิด เพราะว่าตัวเองนอกจากบทบาทที่เป็นพี่เลี้ยงแล้ว แดงก็จะเป็นเลขานายกด้วย แล้วก็ได้นำเรื่องการทำงานของเด็กรายงานต่อท่านนายกอยู่เป็นระยะ และมีแผนว่าจะเชื่อมกันอยู่ตลอด แต่ว่าตัวปัญหาของช่วงนี้ก็คือเด็กและกลุ่มเอง ต้องมีการพัฒนาตัวเองที่จะต้องเป็นแกนนำให้ได้ เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้ผู้ใหญ่เห็นว่าเขากำลังทำอะไรอยู่และได้ประโยชน์อะไรกับตัวเขาบ้างก็คือผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของตัว

เขาที่เกิดขึ้น จะเป็นตัวชีวิตที่ทำให้ผู้ใหญ่เห็นว่า เขามารถทำได้และสามารถขยายผลได้ แล้วในส่วนของพื้นที่นอกจากกลุ่มต้นแบบที่บ้านหนองแสงแล้ว เราก็ได้มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ด้วย อย่างเช่นล่าสุดนี้เราก็จะมีของมหาวิทยาลัยขอนแก่นที่เขามาคูยกกันในเรื่องการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในพื้นที่เวทีล่าสุดนี้ก็ได้รับทราบปัญหาของทุกๆ หมู่บ้านในตำบล ก็คือ เราจะเชิญ อบต. แกนนำทุกหมู่บ้านในตำบลมาคุยเรื่องเด็กและเยาวชนและก็มีทั้งส่วนของโรงเรียนมาคุยกันแล้วก็ได้พื้อยไปร่วมคุยด้วย ก็คิดว่าได้ประโยชน์ อยู่พอสมควรและก็ได้ตีแผ่ปัญหาของสังคม ตรงจุดนี้คิดว่าน่าจะเปิดให้เขาคิดและได้เห็นทิศทางที่จะทำงานเกี่ยวกับเด็ก สำหรับพื้นที่ของหนูก็จะขอแลกเปลี่ยนแค่นี้ก่อนค่ะ

ผู้เข้าร่วม... ในความรู้สึกก็คืออย่างตำบลกันตวจระมวล เด็กยังค้นหาตัวเองยังไม่เจอเพราะว่าเราเพิ่งเปิดเวทีให้เกิดขึ้นแล้วก็ค่อยๆ ให้เด็กเข้ามาสัมผัสกับกิจกรรมตรงนี้ ที่สำคัญก็คือคนที่อยู่เบื้องหลังคอยกระตุ้น คอยเป็นที่ปรึกษา ให้คำปรึกษากับเด็กว่าในกิจกรรมของเด็กนั้น เด็กอยากทำอะไรมากที่สุดเพราะว่าตอนนี้เด็กก็ค้นหาตัวเองยังไม่เจอว่าตัวเองอยากทำอะไร ต้องการอะไร ตรงนี้ที่สำคัญก็คือผู้นำในหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน และผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องให้คำแนะนำกับบุตรหลาน ณ ตรงนี้ก็คือผู้ปกครองเองก็ยังไม่เข้าใจจุดประสงค์ว่าการที่จะให้ลูกเราไป มันมีผลคืออย่างไรผลเสียอย่างไร คือตรงนี้เราจะต้องร่วมมือกันระหว่างผู้ปกครองแล้วก็ผู้นำแล้วก็เด็กซึ่งอยากให้เขาได้มีเวทีแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันให้มากขึ้น และเขาก็จะค้นพบตัวเองว่าเขาชอบอะไรและก็กิจกรรมที่เขาจะทำมันมีประโยชน์อย่างไรบ้าง

นายก อบต.กันตวจระมวล... ในส่วนตรงนี้ก็จะเป็นสภาพสังคมด้วย แนวคิดมุมมองหรือทัศนคติของครอบครัว ในด้านทักษะชีวิตแล้ว เขายังไม่เห็นความสำคัญเขายังไม่เห็นคุณค่า แล้วประสบการณ์เขาก็ยังไม่เห็นตอนนี้ว่าเขาถึงไปตามกระแสที่มันเข้ามา ในทางหนึ่งก็คือครอบครัวเขาเองยังไม่เคยได้ฝึกทักษะชีวิตให้ไม่ว่าในเรื่องของการใช้ชีวิตซึ่งมีครอบครัวเป็นเกษตรกร เขาก็จะหันไปมองว่าทำนาอย่างเดียว ในเรื่องของการเกษตรนั้นไม่ว่าจะปลูกพืชปลูกผักแล้วบ้านก็เป็นทักษะเขาแล้ว เขามาดูเห็นกระแสของการเข้าร่วมเสวนา เขาก็จะเห็นว่านี่มันดีนะ เด็กส่วนหนึ่งเขาก็จะมีทักษะบ้างอยู่แล้วเขาก็เข้าใจได้ลึก เขาก็เข้าใจเข้าใจได้ถึงอีกขั้นตอนนี้เขาก็พัฒนาให้มันดีขึ้นทักษะที่เขาไม่มีบ้าง ไม่มีบ้าง แต่อีกส่วนหนึ่งที่เขาไม่ได้ใช้ก็คือ เขายังเข้าใจไม่ถึง ไม่เข้าใจกรอบแนวคิดว่ามันกว้างนะมันสุดนะ ซึ่งตรงนี้คิดว่าเราต้องช่วยกันช่วยกันเดือนเพิ่มขึ้น แล้วก็ตัวผู้ใหญ่เองก็ต้องพาทำ ต้องแวะเวียนเกาะติดเขา ให้เขาพอเห็นเรา เราเคยอยู่เวทีนี้ด้วยกันนะ เราเคยพูดอะไรกันไว้นะ อย่างน้อยก็เป็นการทวงสัญญากันกลายๆ ส่วนสำคัญอีกเรื่องหนึ่งก็คือการเปิดโอกาสให้เด็กเรา ตัวเราเองต้องสร้างเวทีสร้างบรรยากาศที่จะดึงของดีๆ และสิ่งที่เราให้โจทย์ไปให้การบ้านไป ให้พอกระตุ้นให้พอได้คิดบ้าง แต่คิดว่าเวทีนี้มันก็ได้ไปแล้วจะทำทุกคนไม่ เป็นไปไม่ได้ เป็นเวทีที่จะ

กรองไปเรื่อยๆ คงจะได้คนที่สนใจ อย่างคนมาสิบกกว่าคน เราก็ได้คนทำจริงๆแค่สองสามคน อย่างน้อยเราก็ได้บอกวิธีคิดเขา อย่างน้อยเวลาเราบอกเราพูดเขาอาจไม่ได้ตั้งใจฟัง เพราะเขาคิดว่ามันไม่ใช่ชีวิตเขา เขาไม่ชอบแบบนี้ไม่ได้ฝากอนาคตไว้แบบนี้ เพราะฉะนั้นเราคิดว่าเราควรจะมีเวทีนี้อย่างต่อเนื่อง แล้วก็เยี่ยมเยียนเกาะคิด แล้วก็สำคัญที่สุดคือสภาพสังคมสภาพครอบครัวซึ่งเป็นสภาพมีเขาต้องอยู่

คุณแปล สื่อโซเชียล...มาเวทีครั้งนี้เห็นความหลากหลายของเยาวชน แล้วก็เห็นความหลากหลายของผู้ใหญ่ใจดี มีทั้งองค์กรบริหารท้องถิ่นมีทั้งกำนันมีทั้งอบต.เข้ามาด้วย คือเห็นตรงนี้แล้วมองว่ากิจกรรมที่มันจะลงเข้าไปในชุมชน เห็นแน่ๆว่ามันอาจมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต ต่างกันกับกลุ่มสื่อโซเชียลที่มันเป็นองค์กรโคตรๆ ที่ทำงานกับกลุ่มเป้าหมายเล็กๆ แต่เราก็เชื่อมไปถึงกับคนที่จะเป็นกลไกที่จะทำงานต่ออย่างยั่งยืน อย่างเช่นครูในโรงเรียนหรือเป็นผู้ปกครอง ที่นี้มาคำถามที่บอกว่า..ทำไมเวลาเด็กมาอบรมแล้วกลับไปไม่เห็นเกิดรูปธรรม เห็นด้วยกับหลายๆ ท่านที่เสนอความคิดเห็นมา แล้วก็เห็นด้วยหลายประเด็น อย่างเช่นว่า ตัวเด็กเองเขาไม่ได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เราก็ต้องให้โอกาสเด็กอย่างหนึ่งว่า การเรียนรู้มีอยู่ทุกที่และเสมอ และก็ต้องต่อเนื่องแล้วเด็กก็ต้องสะสมความรู้แล้วก็ต้องสะสมประสบการณ์ มันอาจจะยังไม่เกิดวันนี้ วันพรุ่งนี้ แต่บางเรื่องที่มันอยู่ในความคิดอาจจะได้ใช้ในสิบปีข้างหน้าี่สิบปีข้างหน้า ก็อาจจะเป็นไปได้ และอีกตัวหนึ่งคือการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพราะว่าถ้าเกิดมาแล้วก็หายไป ถ้าเด็กไม่ต่อเนื่อง งานที่มันเป็นรูปธรรมมันก็จะไม่เกิดและส่วน ผู้ใหญ่ก็เป็นองค์ประกอบได้เช่นเดียวกันหลายท่านบอกว่าผู้ใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเด็กและเยาวชนขาดความไว้วางใจ เพราะว่าเข้าใจในบริบทบางที่อาจจะมีการอบหรือมีเงื่อนไขหรือว่าอย่างที่เด็กจะเข้าไปบริหารกองทุนมันก็เป็นเรื่องที่เสี่ยง แต่ถ้าว่าเราเป็นที่เสี่ยงที่ดีหรือว่าเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากผิดจากพลาดก็ช่างมัน แต่ต้องสรุปบทเรียนให้เด็กเห็นได้ว่ามันเกิดอะไรขึ้น และได้เรียนรู้อะไรอันนั้นเราจะยอมหรือเปล่าอันนั้นก็อีกเรื่องหนึ่งนะครับ

แล้วก็ในเวทีนี้เราคิดว่าเราคงตกประเด็นกันที่ว่า...จริงๆ แล้วเด็กเขามีศักยภาพแต่ว่าเรามองข้ามประเด็นนี้ไปแล้วแต่ผมเชื่อว่าถ้าผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เขาทำอะไร เราก็จะค้นพบว่าเด็กเขามีศักยภาพและถ้ามีเวทีดีหรือว่ามีเวทีสร้างสรรค์ เด็กสามารถทำได้เด็กสามารถเติบโตขึ้นไปได้เราเชื่ออย่างนั้นใช่ไม่ครับ ถ้าเกิดเราเชื่ออย่างนั้นแล้วเราก็ไม่ต้องไปกังวลว่าเด็กมันจะทำได้ไม่ได้ ประเด็นผมว่าเราน่าจะตกมันไปได้ถ้าเราเข้าใจมัน

อาจารย์เชี่ยวชาญ...ความเป็นสื่อ เหลืออะไรในวันนี้ มีแต่หนี้ท่วมเมืองเป็นเรื่องเศร้า กลับมาพื้นแผ่นดินท้องถิ่นเรา ที่อับเฉาให้เรื่องรองทองธานี ให้รวงข้าวพราวพาดกลางท้องทุ่ง...

วันนี้ผมได้มาร่วมกิจกรรมของงานนี้ มันมีประกายเกิดขึ้นในหัวใจผมหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผมมองไปที่เยาวชนซึ่งปัญหาที่เราได้รับทราบแล้ว ทำไมผมเอาเด็กๆ ตัวเดียวชั้น ป.6 เอาเขาเข้ามาและเอาเด็ก ปวช.2 เข้ามาอีกคนหนึ่ง ที่จริงผมอยากเอาเด็กที่ถูกคัดออกหรือออกกลางคันเข้ามาร่วม ปรากฏว่าชวนแล้วเขาไม่มา เพราะฉะนั้นจำเป็นที่จะต้องเอาเด็กพวกนี้มาก่อนเป็นตัวนำ ที่นี้ก่อนอื่นผมขอเล่าประสบการณ์ให้ฟังก่อนนิดหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ.2548 ผมได้ทำโครงการชีวิตเพื่อการพัฒนายั่งยืนที่บ้านห้วยนา ตำบล โนนท่า อำเภอลพบุรี โครงการชีวิตนี้ต่อมาเรียกว่าห้วยนาโมเดล ผมใช้ที่สาธารณะประโยชน์ให้กับชาวบ้านกว่า 80 ครัวเรือน โดยแบ่งพื้นที่ให้ครัวเรือนละ 10 ตารางเมตร ใน 10 ตารางเมตรมันจะมีบ่อปลา เลี้ยงปลาคุกกี้ได้ครั้งละ 400 ตัว และบ่อกบแล้วก็ปลูกผัก ที่นี้การปลูกผักเราไม่ได้ปลูกตลอดปี ในฤดูฝนนี้ปลูกยกมากยกเว้นผักพื้นเมืองบางชนิดที่ขึ้นได้ แต่เราก็ต้องมีวิธีการว่า ถ้าเป็นฤดูฝนหรือต้นฤดูฝน ฝนมามากผักตาย เราเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ ผมได้เพาะกบ เพาะกบขายลูกอ๊อด ขายกบน้อย ที่นี้พอหมดฤดูฝนเราลงผักปลูกผักกัน แต่เราเน้นในเรื่องของการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ เราไม่เน้นให้ชาวบ้านใช้ปุ๋ยเคมีใช้สารเคมี แต่ว่าจะต้องใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ซึ่งทุกอย่างจะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ที่เราทำอยู่อย่างนี้ละครับที่ผมทำกับชาวบ้าน ที่นี้ผมมองว่าใน 80 แปลง 80 ครัวเรือนที่ผมให้ชาวบ้านทำ มันก็มีบางครัวเรือนที่ทิ้งถิ่นไปก็เลยทำให้แปลงที่นั่นว่าง ผมก็เลยมองว่าแปลงที่มันว่างที่มันไม่ได้ทำอะไร ผมจะเอาเด็กมาทำ มาเปรียบเทียบว่า ถ้าเป็นแปลงขนาดนี้อาจจะใช้เด็ก 4-5 คนเพื่อที่จะให้เด็กมีกำลังทำได้ อันนี้คือประกายที่ผมคิดจะทำตอนนี้ ที่นี้ในส่วนของตัวเอง ผมก็ทำนาประมาณ 35 ไร่ แล้วทำเกษตรผสมผสาน คือผมมองว่าผมลาออกมาแล้วจากการสอน จะมาเป็นชาวนาอย่างสมารถไม่เป็นชาวนาที่หน้าดำคร่ำเครียด ทำไมถึงว่าอย่างนั้น ผมทำนาเหมือนไม่ทำ ผมเลี้ยงปลาเหมือนไม่เลี้ยง หลายคนถามว่าอาจารย์เชี่ยวชาญใช้อะไรมาช่วย ใช้ของดีอะไรถึงมีถึงมีดีไม่มากมาย ผมบอกได้ว่าหลวงพ่อกุณมาผิตร์ คนถามว่าอาจารย์ได้รุ่นไหน ผมบอกว่าได้รุ่นกูทำเอง คือเวลาที่ผมบริหารตัวเอง เวลาดีๆ คำๆ ไม่มีใครรู้หรือครับว่าทำ ดีดีดีให้ผมให้อาหารปลา ตกสายมาผมนอนพักผ่อน เพราะว่ากลัวผิวเสีย ครับอันนี้คือสิ่งที่ผมอยากจะสอนให้ชาวบ้านชาวนาได้รู้ว่าการบริหารเวลาแล้วก็การเปลี่ยนวิกฤตเป็น โอกาส

ผมเคยยกตัวอย่าง ยกตัวอย่างเช่นวิทยาลัยของผม บ่นทุกปีว่าช่วงตุลาคมน้ำท่วมเวลาจับปลาปลาหาย คุณควรเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ หลังจากเวลาน้ำท่วมเสร็จล้างบ่อ เอาปลามาเลี้ยงเดือนธันวาคมไปจับเอาเดือนสิงหาคมกันขามันก็จับครบปลาไม่มีสิทธิ์ที่จะออกมันแค่นี้เองคือชาวบ้านเราทำมาอย่างไร ก็ทำอย่างนั้นไม่รู้จักปรับเปลี่ยน บางคนบอกว่าทำไมอาจารย์ถึงทำบ่อปลาหลายบ่อไม่กลัวผิวที่น้ำหรือ? ที่น้ำผมมันก็ยังอยู่เหมือนเดิมครับเพียงแต่มันยุบลงไป ปลาอีกโหลหนึ่งมันก็ 40-50 บาท แต่ข้าวหอมมะลิอย่างดีปีที่แล้วประกัน

ไม่ไปโรงเรียนเลย ออกจากบ้านแม่เขาก็เข้าใจว่าไปโรงเรียน ที่นี้ทางโรงเรียนก็พยายามติดต่อกับผู้ปกครอง มาที่โรงเรียน ก็ตามหาลูกไม่เจอ สุดท้ายก็ไปเจอที่ร้านเกมส์ไปเจอที่ร้านเกมส์พ่อแม่ก็รู้สึกเสียใจมาก ทางครู ก็พยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอยู่ แต่พอหลังที่เราเข้าไปทำกิจกรรมกับ โรงเรียนก็ชวนเขามา เด็กเขาก็มาทำ กิจกรรมกับเรา ในระยะเริ่มแรกพ่อแม่เขายังไม่ไว้วางใจว่าลูกเขาจะไปอย่างไรลูกเขาจะมาทำกิจกรรมจริง หรือเปล่า ลำดับแรกนี้พ่อแม่ยังไม่ไว้วางใจว่ามันจะไปจริงหรือไม่ หรือจะแฉไปร้านเกมส์เหมือนเดิมอัน นี้เราก็ต้องให้โอกาส ที่นี้พอระยะเวลาผ่านไป พิสูจน์ ว่าเด็กมาอยู่กับเรานั้น ได้การเปลี่ยนแปลงเกิดการ ปรับเปลี่ยน ได้คุยกับผู้ปกครองน้องเขาแล้วว่าลูกเขามีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น หรือมีวิธีคิดหรือวิธีคุยที่เปลี่ยนไป ในระยะเริ่มแรกที่มาทำกิจกรรมกับเราผู้ปกครองก็โทรฯ มา ตรวจสอบอยู่เหมือนกันว่าลูกเขามาที่นั่นจริงหรือเปล่า น้องเขาได้ไปจริงไหม น้องเขาได้ไปประชุมจริงหรือ เปล่า น้องเขาได้ไปทำกิจกรรมจริงไหม ก็ได้โอกาสคุยกับผู้ปกครองมากขึ้น ที่นี้พอทำกิจกรรมผลที่น้องได้ ปรับเปลี่ยนเรื่องวิธีคิด เหมือนน้องได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นก็ส่งผลในมุมมองที่ดีขึ้น จริงๆ แล้วผมมองว่า การทำงาน กับเด็กเราต้องทำงานกับผู้ปกครองควบคู่กัน ไปด้วย แล้วต้องมีตัวชีวิตที่มันปรับเปลี่ยนหรือมีแนวโน้มที่ มันดีขึ้น

อาจารย์หนุ่ม พี่เลี้ยงหนองเรือ...ผมขอพูดนิดหนึ่งครับ พอดีที่ทรงพลชวนคุย...ผมก็แว๊บคิดถึงเรื่อง พี่เลี้ยงที่หนองเรือ เพราะว่าที่หนองเรือมีพี่เลี้ยงหลายคน คนหนึ่งก็คือครูต้องที่มาเมื่อวานและก็มีหนูแดง และก็มีพี่โชคและก็มีผม ปัญหาของพี่เลี้ยงที่ผมเคยเห็นก็คือว่าพี่เลี้ยงหนองเรือคือพี่เลี้ยง โดยธรรมชาติที่มา ทำงานจากใจ ก็คืออย่างพี่โชคเป็นช่างเย็บผ้าแล้วก็ขายกับข้าว แกเคยบอกว่าอยากจะมาช่วยงานของกลุ่ม เยาวชนมากๆ แต่ก็เนื่องด้วยเวลา อย่างวันนี้แกก็มาไม่ได้ เพราะว่าถ้าเกิดแกมา แกก็จะขาดรายได้จากการเย็บ ผ้าจากการขายอาหารตามสั่ง ที่ผมพูดอย่างนี้ไม่ใช่บังคับขอเงินเดือนจาก สรศ. นะ จะโยงคำถามเข้าอีกทีด้วย กับเรื่องกรณีอย่างนี้ว่า มีพี่เลี้ยงในลักษณะนี้แล้วเราจะแก้ปัญหาในเรื่องของตรงนี้อย่างไร ในเรื่องของเวลา ในเรื่องของผลตอบแทนอะไรบางอย่าง แต่ก็จำเป็นเพราะว่าบางคนก็ไม่ได้มีหน้าที่ในโรงงาน ในอบต.ก็มี เงินเดือนใช้ใช้ใหม่ครับ อย่างหนูแดงก็เป็นเลขา อบต. ก็เงินเดือนอยู่ได้ อย่างผมก็มีเงินเดือน ผู้นำก็เป็น ธรรมชาติของเขาต้องเสียสละเวลา

ข้อสังเกตของกิจกรรมช่วงนี้ นับว่าเป็นการปรับเปลี่ยนแผนที่ลงตัว เพราะหากนำเด็กมาคุยเรื่อง เหล่านี้ด้วย น้องๆ คงจะรู้สึกเครียด รู้สึกอึดอัดเป็นแน่แท้ แต่ถ้าหากไม่คุยเอาเสียเลย ผู้ใหญ่ใจดีทั้งหลายก็คง กลับไปด้วยอาการ โทงๆ เหมือนกัน การได้พูดคุยกันครั้งนี้เป็นเหมือนการให้แนวคิด ทิศทาง และ กระบวนการทำงานกับเด็กและเยาวชน เป็นการวางลู่วางเดินไปด้วยกัน

ส่วนน้องๆ เยาวชน ก็ได้โอกาสดีในการแสดงศักยภาพของตนเองไปพร้อมกับการสร้างมิตรภาพกับเพื่อนใหม่ไปด้วย สำหรับเยาวชนแล้ว สิ่งที่ดีตาตรงใจเขาได้มากที่สุดก็คงเป็นบรรยากาศที่ดี และเพื่อนที่ดี เราจะสังเกตได้ว่า เมื่อให้บททวนอดีตในแต่ละเรื่องสิ่งที่ลอยขึ้นมาก่อนอื่นใดก็คือบรรยากาศของช่วงนั้น แล้วค่อยสืบสาวไปสู่เนื้อหาสาระที่ได้ กระบวนการของวันนี้จึงค่อนข้างราบรื่นและเป็นการเรียนรู้ที่มีความสุขกันถ้วนหน้า

ช่วงท้าย...ก่อนจาก

หลังจากที่ผู้ใหญ่คุยกันเรื่องเครียดๆ เสร็จก็เป็นเวลาพักเบรกในช่วงบ่ายพอดี น้องๆ เยาวชนก็ได้เวลาพักเบรกเช่นเดียวกัน จากนั้นทั้งหมดก็เข้ามาในห้องประชุม เพื่อกล่าวคำอำลากัน พี่หยิกก็ได้เชิญพี่แอมซึ่งเป็นตัวแทนมูลนิธิสยามกัมมาจลขึ้นมากล่าวปิด

พี่แอมบอกว่า...รู้สึกว้าววันนี้พี่เสียดายโอกาส คือพอพี่เป็นผู้ใหญ่แล้ว เวลาเขาแยกกลุ่มเด็กกลุ่มผู้ใหญ่ พี่ต้องมาอยู่กลุ่มผู้ใหญ่ตลอด จริงๆ แล้วพี่ก็อยากเรียนรู้นะ เพราะว่าบางทีบางครั้งที่พี่ไปทำงาน บางทีพี่ก็จะทำสันตนาการด้วย พี่เห็นวันนี้สันตนาการเยอะมาก พี่เสียดายมากๆ เลยที่ไม่ได้ไปเรียนรู้ แต่ก็ไม่เป็นไร อยากให้น้องมาเรียนรู้อย่างมีความสุข

และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า น้องๆ คงได้รับความรู้จากเพื่อนๆ ด้วยกัน และจากพี่ๆ ด้วย นำไปประยุกต์ใช้อีกครั้งหนึ่งนะคะ หรือว่าถ้าใครรู้สึกว่าการเรียนรู้วันนี้มันยังไม่เพียงพอสำหรับเรา อยากเรียนรู้อะไรหลายๆ ก็ติดต่อเจ้าภาพ พี่หยิกพี่อ้อยแล้วก็พวกพี่เลี้ยง เขาก็จะช่วยให้เราเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้วันนี้เราได้เรียนรู้แล้ว ถึงแม้ว่าวันนี้เราจะเรียนรู้เรื่องปลายทางของเพื่อน แต่ว่าเส้นทางระหว่างทางกว่าเพื่อนจะมาวันนี้ได้ ตรงนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่อยากจะให้น้องได้เรียนรู้ แล้วก็ฝ่าฟันมันให้ได้ ขอให้น้องกล้าที่จะลุกขึ้นมาทำอะไรๆ เพื่อตัวเอง ชุมชนสังคม อันนี้ก็เป็นสิ่งที่พี่มุ่งหวังว่าน้องๆ ทุกคนทำได้ แม้แต่ตัวน้อยๆ อย่างนี้ ก็ยังมีความรู้ความสามารถ เล็กพริกชี้หนูไข่ไหมน้องปลื้ม พี่ก็คงฝากรอยยิ้มและความสุขให้กับทุกๆ คนนะคะ ถึงพี่จะไม่สวย แต่พี่ยิ้มแล้วก็ยังเป็นแบบสยามเมืองยิ้มจริงๆ ค่ะ ก็ขอจบเพียงแค่นี้ค่ะ

พี่หยิก...ขอบคุณพี่แอมมากนะครับ ต่อไปเดี๋ยวเชิญพี่อ้อยมาสรุปปิดเวทีเลยนะครับ

พี่อ้อยบอกว่า...มาถึงวันนี้ก็มีแต่ความสุข...จริงๆ มีความสุขตั้งแต่เมื่อวานแล้วแหละ แต่ว่าก่อนหน้านั้นก็ทุกข์สาหัสเหมือนกัน จะเห็นได้ว่าเมื่อวานนี้อะไรมันก็ร้อนไปหมดเลย แม้แต่เสื้อที่ใส่มันก็รู้สึกอู๋ๆ ความคิดดีๆ มันมักจะเกิดตอนท้ายใจ มันก็เลยต้องร้อนๆ มีความสุข เห็นน้องๆ มีความสุข พี่ก็เห็นว่ามันเกินคาดที่เราวางไว้ด้วยซ้ำไป ผู้ใหญ่ก็มาดูแลชื่นชมน้องๆ และน้องๆ ก็ใช้เวลาใช้โอกาสตรงนี้อย่างเต็มที่ด้วย ทำให้ผู้ใหญ่มีพลังที่จะเติมต่ออะไรกับพวกเราด้วย ก็คิดว่าสิ่งที่พวกเราพูดกันเมื่อเช้านี้ น่าเสนอช่วงเช้านี้กลับไปแล้วอยากจะไปทำอะไรต่อ พี่คิดว่าผู้ใหญ่ในที่นี้ ได้ยินกันทุกคน แล้วก็ช่วยเติมฝันของพวกเรา และที่สำคัญก็คิดว่าพวกเราเองก็ต้องกลับไปเติมฝันให้กับตัวเองด้วย ถ้าเราเชื่อมต่อกับผู้ใหญ่ได้ เราขอเรียกร้องให้ผู้ใหญ่เดินมาหาเรา เราต้องรุกเข้าไปหาเขาด้วยอีกด้านหนึ่ง

แรกๆ เรามีอยู่สามจังหวัดที่เชื่อมร้อยกันอยู่ แต่วันนี้เราได้ถึงห้าจังหวัด พอมันมาเติมกัน พี่ว่ามันเป็นพลังที่มหาศาลมาก ก็คิดว่าอีกหกเดือนต่อไป หรือหนึ่งปีข้างหน้าเราจะมีเวทีอย่างนี้อีก รวมทั้งเดือนมกราคม เราจะมีระดับประเทศอีก ที่เราจะไปเจอกันแบบนี้ แต่ว่าอาจจะไม่ได้ไปกันทุกคน แต่ก็คิดว่าจะพยายามให้ได้มากที่สุด ที่จะไปเติมฝันกันอีกนะคะ แต่ว่าการที่จะไปเติมฝันได้ เราก็ต้องมีฝันที่มันเป็นต้นทุนของเราอยู่แล้ว ฝันที่เป็นจริง เราต้องกลับไปสร้างมัน มันต้องมีต้นทุนก่อนมันถึงจะไปเติมได้ แต่ถ้าเราไม่ได้ไปสร้างต้นทุนตรงนั้นเลย มันก็จะลอยๆ มันก็จะไม่ค่อยมีพลังเท่าไร เพราะฉะนั้นอีกหกเดือนระหว่างหกเดือนนี้ พี่คิดว่าพวกเราคงไปสร้างอะไรได้อีกเยอะ แล้วก็มาแลกกันใหม่

ก็ต้องขอขอบคุณ
น้องๆ ทุกๆ คน แล้วก็ต้อง
ขอขอบคุณผู้ใหญ่ใจดี
ทั้งหลาย ทั้งมูลนิธิสยามกัม
มาจล ธนาคารไทยพาณิชย์
ที่ทำให้เรามีวันนี้ แล้วก็ทาง

สรส. สถาบันเสริมสร้างเพื่อชุมชนเป็นสุข ที่มีแนวคิดดีๆ ที่ให้พวกเราได้ทำกันวันนี้ แล้วก็พี่ๆ ที่มาช่วยทำงานในวันนี้ ก็จะมี พี่ฮิก พี่หน่อง พี่หน่องก็จะอยู่เบื้องหลังของเรา แต่ว่าก็เป็นกำลังที่สำคัญมาก และก็จะ มีพี่พร คนที่สวยบ้างไม่สวยบ้างที่อยู่ด้านหลังของพวกเรา ถ้าไม่มีพี่พร พวกเรากินข้าวไม่อิ่มแน่ แล้วก็พี่ยู๊ เวทีสวยๆ เนี่ย พี่ยู๊พยายามทำให้เหมาะสมกับหน้าตาของตัวเอง ก็ได้มาแค่นี้แหละ อันนี้พวกพี่เขามาช่วยตั้งแต่วันก่อนเริ่มงาน แล้วก็พี่ปาน ที่อยู่ข้างหลังพวกเรา พี่ปานก็เป็นกำลังสำคัญให้กับพวกเรา แล้วก็ทาง อบต.กันตวงระมวล เป็นที่นำชื่นใจมาก มาไกลกว่าเพื่อนแต่ก็มาเยอะที่สุดเลย ก็ต้องขอขอบคุณ มากๆ ทาง

สื่อใต้วัยที่อยู่ที่อยู่ด้วยจนครบ สถาบันชุมชนชานานาแล้วก็ นื่องๆ มาจากเทศบาลเมืองนครขอนแก่น ก็เป็นกลุ่มใหม่ที่เราได้สัมผัส...จริงๆ เคยรู้จักกันมานานแล้ว แต่ว่าก็หายหน้าหายตากันไป แล้วก็เพิ่งกลับมา ก็เห็นพัฒนากันไปไกลมากแล้ว ทางอาจารย์เชี่ยวชาญก็อยู่กับเราจนครบ ทีแรกบอกว่าจะอยู่วันเดียว แต่อาจารย์ก็อยู่จนถึงช่วงสุดท้ายเลย นื่องๆ จากตระแสง ก็อุตสาหกรรมแม่กำลังเกี่ยวข้าวอยู่ แล้วก็พี่สำเนียง ที่ช่วยฝึกซ้อมเด็กๆ มาหลายวันหลายคืน เตรียมเด็กที่จะมาแสดงวันนี้ก็ขอบคุณมากๆ เป็นหนี้บุญคุณของทุกคนๆ ที่มีส่วนร่วมในวันนี้ พี่วิโรจน์ พี่อานัฐ ก็มาช่วยเตรียมงานเป็นอาทิตย์ และก็ขอบคุณทุกคน และก็ขอบคุณ นื่องๆ ที่มาร่วม ขอบคุณมากๆ ค่ะ และก็ขอบคุณพี่ทรงพล ขอบคุณค่ะ

ก่อนจากกันอาจารย์ทรงพลก็ได้ฉายภาพเหตุการณ์ทั้ง 2 วัน ที่อาจารย์ได้บันทึกภาพด้วยตนเอง เป็นการปิดห้องเรียน เพื่อประทับภาพลงในความทรงจำของทุกคนอีกครั้งหนึ่ง

สรุปบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน

หลังจากปิดงาน ลำลาถิ่นเสร็จเรียบร้อย คณะทำงานก็ยังมี รออๆ กันอยู่โดยไม่ได้นัดหมาย คูเหมือนมันกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติไปแล้ว ในการสรุปบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน เราจึงให้คนอยู่ไกลอย่างอาจารย์อ้อครึมก่อน เพื่อจะได้รีบไป

อาจารย์อ้อครึมบอกว่า...สถานที่เหมาะสม แม้จะกุกๆกักๆบ้าง ก็เป็นเรื่องการบริการ ได้เรียนรู้เป็นบทเรียน ไม่ได้ว่าเป็นปัญหาหนัก แค่กวนใจเล็กน้อย แต่ถ้าเทียบกับบรรยากาศการมีส่วนร่วมที่ว่า ก็โอเคเลยนะ กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ทุกคนมีส่วนร่วมเยอะเลย แม้กระทั่งลูกเรามาเล็กๆ นะ ก็คิดว่าเขาจะไม่มึนทบทา ไม่มีส่วนร่วมใดๆ แต่ก็สามารถกลมกลืนเข้าไปได้ แล้วเห็นว่ามันมีอะไร...ที่เขาสามารถเข้าไปได้ แล้วก็ อันนี้ก็ไม่เห็นของภาคอื่น พุดไปแล้วเดี๋ยวก็จะว่าเข้าข้าง ว่าภาคอีสานเรื่องมันเยอะ ลีนค้ำมันเยอะ มันหลายจังหวัดอย่างขอนแก่นก็มีกันหลายที่ สุรินทร์ก็มีสองที่ แล้วส่วนของตัวเองที่มาทำหน้าที่คุณอำนวย เป็นการฝึกปรีอสะสมแต้ม โอกาสหน้าก็ต้องปรับกระบวนการทำให้ได้เยอะกว่านี้ ก็ไม่ได้เรียนรู้กับห้องอื่นก็ไม่เป็นไร มันก็มีวิธีการเรียนรู้ได้ แต่ก็คิด คิดย้อนหลังไป คนจัดคงเหนื่อยหน้าคุณ แต่เราก็จะกลับไปทำบ้าง แม้มันจะเป็นอีกบริบทหนึ่งก็ตาม แต่รายละเอียดก็คงจะคิดเยอะอยู่เหมือนกัน เหนื่อยแต่ว่าคุ้มค่าพอมาถึงวันนี้ ก็ไม่เห็นว่าจะมีปัญหามาก ตอนนี้อย่างไม่เห็น แต่อาจจะได้คุยกันลึกลงว่ามีใครเห็นอะไรหรือเปล่า ส่วนตัวก็เห็นว่าดี เต็มๆ บรรยากาศรอบข้าง คนใกล้ชิดด้วยเขาสนุก รอบแรกพอแค่นี้ก่อน

อานัฐบอกว่า...มีโอกาสดีที่ได้มาที่นี่ ได้ยินวิโรจน์เขาเล่าให้ฟังนานแล้ว เรื่องตลาดนัด มาครั้งนี้ก็รู้สึกดีใจ ดีใจที่เห็นคนทำงานและก็เห็นเยาวชน ซึ่งเป็นเด็กที่มีความสามารถ ที่เป็นแหล่งความรู้ให้กัน ก็เป็นตัวที่จะเสริมสร้างให้ตนเอง อย่างที่ชัยภูมิก็จะทำกิจกรรม ซึ่งจะมองเรื่องของเด็ก แต่ก่อนทำแต่ของตัวเอง ที่นี้ก็จะมาทำส่วนรวม จุดนี้ก็ คิดว่าครั้งหน้าจะเอาเด็กที่พื้นที่ของตัวเองมานั่งคุยแลกเปลี่ยน มาร่วมกับเพื่อนๆ

ตอนนี้ผมก็ทำเรื่องของตลาด ซึ่งก็ขายของมาประมาณ ๒ ปีได้ ก็เห็นการเปลี่ยนแปลงของการบริโภคเหมือนกัน ก็คิดว่าจะทำไปถึงระดับครอบครัวของเด็กด้วย แล้วก็ทำเรื่องเกี่ยวกับเด็ก ซึ่งนี่ก็เป็นแนวทางที่เห็น แล้วก็ชอบ...เรื่องสุดท้ายที่ได้คุยกับอาจารย์แล้วก็ทุกๆ คน มันเป็นแนวทางซึ่งผมก็เป็นคนในชุมชน ซึ่งได้รับจากหลายๆ ส่วน คิดว่าดีครั้งหน้าจะมาอีก ซึ่งตอนนี้ก็อีกอย่างที่จะทำ คุยกับน้องเค้าว่า ถ้า

จะทำกับเด็กให้ผู้ใหญ่เขายอมรับ ซึ่งก็จะเป็นแผนที่ชุมชน แผนที่ชุมชนคือแผนที่สุขภาพ จะยกตัวอย่าง หมู่บ้านหนึ่ง หรือคุ้มหนึ่ง หรือครอบครัวเด็กที่เข้าร่วม จะดูว่าบ้านนั้นมีอะไรบ้าง ก็จะทำให้เด็กได้เขียนว่า ในบ้านนั้นบ้านนี้มีอะไรบ้าง แล้วก็เอาแผนที่ตรงนี้ไปติดประชาสัมพันธ์ ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะมาดูว่า เกิดคำถามเกิดการเปรียบเทียบ ความคิดกับตัวเองว่า “เราไปซื้อเขากินเราไม่ได้ปลูกเอง เราต้องปลูกกินบ้าง” ก็ จะเกิดแรงกระตุ้นเพื่อที่จะปลูกอยู่ในบ้านตัวเอง คล้ายๆ กับว่าแต่ก่อนมันมีรั้วกินได้ แต่ว่าตอนนี้รั้วที่กินได้

อ้อยพูดเสริมว่า...อานัฐปลูกผักพื้นบ้านขายเสร็จแล้วมันมีตลาดทุกเย็น เขาก็เริ่มจากการที่เขาขายไม่หมด เขาเอาแลกกับเพื่อน ตอนนี้ก็กลายเป็นวัฒนธรรม ก็ของมันไม่มีต้นทุนก็กล้าแลก ต้นทุนมันต่ำ

วิโรจน์บอกว่า... บรรยากาศครั้งนี้ก็รู้สึกดี บรรยากาศของคนเข้าร่วม ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ มันกลมกลืน บางช่วงมันก็มีการทำกิจกรรมร่วมกัน บางช่วงก็แยกออกจากกัน อย่างผู้ใหญ่มาเล่นเกมกับเด็กๆ เป็นบรรยากาศที่สบายๆ รู้สึกสบายในการมาแลกเปลี่ยนในวันนี้ บรรยากาศวันแรกก็เริ่มดี การทำกิจกรรมระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กๆ รู้สึกประทับใจ ผมไม่ค่อยได้เล่นเกมที่ผู้เข้าร่วมอายุต่างกันขนาดนี้ ยิ่งการแสดงวันแรกมันก็หลากหลายเหมือนกัน อัจฉาจังหวัดอื่นๆ ชัยภูมิไม่มีการแสดงเลย ต้องกลับไปหา...ต้องไปสร้าง... มาครั้งนี้มันก็ได้แรงบันดาลใจเพิ่ม เพราะว่าทุกครั้งที่มางานของ สรส. ทุกครั้งที่จัดขึ้นมา ส่วนมากชัยภูมิก็จะมีแต่ผมคนเดียว แต่ว่าครั้งนี้ผมได้ชวนพี่มาด้วยเพิ่มเป็นสองคน ในอนาคตมันเป็นสัญญาณที่ดี จากสองคนเพิ่มเป็นสามคน เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ก็พอมาอย่างนี้มันก็ได้พูดคุยกันอย่างกลางคืนอย่างนี้ ตอนที่คุยกันมันก็ได้เตรียมกัน มันก็ได้คุยเรื่องที่มีมันแตกออกไปว่ามันจะทำอย่างไร..มาวันนี้มันก็เห็นแต่ละพื้นที่ก็มีการทำงานที่หลากหลาย.ถ้ามีคนเดียวมันก็กลับไปคุยกันลำบาก แต่ถ้ามาเห็นด้วยกันสองคนแล้วความเห็นของเรามันตรงกัน ก่อนข้างที่คุยกันรู้เรื่อง กลับไปก็น่าจะทำอะไรได้ดีกว่านี้ มาครั้งนี้ก็เลยคิดว่ากลับไปมันต้องมีพลังที่จะทำ ซึ่งมันก็ไม่ใช่ผมคนเดียวที่อยากจะทำ ตอนนี้มันก็มีสองคนที่อยากจะทำร่วมกัน ในอนาคตผมคิดว่ามันน่าจะเกิดในพื้นที่ชัยภูมิ อาจจะเริ่มจากเล็กๆ ไม่กี่คน

ลุงทรงพล...ตอนนี้กิจกรรมในชุมชนมีอะไรบ้าง

ที่อานัฐ...มีอยู่เหมือนกันครับ แต่ก่อนนี้มี กิจกรรมชมรมเด็กรักนก แล้วก็หลังๆ มาอาจารย์อิศรา ก็มาทำเรื่องเด็ก มาเขียนหนังสือ แล้วก็ทำเรื่องบ้านดิน เว็บบไซต์ แล้วก็ก็มีเพื่อนที่ไปทำบ้านสายรุ้ง เป็นรุ่นเดียวกันกับผมสืบทอดชมรมเด็กรักนกไป แล้วที่นี้ก็ผมก็ออกมาอยู่ในหมู่บ้าน

ลุงทรงพล...แล้วเดี๋ยวนี้ยังมีชมรมอยู่หรือเปล่า ?

พี่วีโรจน์...ก็ยังมีอยู่ ก็คือแต่ละคนที่เรียนด้วยกัน คล้ายๆ กับว่าเขาแยกออกไปทำของแต่ละคน
อย่างพี่อีกคนที่สืบทอดเครื่องนกก พี่อานัฐก็มาทำเรื่องของตัวเอง

ลูกทรงพล...ตอนนี้มีกันสักกี่คนของเด็กเครื่องนกก?

พี่วีโรจน์... ตอนนี้เหลือน้อยเขาเล่นเรื่องป่าชะเยอะ ที่ทำงานกันจริงๆ มีกันประมาณ 5-6 คน แต่ว่า
เวลาทำก็ประสานกันทางวัด เป็นกิจกรรมที่ปลูกป่า หรือว่ากิจกรรมที่ทำกับเด็กก็เป็นชมรมยาดรากับชาวบ้าน
แต่ก่อนทำเรื่องบ้านดิน แล้วพอทำไปทำมาจุดนี้มันน่าจะ ไปสอนชาวบ้าน ได้ คือก่อนที่จะไปบอกเขาต้อง
ทำให้เขาดู ก็เลยหันมามองว่า ถ้าเขามีบ้านดินแล้วก็มีแนวความคิดเรื่องสุขภาพที่ดี แล้วเข้าใจเรื่องเยาวชนเรื่อง
ลูกหลาน เขาน่าจะอยู่ของเขาได้ ซึ่งจะค่อยแทรกซึมเข้าไป ในการเริ่มต้นก็คือ เขามีการเป็นอยู่ที่ดี

พี่อานัฐ...ที่พระอาจารย์ไพศาลณรงค์เรื่องสารเคมีที่เดินชมรมยาดร่า คือคนที่ใช้สารเคมีแล้วที่นี้
พวกผักที่มันเป็นธรรมชาติ ผักหนาม ผักที่มันอยู่ตามธรรมชาติมันถูกทำลายกันหมด

พี่วีโรจน์...คือมันมีหมู่บ้านข้างๆ ด้วยที่ผมไปช่วยทำงาน ก็ได้ไปช่วยพระตอนที่ทำปลูกป่า

พี่หนูแดง...ก่อนอื่นก็ขอโทษพี่อ้อยแล้วกัน เพราะว่าช่วยพี่อ้อยได้ไม่เต็มที่เหมือนกับที่ตั้งใจไว้ตั้งแต่
ตอนแรก เพราะว่ามันมีเหตุหลายอย่างเกิดขึ้น อย่างวันเตรียมงานก็เกิดไฟไหม ไฟไหมฟาร์มไก่เด็กก็ต้องไป
ดูแลเขาไปช่วยเขา ผู้ปกครองเขาก็เสียใจ คือมันวอดวายไปทั้งหมดในชั่วพริบตาเดียวก็เลยได้ไปช่วย วัน
เตรียมงานก่อนหนึ่งวันก็เลยไม่ได้มาหาพี่อ้อยเลย

ในส่วนของเวทีครั้งนี้ แดงว่ามันได้หลายอย่าง แล้วก็ค่อนข้างที่เห็นชัดโดยเฉพาะเรื่อง อบต. ที่พี่
อ้อยให้แดงประสาน แต่ว่าเสียใจที่ อบต.ที่ประสานไม่มาเข้าร่วม แต่ดีใจที่บ้านฝื่อ มีโรงเรียน ๓ โรงเรียน ที่
เราประสานมา เขามาอยู่ ทำให้เราสามารถที่จะคุยกับเขาได้ แล้วก็คิดว่าโอกาสข้างหน้าน่าจะเข้าไปเชื่อมต่อ
ในโรงเรียน เพื่อที่จะให้เขามาทำงาน แล้วก็เห็นการทำงานเรื่องเด็กและเยาวชนพัฒนาเรื่องปัญหาพวกนี้ให้
เยอะมากขึ้นนะคะ ก็คืออยู่ตรงจุดนี้ที่เขาเข้ามาร่วม แต่เสียใจที่ อบต. ที่คาดหวังว่าเขาจะมา เขากลับไม่มา แต่
ถ้ากับนายกของบ้านฝื่อ แดงคิดว่าคงต้องงานกับเขาได้อยู่ เพราะว่าเขาก็ฟังแดงอยู่ พักหลังๆเขาเห็นแดง
ทำงานแล้วก็รู้สึกจริงจังกับเขามากขึ้น หลังจากที่ผ่านกระบวนการถึงพวกนายกพวกกรองๆ พี่จ้อยที่เคยทำงาน
เครือข่ายเกษตรทางเลือก ค่ะก็ค่อนข้างที่จะคุยกับเขาได้รู้เรื่องอยู่ แล้วก็ตั้งเป้ากันที่จะทำงานพัฒนาเด็ก แล้วก็
สร้างสภาพเด็กให้เกิดขึ้นในตำบลต่ออยู่ แล้วก็ตอนนี้ก็เชื่อม มหาลัยขอนแก่นมาช่วยในเรื่องของโครงการ

ปัญหา สถานการณ์ และทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนในตำบล แล้วก็คิดว่าในวันที่ 12 ธันวาคม จะทำแผนยุทธศาสตร์ ก็คือพยายามดึงอาจารย์สุจินต์ลงไป

แต่น้องที่ประสานงานเขาก็ยังไม่รู้ ไม่มีพื้นที่ที่ทำงานที่จะเปิดประเด็นได้ อะไรอย่างนี้คะ พอตีเขา มาปรึกษาทางเราก็เลยบอกว่า เอาประเด็นเรื่องเด็กและเยาวชนนะ เพื่อให้มันเข้าทำงานเราด้วย ก็เลยคิดว่า จะอาศัยตรงนี้ แล้วก็เชื่อมๆ หลายหน่วยงานมาช่วยเหลือ

พี่หนุ่ม...ผมมีอยู่สามสี่เรื่อง เรื่องแรกที่ผมเห็นในงานครั้งนี้ แล้วคิดว่าเป็นประโยชน์สำหรับผมเอง หรือเรื่องกลยุทธ์การขายของ ที่ผมเดินดูสองสามกลุ่ม เขาใช้รูปแบบการนำเสนอเรื่องราวของตัวเองไม่เหมือนกัน อย่างกลุ่มที่ผมไปอยู่ผมไม่ได้ทำหน้าที่อะไรเลย ก็คือตัวกลุ่มของเขาเองจัดการ การขายความรู้ของเขาเอง พี่แหม่มที่กลุ่มของสถาบันชุมชนชาวนา จะมีเทคนิควิธีการสื่อสารของแกให้กับเด็กว่าเรียนรู้จากรื่องชานาโดยผ่านตัวเด็กเอง ไม่ได้เล่าให้ฟังเป็นเรื่องเป็นราว แต่ให้เด็กจินตนาการเอาจากคีย์เวิร์ดสองสามคำ เรื่องชานาเรื่องความอยากรู้ แล้วให้เด็กคิดออกมาเอง ตรงนี้มันเป็นกลยุทธ์เรื่องการถ่ายทอดอย่างหนึ่งที่น่าจะเก็บไว้เหมือนกัน อาจจะมีหลายๆ วิธีจากหลายๆ กลุ่มที่ใช้วิธีการนำเสนอไม่เหมือนกัน

อันที่สองคือเรื่องที่คุณแปลพูดถึงเรื่องเครือข่ายคนทำงานตอนช่วงท้ายๆ ผมคิดว่าเขาต้องการถามหาเรื่องเครือข่ายที่เป็นรูปธรรม เพราะว่าเขาอยู่นอกวงการทำงานของสยามกัมมาจล ของ สรส. ที่เขาถามหากระบวนการที่จะมาทำงานร่วมกันจริงๆ หรือว่าจะเอื้อประโยชน์ให้กันจริงๆ มันจะทำได้ไหม เคยคุยกันนอกวงตั้งแต่ก่อนหน้าแล้ว พวกกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อีสานจริงๆ มันมีเยอะมาก นอกจากกลุ่มเด็กที่มาในวันนี้ มีกลุ่มอื่นๆ เต็มไปหมดเลย แล้วในเชิงทักษะเครื่องมือก็ใช้ไม่เหมือนกัน ตรงนี้มันจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างไร แล้วตัวตลาดนัดมันทำให้เด็กได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน แต่ว่าคนที่ทำงาน ตัวพี่เลี้ยงเองนี้ ยังไม่ได้คุยกันเรื่องเครื่องมือว่าแต่ละคนใช้อะไรอย่างไรบ้าง ยังไม่ได้แลกเปลี่ยนกันเท่าที่ควร อย่างผมอยากจะทำเรื่องละครใช้ ก็ไม่ได้คุยกันเต็มที่เท่าไร ก็คือเป็นเวทีของเด็ก จะทำอย่างไรในโอกาสต่อไปให้พี่เลี้ยงได้เรียนรู้ด้วย

เรื่องของหนังสือ คือเป็นคนหนึ่งที่ได้ช่วยพี่อ้อยเขียนหนังสือ ก็กำลังนึกเหมือนกันว่ามันมีผลตอบกลับที่เขาเล่าถึงเรื่องหนังสือว่า ควรที่จะเป็นภาษาง่ายๆ เป็นภาษาที่ไม่ใช่วิชาการ เพื่อที่ให้เด็กจะได้อ่านด้วย บางทีเด็กเปิดดูแล้วจะด้วยเนื้อหา จะด้วยรูปแบบ จะด้วยวิธีการเขียนแล้ว บางทีเด็กดูแล้วไม่ยอมอ่าน โจทย์ก็คือว่าทำอย่างไร เป็นหนังสือที่เด็กอยากอ่าน มีภาพการ์ตูน มีอะไรประกอบ มีเนื้อ มีวิธีการเขียนที่มันจูงใจให้เด็กอยากอ่าน นอกจากคนทำงานนอกจากผู้ใหญ่จะอ่าน ให้เด็กตัวเล็กๆ ได้อ่านด้วย

พีหยุก...สองวันนี้ก็ เห็นเด็ก เห็นพลังของเด็กก่อนข้างเยอะ ในแง่เรื่องของการแสดงออก แล้วเด็กใหม่ ๆ ที่ไม่ค่อยกล้าแสดงออกเหมือนกับว่ามีแรงบันดาลใจที่อยากจะพัฒนาตัวเองมากขึ้น อยากจะเรียนรู้ หรือว่าแสวงหาความรู้เพิ่มกับการพัฒนาตัวเองมากขึ้น ดูจากเวลากลุ่มหนึ่งออกมา อย่างกลุ่มอุบลฯ ออกมาข้างหน้ามันทิ้งมากกว่า “เขาทำได้อย่างไร” มันเกิดคำถามอย่างนี้ มันทำให้เหมือนกับว่าเด็กเองได้กลับมาทบทวนตัวเอง ได้กลับมามองย้อนดูตัวเองได้ว่าน่าจะทำอะไรได้บ้าง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่เมืองพล หรือว่ากลุ่มที่หนองสองห้อง หรือแม้แต่เด็กหนองเรือเองก็เหมือนกับว่าอยากพัฒนาตัวเองเพิ่มมากขึ้น มีแรงบันดาลใจมากขึ้นเพราะเห็นตัวอย่างจากคนอื่นแล้ว เด็กใหม่ ๆ อย่างของชาวนาฯ เองเขาก็เห็นแบบหลากหลาย จึงทำให้รู้สึกว่าจะอยากลุกขึ้นมาทำอะไรให้มันก่อนข้างเยอะกว่านี้

แล้วกระบวนการที่ทำให้เด็กมันแตกต่างกันเองโดย อัตโนมิติ มีความสัมพันธ์กัน อย่างตอนบ่ายผมให้ โจทย์เขา “ให้แต่ละกลุ่มออกมานำสนทนากลุ่มละสิบนาที โดยใช้เครื่องมือที่มันสร้างสรรค์ที่จะทำให้เพื่อนๆ ทุกคนมีส่วนร่วม คือทุกกลุ่มทำได้ ให้เวลาแป๊บเดียวทำได้หมด ขนาดของหนองสองห้องยังทำได้เลยนะ ไปขุดเอามาจากไหนก็ไม่รู้ แต่ว่าเขาทำได้ ซึ่งมันเหมือนกับว่ามีแรงฮึด...ที่จะสร้างสรรค์อะไรใหม่ขึ้นมา น้องๆ ที่สุรินทร์ก็ทำได้ ซึ่งกลุ่มที่มันสร้างสีสันในคราวนี้มากก็คือกลุ่มของอุบลฯ ก็เหมือนกับว่าเขาใส่พลังแบบเต็มที่แล้วไม่ว่าจะทำกิจกรรมอะไรมันจะแบบ...พอมันใส่พลังเต็มที่มันไปกระตุ้นคนอื่นๆ ได้หมดเลย ทำให้เด็กเขาารู้สึกสนุกมากเลย ตอนบ่ายผมก็ได้นั่งดู ก็ให้โจทย์ไปเขาก็ทำกันเอง แลกกันเอง แล้วตอนท้ายก็ให้คุยกันว่า จะชื่นชมกับใครก็ได้คุยกันเอง แล้วก็กอดคอกัน อะไรอย่างนี้ แล้วก็ชวนไปถ่ายรูปกัน คือเขาจัดการกันเสร็จสรรพ ทำให้เห็นได้ว่าความสัมพันธ์ในหมู่เด็กก่อนข้างดี มีความสัมพันธ์ที่ดีเกิดขึ้นสนุก แล้วก็อยากกลับมาเจอกันอีก มันเป็นเรื่องที่เขาเรียกร้องให้มา ส่วนตัวกระบวนการสองวันนี้ก็ลื่นไหลไปตามสภาพ

พีปาน...ของผมก็ ถ้าเป็นครูที่ค่อนข้างกดคะแนนหน่อยก็ให้ 80 แต่ถ้าเป็นครูที่ค่อนข้างใจดีหน่อยก็ให้ 90 ก็ดูแล้วของที่นี่ ก็จะเด่นกว่าภาคอื่นทั้งตัวเด็กและตัวทีมงาน เพราะว่าทีมงานดูแล้วเขาก็เป็นเครือข่ายกันมาก่อน แล้วเรื่องกระบวนการนี้มันก็อยู่ในทีมเดียวกัน มันเข้าใจกันแค่บอกว่าวิโรจน์เอาอย่างนี้หน่อยนะ แค่มองหน้าครั้งเดียวก็ต่อกันได้แล้ว ซึ่งตรงนี้เป็นจุดเด่นของที่นี่ แล้วถ้าโดยสรุปแล้วนี้กระบวนการ โอเค เนื้อหาประเด็น โอเค แล้วก็เรื่องผลที่ได้ก็โอเค ก็ผ่านหมดทั้งสามอัน ส่วนตัวความรู้เรื่องเล่มเล็กมันก็ไม่เป็นเรื่องวิชาการ ได้อ่านของสื่อสัวัยทีนมันก็สนุกดี อย่างแปล่เจ้าของเรื่องเขาก็เขียนแบบคล้ายๆ เจริญนิยายหรือสารคดีหรืออะไรประมาณนั้น เขาก็ยัง โอเคอ่านง่าย จริงแล้วมันน่าจะมีคุณค่ามากขึ้นถ้ากลับไปทำต่อแล้วให้มันออกมาเป็นเล่มเหมือนกับเล่มสองเล่มที่พีหยุกและพีอ้อยทำ สองเล่มนั้นผมว่าน่าสนใจอยู่

แล้วก็เรื่องอื่นๆ ก็ไม่มีอะไร แต่ว่าที่เห็นชัดคือ พลังของเด็กที่น้ำมันออกมาชัดเจนกว่าของภาคเหนือที่จัดไปแล้ว อาจจะเนื่องด้วยว่าเด็กทางเหนือมันใหม่อยู่เยอะมาก แต่มันดีตรงที่ว่า Best มันเด่นมันเลยเป็นโมเดลให้รุ่นหลังๆ ได้ แล้วก็เห็นประโยชน์การที่มันมีเด็กหลายกลุ่มเข้ามา คือถ้าเด็กมันเด่นมาเลยแลกกันมันก็ยาก แต่ถ้ามันมีเด็กที่เด่นมากๆ แล้วมีเด็กอย่างที่หนูแดงพามา ก็เห็นว่าช่วยยกเด็กอีกกลุ่มหนึ่งขึ้นมา ช่วยดึงกันขึ้นมา ผมว่าตรงนี้ก็มันเป็นสีสันและเป็นสิ่งที่ดี ก็ไม่จำเป็นว่ามันต้องดีทั้งหมดหรืออะไรต่ออะไรที่เข้ามาเหล่านี้ หรือสิ่งที่มาเรียนรู้แบบนี้ครับ

ส่วนเรื่องของอบต.หน่วยงานหรือข้าราชการ เราก็คุยกันอยู่ว่ามันแข็งตัว ก็อาจจะค่อยๆ ได้ตัวบุคคลมา อันนี้ก็คงเป็น โจทย์ของเราอยู่นั้นแหละทุกพื้นที่ โดยภาพรวมก็พอใจ ก็ปลื้ม ปลื้มกับเด็ก ปลื้มกับตัวกระบวนการ ก็ตั้งแต่เริ่มแรก ตั้งแต่เปิดวิธีคิดจนจบก็ดี ก็เสียขายที่น้องทางใต้อีกห้าคน ไม่ได้มาจริงๆ นำให้เขาลำบากเรื่องการเดินทางหน่อย น่าจะให้มีมา ผมว่าน่าเสียขายมาก ก็เลยคิดว่าถ้าได้วิธีดีไป ได้เล่มเล็กไป ได้ภาพไปให้เขาได้ดูด้วยมันน่าจะโอเคมากเลย ก็เร็วๆ แค่นี้แล้วกันครับผม

ที่แอมบอกว่า... ในส่วนของแอมอาจจะมองเรื่องกลุ่มเป้าหมายกับตัวพี่เลี้ยงแล้วก็ตัวกระบวนการที่นี้กลุ่มเป้าหมายคือน้องเยาวชน ก็พอดีว่าได้คุยกับอ้อยก็เลยแล้วว่ามันมีความหลากหลายอยู่ช่วงวัยและระดับศักยภาพของตัวน้องเองทุนเดิมของน้องเอง ซึ่งก็คิดว่ากรณีนี้ครั้งนี้คงจะลำบากพอสมควร เพราะว่าหลายระดับมาก

ในส่วนของตัวกระบวนการ มองว่าในเครือข่ายของพี่เลี้ยงด้วยกันเอง จากที่ได้ไปที่เชียงรายและมาที่ขอนแก่นนี้คะ แอมยังรู้สึกที่เราต้องการพัฒนาศักยภาพตัวเองเหมือนกัน คืออาจจะเป็นลักษณะว่า..ไม่ใช้ว่าเราจัดกระบวนการออกแบบอะไรไม่ได้นะ แต่บางครั้งด้วยความหลากหลายของน้องอย่างนี้ มันต้องการเครื่องมือเครื่องมือ มันต้องการอะไรที่เพิ่มเติมให้มันเต็มประมาณนั้น แล้วก็พี่เลี้ยงอย่างที่เป็นอ้อยเป็นหยิกอย่างนี้หรือวิโรจน์ อาจจะทำทุกอย่างได้เบ็ดเสร็จในตัว แต่ว่าบางท่านอาจจะต้องการอยู่ คือต้องการว่ามันมีอะไรที่เราจะไปทำกับน้องได้ โดยที่สองวันนี้น้องเองคงได้ตัวกระบวนการแทนพี่เลี้ยงไปบ้าง ถ้าในเรื่องสันทนการหรือวิธีการแลกเปลี่ยนอะไรอย่างนี้ มันก็เหมือนน้องเขาเรียนทางลัดอีกที ที่นี้พี่ต้องเรียนให้ทันน้อง และเสริมศักยภาพตัวเองขึ้นอีก ตรงนี้ไม่ใช่โอसानะ ดูจากเหนือด้วย เพราะว่าแอมกำลังมองในส่วนที่แอมไปทำงานด้านอื่นๆ ด้วยคะ แอมก็เห็นตัวพี่เลี้ยง เวลาไปค่ายอย่างนี้คะเราจะเห็นชัดว่าเด็กมันหลากหลายมาก เหมือนการออกแบบมันก็สำคัญ

แต่แอมี่ชื่นชมที่นั่นนะ ออกแบบได้ดี คือมีทั้งเรียนและเล่นให้น้องได้แลกเปลี่ยน อย่างแอมี่ไปอยู่วง
ผู้ใหญ่แอมี่ไม่ห่วงเลย ผู้ใหญ่เขามีเรื่องราวเยอะแยะ เขาู้เขาต้องจัดการตัวเองอย่างไร เขาก็แลกเปลี่ยนได้นะ เขา
ก็ยอมที่จะเล่นกับน้องๆ คือเราคิดว่าผู้ใหญ่โอเค แต่พอกลุ่มเด็กนี้คะบางที เราให้คุุอะอะไรเป็นเรื่องเป็นราวก็
จะเริ่มเครียดกันนิดหน่อย แต่ว่าพอมีเกมแล้วโยงไปแล้วเขารับได้อย่างนี้ ก็เลยมองว่าการออกแบบระหว่าง
ผู้ใหญ่กับเด็กมันก็มีเรื่องความแตกต่างกัน

ส่วนเรื่องตัวสถานที่ก็โอเค ไม่รวมเรื่องการให้บริการ คือจะดีกว่าที่เชียงราย ที่เชียงรายจะคิดเสาะจะมี
อะไรมากมาย ซึ่งจะมีสิ่งที่เขาดีไซน์ออกมาจึงทำให้ไม่ค่อยสะดวก แต่ในส่วนของมูลนิธิเองนะคะ คือตัว
แอมี่เองนี้รับงานเยอะทำหลายอย่าง แล้วก็ไม่ได้ลงมาดูพื้นที่เลยว่าเป็นอย่างไร ตอนมานี้แอมี่ไม่มีข้อมูล
เด็กเลยนะ ไม่รู้ว่าน้องแต่ละคนเป็นอะไรอย่างไร คือยังไม่เข้าใจจนได้มากุกับอ้อยกับปานก็เลยเข้าใจแล้วว่า
อะไรเป็นอะไร อย่างนี้ ก็เลยคิดว่าสงสัยต้องทำแผนผังข้อมูลเด็ก ว่าน้องๆแต่ละคนมีระดับพื้นฐานเป็น
อย่างไรรวมทั้งพี่เลี้ยงด้วย เพื่อที่เราจะได้เติมเต็ม ไม่ใช่เรามองเป็นจุดอ่อนจุดด้อย คือแต่ละคนมันมีใจมีพลัง
อยู่แล้ว แล้วก็เป็นเรื่องที่เราสนใจอยู่แล้ว เราอยากทำนะ แต่บางครั้งเราทำๆไปสถานการณ์มันเปลี่ยน มันเจอ
อะไรเปลี่ยน เราก็อยากได้ความรู้ อยากได้เครื่องมืออย่างนี้ละ แม้กระทั่งการจูนความคิดระหว่าง
โปรเจกต์ตัวโครงการใหญ่กับสิ่งที่เราได้ทำในพื้นที่ แอมี่ว่าบางทีเราก็ต้องทำมันให้ชัดว่ามันอะไร อย่างบาง
พื้นที่อาจจะเจาะ อบรม. ได้ แต่บางพื้นที่อาจจะเจาะยังไม่ได้ คือบางทีมันต้องจูนกันว่าลักษณะอย่างนี้ รูปแบบ
วิธีการเราอาจจะต่างกัน แต่ว่าทำอย่างไรเราจะเห็นตรงอันเดียวกัน ซึ่งแอมี่ก็ไม่รู้ว่าแต่ละคนเห็นตรงอันเดียวกัน
หรือเปล่า อันนี้คือโดยความรู้สึกรู้สึกของตัวเองนะ ก็ยังไม่มั่นใจเท่าไร

พอดีภาคกลางก็ได้ตามอาจารย์ไปบ้างก็จะรู้ว่าอาจารย์เป็นอีกแนวหนึ่ง แต่ภาคใต้ก็จะอีกแนวหนึ่ง
เพราะว่ายังเหลืออยู่อีกตั้งสองภาค แล้วพอเดือนธันวาคมที่จะนัดเจอกันนี้แอมี่ว่ามันเป็นโอกาสที่ดี แอมี่ก็ว่าเรา
น่าจะถอดบทเรียนกันแล้วก็อาจจะขยับดูว่า แต่ละพื้นที่เราต้องเป็นอย่างไร แต่ตอนแรกแอมี่มีความเข้าใจว่า
มันมีปัญหาเรื่องโครงการเหมือนกัน เพราะว่าโครงการมันเด่นเรื่องการมีส่วนร่วมว่าเรามองรัฐบาลท้องถิ่น
แต่พอเราเข้ามาทำงานในพื้นที่จริงๆ การที่จะดึงศักยภาพน้องเขา มา บางทีมันจะโคดเข้าไปหา อบรม.เลย
ไม่ได้ มันก็เลยมีหลายเรื่องที่มันต้องจูนเราทำความเข้าใจ แล้วก็มาดูว่าเส้นทางที่เราจะขยับกันแต่ละก้าว กับ
น้องที่ต่างระดับกันและพี่เลี้ยงที่ต่างสถานะภาพหรือว่าวิธีการ วิธีคิดทำงาน ก็เลยน่าจะมาจูนกันอีกครั้งหนึ่ง
ก็ถือว่าเป็นเวทีนั้นแล้วกันที่จะได้เจอกัน

อาจารย์ทรงพล... ถ้าพูดถึงภาพโครงการนะ พวกเราพูดไปแล้วมันก็ออกมาดีนะ ที่เราคิดต่อว่า
โครงการเรามันจะต่างจากโครงการอื่นอย่างไร ก็พยายามดูว่ามันต่างกันอย่างไร พี่มองว่าองค์ประกอบของ

ทักษะความสามารถที่มันจำเป็นต้องใช้ในงานลักษณะอย่างนี้มันมีอยู่สามตัวใหญ่ๆ อันแรกก็คือเรื่องการจัด การ อันที่สองเชิงกระบวนการ อันที่สามเชิงวิชาการ สามตัวนี้ละ ซึ่งงานพัฒนาส่วนใหญ่จะไม่มีครบสามตัว ไข่ไหมครับ งานที่เราเห็นทั่วไปจะไม่ครบสามตัว โดยเฉพาะมันจะไปเน้นเชิงกิจกรรมเชิงกระบวนการที่นี้ของเรา ถ้าสังเกตดู ถ้าเอาสามเรื่องนี้มาจับทางอีสานนะ เชิงกระบวนการเพราะว่าได้หยิก ทางวิชาการก็มีหนุ่ม มีอ้อยช่วยอยู่ เชิงทีมเวิร์กเชิงการจัดการก็มี เพียงแต่ว่าตรงนี้เราจะให้มันยกระดับและเข้มข้นได้อย่างไร เหมือนอย่างที่เราแม่ตั้งประเด็นก็คือว่า ขณะที่เราทำไปแล้วนี้ หน้าที่เราก็คือหมุนเกลียวยกระดับ แต่เราก็กถามว่ามันจะหมุนจากไหน ไปไหน มันหลากหลายมากไข่ไหม เพราะฉะนั้นงานวิชาการมันต้องเข้ามาเสริม เข้าเสริมในเชิงข้อมูล อย่างข้อมูลเช่นพื้นที่ไหน เพิ่มข้อมูลของเด็กของพี่เลี้ยงเดิมเขาเป็นอย่างไร และเมื่อผ่านไปหนึ่งปีเราจะบอกได้อย่างไรว่าเขาได้ระดับ อย่างนี้ซึ่งมันจำเป็นต้องเข้ามาเสริม ถ้าไม่เข้าเสริมแล้วนี้ความหลากหลายของตัวผู้เข้าร่วม ตั้งแต่เด็กเล็กไปจนถึงผู้ใหญ่ คือมันจัดการไม่ใช่ง่ายนะ แล้วมันก็ต้องคำถามว่าเราจะตั้งยุทธศาสตร์ของเรา เราจะวางอย่างไร วางเชิงในพื้นที่เป็นตัวตั้ง แล้วก็ไม่นิ่งถึงวัย เพราะฉะนั้นกลไกที่มันจะไปจัดการ ที่เอาสถานที่แล้วก็บ่มเพาะเด็กตั้งแต่เด็กทุกเพศทุกวัยแล้วมาเชื่อมกัน อันนี้ก็เป็นอีกภาพหนึ่ง กับอีกภาพหนึ่งอย่างสมมุติแต่ก่อนมูลนิธิก็มุ่งไปที่เยาวชน เยาวชนนี้อายุตั้งแต่ 17 หรือ 15 จนถึง 20 ขึ้นไป อะไอย่างนี้ ซึ่งอันนี้ก็เป็นเรื่องที่จะต้องเอามาทบทวนแล้วก็ต้องวางยุทธศาสตร์ ซึ่งพี่หมายความว่าสิ่งที่มูลนิธิเคยมองแต่เยาวชน กลุ่มเป้าหมายกลุ่มเดียว พี่ว่าถ้าทำในเชิงพื้นที่มันทำไม่ได้ แล้วความเป็นจริงมันต้องใช้บริบทของพื้นที่และในความเป็นจริงมันต้องเป็นที่ดูแลน้อง

เพียงแต่ว่ามันตั้งสร้างกลไกการจัดการที่เข้มแข็งมาก แล้วตัวพี่เลี้ยงเองจะต้องมีความเข้าใจตั้งแต่เด็กเล็กไปจนถึงโต ถ้าเราเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ก็แสดงว่าทักษะของพี่เลี้ยงมันต้องการรอบด้านเยอะขึ้น จากทักษะที่ทำเฉพาะกิจกรรมหรือโครงการ อย่างเขาทำเรื่องละครเขาก็เก่งเรื่องละคร แต่ถ้าเราพื้นที่เป็นตัวตั้งมันทั้งพื้นที่ ทั้งเนื้อหา ทั้งกระบวนการไข่ไหม แล้วทั้งการจัดการผู้คนในพื้นที่ด้วย ก็คือการจัดการสังคมนั้นแหละ อันนี้ก็เป็นโจทย์ที่พี่คิดว่าเราจะต้องทำให้ชัดขึ้นในเชิงของยุทธศาสตร์ อย่างเช่นพื้นที่ที่มีพี่เลี้ยงแล้ว แล้วมันควรจะขยับอย่างไรต่อ พื้นที่ที่ไม่มีพี่เลี้ยงจะอย่างไร อันนี้ต้องทำให้ชัด หรือว่าบางพื้นที่อย่างของหนูแดงซึ่งเป็นเลขานายก อบต. ถ้าหากว่าสื่อเขาได้จะใช้พื้นที่นั้นเป็นพื้นที่นาร่องในกรณี ที่ อบต.เข้ามาเกี่ยวข้องกับข้างเยอะ อย่างเช่นของกันตวจฯ หรือเปล่าก็ไม่รู้ละ คือมันต้องมองพื้นที่ทั้งหลายให้เป็น โมเดลแต่ละโมเดลที่แตกต่างกันนะ คือถ้าทำงานในเชิงวิจัยก็คือว่าทุกจุดมันเป็นห้องทดลองทางสังคม ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกัน แล้วมันต้องโตตามบริบทของมันนั้นแหละ แต่ว่าบริบทอย่างนี้มันต้องโตอย่างไร เราจะขายไอเดียอะไรของตรงนี้ อันนี้เราก็คือต้องทำให้มันชัดขึ้น แล้วถ้าตรงนี้มันชัดขึ้นว่าจุดเด่นของเขาแล้ว รู้ว่าเราจะ

ขายอะไร แล้วก็เหมือนกับว่าเราจะสนับสนุนเขาผลิตสินค้าอะไรไปขาย ใจตัวนี้ก็ต้องทำให้มันชัด ซึ่งอันนี้ มันก็ต้องการงานเชิงการสังเคราะห์ งานวิเคราะห์ ซึ่งตัวนี้ก็คงจะเป็นเรื่องของทุกภาคนั่นแหละว่า งานที่เรา ทำที่เราจะเอาทุกมิติ เราจะสร้างทีมให้ในเข้มแข็งขึ้นได้อย่างไร แต่ถ้าสร้างไม่ได้มันก็จะค่อนข้างเรื่องมันก็จะอ่อนบางเรื่องไปตามสถานการณ์จริงของมัน ซึ่งอย่างที่แอมว่าเดือนธันวาคมก็ต้องมาทบทวนยุทธศาสตร์ ของโครงการเหมือนกัน หลังจากที่เรารู้แล้วว่า ตอนที่เราเขียน เราเขียนไปบนภาพของตัวเอง ว่าพอทำจริงแล้วมันก็ไปอยู่บนประสบการณ์ไปอยู่บนความสามารถของผู้ประสานงานและที่เลี้ยงแต่ละพื้นที่ เพียงแต่ว่าอย่างเราได้สังเคราะห์ ได้คิดว่า ถ้าพื้นที่เรา ถ้าภาคอีสาน ถ้าเราจะทำเราจะไปอย่างไร ใต้จะไปอย่างไร เหนือจะไปอย่างไร

ซึ่งถ้าเราเห็นส่วนต่างและเห็นตัวร่วม แล้วเราจะคุยกับมูลนิธิอย่างไร เพราะภาพเดิมคือมูลนิธิเขาว่า เราจะไปขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไซ้ใหม่ ให้มันเข้ามาเกี่ยวพัน แต่ว่าจากฐานจากทุนของเรา มันไม่เท่ากัน แล้วก็จากเงื่อนไขของแต่ละพื้นที่มันไม่เท่ากัน แต่กิจกรรมอย่างนี้มันมีความงามความดีของมันนั่นแหละ แต่มันถามหาอนาคต ถามหาอนาคตว่ามันจะยั่งยืนอย่างไร มันจะไปอย่างไรต่อถ้าไม่มีมูลนิธิ เขาไม่มาสนับสนุน ซึ่งมูลนิธิเขาก็ปัดตรงนี้แต่ไหนแต่ไร ว่ามันจะยั่งยืนแล้วก็ต่อเนื่องด้วยเงื่อนไขของอะไร ซึ่งเราก็ต้องลองหาคำตอบ ซึ่งคำตอบบางทีมันไม่ใช่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเดียวหรอกนะ แค่วาระคมทุนลึกขึ้นมาทำเกษตร ระดมทุนได้เอง ใช้ทุนตัวเอง จัดการตัวเอง การออมทรัพย์อย่างนี้ก็ได้ มันไม่จำเป็นต้องเข้าไปหา อบต. เสมอ เพียงแต่ว่าเรามีโมเดลชี้ให้เห็นว่าหมุนด้วยตัวของมันเองได้อย่างไร

ที่แอม...แต่ก็ขอชื่นชมนะ ว่าสองภาคแล้วตัวอย่างที่ดีได้ดีมาก ที่มันสร้างแรงบันดาลใจได้มากเลย ที่หามาทั้งหมดแอมก็โอเคใจ เพราะว่าจริงๆแล้วเด็กสมัยนี้เขาต้องการได้ตัวอย่างที่ดี ทั้งวิถีคิดและวิธีทำงาน

อาจารย์ทรงพล...โยงมาที่หนังสือนะ หนูก็ให้ข้อคิดดี ก็คืออันนี้มันเป็นตัวเริ่มต้น พอเริ่มต้นเสร็จ แล้วนี่มันอาจจะทำเวอร์ชันเพิ่มเติม โดยเฉพาะเด็กที่ชอบวาดรูป เอาพวกนี้ไปถอดเป็นสื่อ ถ้าทางนี้จะใช้เด็กเล็กๆเหล่านี้เป็นกลุ่มเป้าหมายต่อไปหรือว่าแต่ละพื้นที่ หนังสือทำมือหนังสือการ์ตูน ให้เด็กจัดทำหนังสือการ์ตูนเอง แล้วเอาเรื่องราวเหล่านี้มาบ่มซึมซับถ่ายทอด โดยตามวัยของเด็ก เดี่ยวนี้มันก็มีหนังสือการ์ตูนมูลนิธิเด็กอุดมสุข ไซ้ใหม่ ที่ทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่จักรยานไปคุยกับชาวบ้าน อันนี้จะเป็นตัวเริ่มต้นที่นี้พอมันได้มาปั๊บนี้ ตรงนี้มันจะยากหน่อยที่ว่าเราใช้ตัวนี้เพื่ออะไร อันแรกก็คือ เพื่อให้มูลนิธิเห็นว่ามันมีผลงาน อันที่สองนี้ใช้ในลักษณะกระตุ้น พวกเรามีเรื่องอยู่ในเล่มก็ภูมิใจไซ้ใหม่ รู้สึกว่ามันมีคุณค่ามันมีความหมาย แต่ถ้าจะใช้ประโยชน์ต่อ คือจัดการสร้างมูลค่าเพิ่มอีกมันทำได้หลายเวอร์ชัน สนับสนุนเด็กอ่าน แล้วก็แปลงเป็นการ์ตูน เขียนการ์ตูน กิจกรรมที่ให้เด็กทำมันมีอีกเยอะ และถ้าให้ตีพยายมทำกิจกรรมที่มัน

ต่อเนื่อง คืออย่าไปสร้างเชิงปริมาณเยอะ แต่เอาให้มันลงลึก สมมุติว่าเราสร้างอันนี้มาแล้วใช้ใหม่ ต่อยอดจาก
สิ่งที่เราสร้าง เวลาอธิบายมันจะต่างจากที่อื่น อย่างเช่นเราทำหนังสือเล่มเล็กขึ้นมา แล้วเราเอาไปให้เด็กเขียน
การ์ตูน เอาไปจัดกิจกรรมรักการอ่านต่อ คือกิจกรรมอย่างนี้คนไม่ค่อยได้ทำกัน ที่นี้ถ้าเชิงปริมาณแล้ว
หลายๆมันต้องรับศึกหลายด้าน พอหลายด้านแล้วมันไม่ได้ดีสักด้าน ส่วนใหญ่ที่มันจะเปลี่ยน มันจะเปลี่ยน
จากการลงลึก ลงลึกอย่างนี้และเชื่อมโยง ตรงนี้มันจะทำให้คนเปลี่ยนได้ จดจ่อ ลงลึก แล้วมันจะเริ่มเห็น
ความเชื่อมโยง

ตัวพัฒนาการอันหนึ่ง ที่อยากให้ผู้ตัวชีวิต เดี่ยวอาจจะต้องคุยกับทุกภาคก็คือ การชี้มาให้เห็นเรื่อง
ของสามตัวนั้นนะ เรื่องของใจ เรื่องของความรู้ และเรื่องของทักษะ ชี้ให้ดูว่าแต่ก่อนใจเขาท้อแท้ไม่เอา
ไม่เอาแล้วหันมารักดี อันที่สองเรื่องความรู้ เดี่ยวนี้มันเก่งมันรู้เรื่องอะไร อย่างเช่นทำเกษตรมันก็รู้เรื่องกบ
เรื่องปลา อันหนึ่งก็คือการฟัง การพูด การแลกเปลี่ยน มีความคิดกล้าพูดกล้าทำการแสดงออก ไอ้ตรงนี้มัน
เป็นหัวใจของคุณภาพคน กิจกรรมอื่นๆ เพียงแต่เอามาต่อให้เด็กมันสนใจ มันอยาก แล้วเราก็พามันฝึกตรงนี้
ฝึกแล้วมันจะช่วยแก้ปัญหาในระบบที่อ่านหนังสือไม่ออกเขียนไม่ได้ แล้วก็นิสัยใฝ่รู้เรียนรู้ ที่เรามีปัญหา
มาก ครูไม่สามารถปลุกกระดุมเรื่องการใฝ่รู้เรียนรู้ให้กับเด็กได้ เพราะว่าด้วยวิถีกระบวนการมันไม่ได้ล่อด้วย
ความอยาก ไม่ใช่แค่พาเด็กมาทำอย่างนี้แล้วเกิดแรงบันดาลใจอยากจะทำขึ้นมา แต่สิ่งที่ตามมาคือพี่เลี้ยงจะ
ทำอะไร ประคองเด็กให้ทำได้จริง ตรงนี้ที่มันเป็นประเด็นใหญ่อยู่ เพราะฉะนั้นเวลาเราจัดแต่ละเวที
โครงการบอกอยากจะทำนั้นอยากจะทำนี้ ขอให้เอาสักเรื่องเดียวพอ ไม่ต้องเอาหลายเรื่อง ของแค่ให้ทำจริงก็
พอ ขอให้แต่ละพื้นที่พาเอาสิ่งเหล่านี้ไปทำ อย่างน้องที่สุดมาครั้งหน้า มาพูดด้วยความภาคภูมิใจว่า มันต่อ
ยอดจากครั้งที่แล้วอย่างไร

อันนี้เป็นประสบการณ์ของเรา ที่เราจัดตลาดนัดความรู้แล้วเรายังทำไม่ค่อยได้คือตอนจัดเวทีดู
เหมือนดี แต่พอกลับไปไม่ทำเพราะว่าเงื่อนไข การที่จะเกาะติด แล้วก็เอาสักอย่างเดียว เอาให้มันทำจริงทำจ้ง
นะ แต่คนมันจะคิดง่ายใจ คิดมันไม่มีข้อจำกัด แต่ว่าเวลาทำมันเริ่มมีข้อจำกัด เพราะฉะนั้นจากหลายเรื่อง ก็
เอาสักเรื่องหนึ่งแล้วก็ทำให้ได้จริง แล้วมันจะมีกำลังใจ แต่ถ้าคิดหลายเรื่อง แล้วไม่ทำสักเรื่อง มันก็เริ่ม...มัน
มาอีกก็คุยอีก แล้วเราก็จะไม่เห็นการยกระดับ แต่ถ้าเขาบอกว่า เขาเอาไปทำ ทำแล้วเขาบอกว่ามันเกิดอะไร
ขึ้นอย่างนี้ เราก็จะง่ายใช้ใหม่ ในแง่ของการที่จะจับและอธิบายคนอื่น ว่าเห็นไหมมันเปลี่ยนแปลงอย่างไร
ระบบติดตามประเมินผลของพวกเรากันเอง ที่จะประเมินเฝ้าดูว่าเด็กเปลี่ยน หัวใจของเราคือเราอยากเห็นการ
เปลี่ยนแปลงของเด็ก ก็อาจจะคุยกันมากขึ้นตอนที่เรามาพูดคุยถึงเวทีพี่เลี้ยง

หนุ่ม...มีอีกเรื่องหนึ่งเรื่องพี่เลี้ยง ผมคิดอีกวิธีหนึ่งก็คือว่า แทนที่ว่าคนๆ เดียวจะทำทุกอย่างได้ ทั้งกระบวนการ ทั้งสันตนาการ แต่ว่า อย่างที่พี่ที่ผม ถ้าเรามองแต่ละคน แต่ละคนจะไม่เหมือนกัน บางคนออกมาเล่นกับเด็กได้ เล่นเกมได้อะไรอย่างนี้ บางครั้งก็ให้แ่งคิด บางคนก็มองในเรื่องกระบวนการ คือถ้าในเรื่องตรงนี้มันเติมเต็ม ดึงเอาจุดเด่นของแต่ละคนมาใส่ในทีมได้มันก็จะโอเค เพราะบางทีบุคลิกภาพของแต่ละคนมันไม่เหมือนกัน อย่างผมให้ไปนำสันตนาการผมก็ไม่ได้เหมือนกัน ผมทำไม่ได้ แต่มันก็ต้องมีคนทำเรื่องพวกนี้อยู่ ต้องทำกันเป็นทีม ต้องควรมีใครอยู่บ้าง มีบุคลากรอยู่ตรงไหนบ้างแล้วดึงเขามาใช้ ชวนเขามาทำงาน

อ้อ...ต่อประเด็นของหนุ่มก็คือว่ามัน ไม่จำเป็นว่าต้องทำได้ แต่มันเข้าใจใจ เข้าใจเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเด็กว่ามันจะต้องประกอบด้วยอะไรบ้างมันเป็นความเข้าใจพื้นฐานแต่ไม่จำเป็นที่ต้องทำได้ คิดว่าตรงนี้น่าจะสำคัญ แต่ในกลุ่มก็ต้องมีคนทำได้

พี่แอม... จริงพี่สนใจเรื่องเครือข่ายพี่เลี้ยง ตอนแรกที่พี่ไม่มียุทธศาสตร์นี้ ก็ต้องไปเติม พี่สนใจก็คือเดี๋ยวนี้ น้องที่ทำกระบวนการขายเขาก็เริ่มต้นเหมือนกัน วิธีทำเป็นภาคี คือดึงไปช่วยกัน อย่างสมมุติว่าแอมมีค่ายอย่างนี้คนนี่เก่งเรื่องสันตนาการใช้ไหม คนนี่เก่งอีกเรื่อง ก็ดึงมาช่วยอย่างนี้ละ แล้วพอจะทำเรื่องพลังกลุ่ม อันนี้ได้ๆ พอดึงกันมามากๆ ทีมเขาขาดใจ แล้วก็พอลงไปคุณ้อง น้องที่ต่อจากเขา คือว่าตอนนี้มันจะเป็นรุ่นพี่ที่โตแล้ว แต่รุ่นน้องที่ต่อจากเราแล้วไปต่อน้องอีกที ก็เริ่มไม่เป็นแล้ว คือถ้าน้องไม่มีพี่น้องก็ทำไม่ได้ แต่ถ้าสันตนาการก็ทำได้เพราะน้องอยู่ในวัยที่น้องเขาทำได้ เขาก็เลยเริ่มมองกันว่า บ้านเราก็มีพี่ๆ นะ โตไปอีกนะ อย่างรุ่นพี่ทรงพล รุ่นพี่ใหญ่ รุ่นพี่เล็กเสมออะไรอย่างนี้ หรือรุ่นหยิกอะไรอย่างนี้ เขาก็เริ่มมองว่า มันมีพี่รุ่น โตอีกนะ เราก็เลยคิดว่ามันต้องเริ่มมีเครือข่ายพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาเขาส่วนหนึ่งเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเขาไปต่อยอดแล้วก็ขยายคนไปช่วยงานแบบนี้ไม่ได้ เพราะตอนนี้ งามจริง เด็กมหาวิทยาลัยแต่ก่อนที่เคยเข้ากิจกรรม มันน้อยลงนะ ไม่ได้เยอะขึ้น ก็เลยบอกว่ามันต้องสร้างไง เขาจะไม่เหมือนรุ่นเราที่เติบโตมาแล้ว คือน้อยแล้วคะเดี๋ยวนี้ แล้วก็อ้ออันไหนหมดแล้วคะ

อาจารย์อ้อ...ก็พอมาทำงานตรงนี้มันก็ยังเห็นองค์กรของตัวเองชัดขึ้นอันนี้ส่วนของตัวเอง แต่ก่อนมันก็สงสัย มันตั้งคำถามอยู่ตลอดเวลาว่า องค์กรพัฒนาเอกชนมันคืออะไร ส่วนที่ได้ก็คือ ได้วัฒนธรรมการทำงาน พอกลับไปเหมือนกับอาจารย์ที่ตั้งคำถามว่า พอมาแล้วมันเหมือนฟู เวลากลับไปห้องก็แล้วมันไม่มีเพื่อนจะคุยด้วย เหมือนวิโรจน์ว่าเลย เรามาคคนเดียวเราจะคุยกับใคร ตรงนี้จะชัดมากเลยในตัวเอง แต่ก็พอความชัดตรงนี้มันก็เลยต้องทำให้เราไปปรับความสมดุลในตัวเองมากเลยแล้วเราจะอยู่บนความต่างนี้ได้ยังไง เพราะว่าเราหนีมันออกมาไม่ได้ ในส่วนตัวเองคิดว่าตรงนี้มันเป็นเรื่องมือที่ขัดเกลาเยอะมาก ครู

กคน.ไม่เกิด มาเกิดแถวๆ นี้ก็ไม่เป็นไร เกิดหรือเปล่าก็ไม่รู้แต่ตัวเองคิดว่ามันเปลี่ยนตัวเอง เปลี่ยนในแง่ของโอกาส เพราะว่าเขาไม่ได้เห็นเหมือนเรา เมื่อไม่เห็นเหมือนเราเขาก็ไม่เห็นโอกาสนั้นก็ไม่เป็นไร

พออาจารย์พูดคำว่าพี่เลี้ยง เลยกลับมาที่ตัวเองว่า เราก็เป็นพี่เลี้ยงให้ลูกนะ แต่เป็นพี่เลี้ยงที่มีหมวกเป็นแม่ แต่ว่ากระบวนการพี่เลี้ยงมันใช้ได้ อย่างลูกเขากลับไปจากบ้านดินอย่างนี้ เขาอยากคุย แต่ถ้าเราไม่สนใจไม่เกาะติดอย่างที่ที่อาจารย์ว่า ก็เหมือนเราไปทำงานในพื้นที่ เด็กกันตวงกำลังฟูๆอยู่อย่างนี้ ถ้าคุณประชาไม่เอาต่อ เหมามาไม่เอาต่ออย่างนี้ มันก็จะพับลงๆจนในที่สุดมันก็ไปอยู่ที่เดิม ลูกเราก็เหมือนกัน พอเขาเริ่มจะไปโรงเรียนไปเจอเพื่อน พอเราบอกว่ามีอย่างนี้เขาก็อยากมา เราก็ต้องเสริมเขาทันที หนูว่ามันไม่ได้ต่างกันเพียงแต่ว่ามันจุดเล็กกับจุดใหญ่เท่านั้นเอง

ที่นี้ว่าพอตัวเองมาทำพี่เลี้ยงตรงนี้ ก็ในแง่ของทุนก็คือ อบรมกันตวง แต่ถ้าไม่มีนายทสุวรรณีก็คิดไม่ออกเหมือนกันว่า ถ้าโจทย์มันเปลี่ยนแล้วเราจะทำอะไร ทำให้เราต้องคิดไปถึงอนาคตเหมือนกัน ความยั่งยืนตรงนี้ แม้กระทั่งตัวนายเอง บางทีท่านก็หลุด ตกร่องบ้าง ไม่ตกร่องบ้าง คิดว่ายังดีกว่าที่อื่น เพราะว่ามันตรงไปตรงมาได้ พอมาอย่างนี้คิดถึงข้อจำกัดในเรื่องกลไกบางทีมันไม่เอื้อเลย แต่พื้นที่มันเอื้ออย่างนี้ มันต้องจัดการกับตัวเองเยอะมาก

ตรงนี้ก็ถือว่า มันก็ทำให้เรา...ทุกครั้งที่กลับไป...คุยกับหยิกมันก็ได้แนวคิด ว่า ทุกครั้งที่เราเรียนรู้มันต้องกลับไปหาตัวเอง กลับไปหาตัวเอง มันก็วิ่งจะกลับไปกลับมาถ้าหาตัวเองบ่อยๆ เวลาไปเจอข้างนอกมันก็จะทำหน้าที่โดยอัตโนมัติ

พวกเราใช้เวลาในการ AAR ประมาณ 1 ชั่วโมง แม้เวลาจะล่วงเลยถึง 6 โมงเย็น แต่ก็ดูเหมือนว่า หลายคนก็ยังอยากคุยต่อ พอได้แจ้งหว่าเจ้าตัวเล็กวิ่งมาโวยวายเสียก่อน วงก็เลยแตก พอเดินออกมา เหล่าพวกที่รอกลับต่างๆ ก็บอกว่า ขอขอบคุณกอล์ฟที่ช่วยให้ได้กลับเร็วขึ้น เพราะเราหิวกันแล้ว...

อีกครั้งที่ฉันได้ฝึกฝน...

วันที่ 28 เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช 2551 ก็ถือเป็นวันที่วุ่นวายอีกวันหนึ่งสำหรับกลุ่มเยาวชนที่ได้เรียกตัวเองว่า เด็กบ้านดิน หรือที่ฉันและเพื่อนคนอื่นๆ ชอบเรียกสั้นๆ ว่า ศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน มีที่ตั้งอยู่ ณ บานโลกกลาง ตำบลห้วยทอง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ที่วุ่นวายเพราะว่าทุกคน ต้องเตรียมตัวและเตรียมใจที่มุ่งมั่นเพื่อที่จะไปแลกเปลี่ยนความรู้กับเยาวชนพื้นที่อื่นๆ ที่เดินทางกันมาเข้าร่วมในการจัดตลาดนัดความรู้ภาคอีสานนี้กันอย่างล้นเหลือ และยังคงเรื่องของการแสดงหมอลำที่กลุ่มของฉันได้จัดเตรียมกันมาเป็นเดือนๆ ก็เพื่อการนี้โดยเฉพาะ วุ่นวายกันตั้งแต่หัวค่ำของวันก่อนที่จะเดินทางไปยังตลาดนัดความรู้ของภาคอีสาน ที่ได้จัดขึ้น ณ รีสอร์ทสุดหรู แห่งหนึ่งที่อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นนี่เอง

ถ้าจัดขึ้นที่ภาคอีสาน เจ้าภาพที่สำคัญก็คงไม่รอดกลุ่มศูนย์การเรียนรู้ชาวดินนี้ล่ะ เพราะฉะนั้น ฉันซึ่งเป็นสมาชิกเด็กบ้านดินอีกคนหนึ่งก็ต้องวิ่งโน้นวิ่งนี่คอยจัดเตรียมในเรื่องอำนวยความสะดวกในบางอย่างช่วยพวกพี่ๆ ตอนแรกฉันไม่นึกว่าผู้เข้าร่วมจะมากเท่าไร ฉันคิดว่าก็คงจะมีแค่เครือข่ายของเด็กบ้านดินหนองเรือ และสุรินทร์เท่านั้น แต่เมื่อฉันได้เข้าไปในสถานที่จัดงาน ฉันเห็นผู้คนเดินพลุกพล่านไปทั่ว ฉันเอามือเกาหัวตัวเอง แล้วพึมพำกับตัวเองว่า “อ้าว มันมาเยอะขนาดนี้เลยหรือ” จากอาการที่ฉันเป็นมันทำให้ฉันคิดว่างานนี้สนุกแน่นอน!!

หลังจากที่ทุกๆ พื้นที่ได้พากันเดินทางมาจนครบ ทุกคนก็ได้ทยอยเดินทางเข้าไปในห้องประชุม ฉันเดินอย่างสงบเสงี่ยมและเจียมตัวเข้าไปในห้องประชุม ไม่ใช่อะไรหรอก เพราะว่ามันเด็กบ้านดินทุกคนจะต้องใส่ผ้าถุงเข้าไปในงาน เพราะฉะนั้นฉันจึงต้องเดินไปอย่างเรียบร้อยที่สุดเพื่อประคองไม่ให้ผ้าถุงของฉันหลุด 55+ เมื่อทุกคนได้นั่งยังเก้าอี้ที่ทางพี่เลี้ยงเป็นคนจัดไว้ให้ ก็ทำการกล่าวเปิดงาน โดยทางผู้ใหญ่ที่ให้การสนับสนุนงบการจัดค่ายในครั้งนี้ โดยมีพี่อ้อยและพี่หยกพร้อมด้วยพี่ปานเป็นผู้ดำเนินรายการ เมื่อประธานงานกล่าวเสร็จ พวกเราก็เลยสร้างความสนิทสนมและความสนุกสนานง่ายๆ จากกิจกรรมสั้นทางการของพี่วิโรจน์ สนุกสนานกันพอสมควรเหล่าคุณอำนวย ก็เข้ามาชี้แจงให้กับผู้เข้าร่วมทั้งหลายฟังว่า การจัดค่ายครั้งนี้ จำนวนคนก็เยอะ เพื่อให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึงก็เลยแบ่งเป็นห้องเรียนรู้ เป็น 5 ห้อง สำหรับห้อง 5 ห้องนั้น ก็มี

- กลุ่มย่อย ๑ ห้องเรียนละครกับการพัฒนาเยาวชน กลุ่มสี่ไสลวัยทีน จังหวัดอุบลราชธานี
- กลุ่มย่อย ๒ ห้องเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนที่นำไปสู่การเห็นคุณค่าของตนเอง และท้องถิ่น สถาบันชุมชนชานนา จังหวัดมหาสารคาม
- กลุ่มย่อย ๓ ห้องเรียนเยาวชนรู้จักชีวิต รู้จักอาชีพ รู้จักชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน อ. ภูเวียง จ.ขอนแก่น
- กลุ่มย่อย ๔ ห้องเรียนผู้ใหญ่ใส่ใจลูกหลาน
- องค์กรส่วนท้องถิ่นดูแลลูกหลานได้อย่างไร โดย อบต.กันตวจระมวล จ.สุรินทร์ และเทศบาลนครขอนแก่น
 - องค์กรชุมชนสอนการออมกับลูกหลาน โดย สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนอำเภอหนองสองห้อง จำกัด
 - บทบาทสื่อกับการพัฒนาเยาวชน โดยคุณสุมาลี สุวรรณกร บรรณาธิการข่าวประจำศูนย์ข่าวเครือเนชั่น ภาคอีสาน และประธานสโมสรนักเขียนภาคอีสาน
- กลุ่มย่อย ๕ ห้องเรียนรู้เส้นทางชีวิตของแกนนำเยาวชนผู้หลงใหลในท้องถิ่น
- นายรัชวุฒิ ลิโป้ (ครูต๋อง) “ครู ศรช. กับการสร้างศูนย์เรียนรู้ที่กินได้”
 - นายจาตุรณ วิศิลา (โจ้) “ยูวเกษตรกรฉายาหมูไม่กลัวน้ำร้อน”
 - นายวิโรจน์ วงศ์เสนา “การเรียนรู้นอกระบบที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่แท้”
 - นายประชา สุขโส “บทเรียนการรวมพลังเยาวชนรักถิ่น”
 - นายอนุพงศ์ แก้วหางส์ (อัน) “ศิลป์วินัยหนุ่มกับการร่นระยะทางในการตามหาความฝันเมื่อรู้เป้าหมายชีวิต”
 - นายอานันท์ หาญชนะ “อยู่ในท้องถิ่นแล้วคิดให้ต่างไปได้อย่างไร”
 - นางสาววรินทร์ โสกา (โอเล่) “ฉันทำอะไรกับโลกภายในและโลกภายนอกในขณะที่กำลังตามหาความฝัน”

เมื่อพ้ออยู่ได้แนะนำทั้ง 5 ห้องเสร็จแล้วก็ทำให้ตัวแทนของแต่ละห้องการเรียนรู้มาโฆษณาห้องของตนเองว่ามีดีอย่างไร? มีการเรียนรู้ยังไง? แล้วก็ชักชวนผู้เข้าร่วมเข้าไปร่วมเรียนรู้ (ใครพูดเก่งก็คว่าคนเข้าร่วมไปเยอะซะงั้น) ...

สำหรับฉันเองก็ได้รับคำสั่งมาจากเบื้องบนให้ฉันไปประจำการ ณ ที่ห้องของกลุ่มศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน โดยร่วมด้วยพื้ๆ สังกัดเดียวกัน นั่นก็คือ พื้หยิก พื้ศักดา พื้เสื่อ และฉันเอง จากการที่ฉันได้มีโอกาสเข้าไปทำกิจกรรมให้กับผู้เข้าร่วมที่มีทั้งผู้ใหญ่ (ที่หลายคนสูงอายุแล้ว) และเด็กเป็นครั้งแรกนั้น ฉันยังจำได้ดีว่า ตอนนั้นฉันรู้สึกอย่างไร ตอนนั้นฉันรู้สึกกลัวและก็กังวลเป็นอย่างมาก เพราะอะไรนะเหรอ ก็เพราะตอนนั้นฉันไม่ได้มีความมั่นใจในตัวเองเลยนะสิ แต่ฉันก็ทำใจสู้เสื่อเอาไว้ แล้วพบกับตัวเองในใจว่า ถือว่าการที่ฉันได้ปฏิบัติหน้าที่ในครั้งนี้เป็นการฝึกศักยภาพในตัวของฉันเอง ให้ฉันเป็นคนเก่งกว่าเดิม มีความสามารถกว่าเดิม และที่สำคัญมีประสบการณ์ชีวิตมากขึ้นกว่าเดิม มันจึงทำให้ฉันรู้สึกดีกับการที่ฉันได้มีโอกาสทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของพื้หยิกในการร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าร่วมทั้งหลายเหล่าที่แห่กันเข้ามายังห้องศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน....

กิจกรรมแรกของห้องการเรียนรู้แห่งนี้เป็นกิจกรรมที่ทำความรู้จักง่ายๆ โดยให้ผู้เข้าร่วมทุกๆ คนแนะนำตัวเองสั้นๆ แล้วก็บอกว่าตัวเองมาจากไหน มันเป็นการแนะนำตัวที่สั้นๆ ไม่ได้มีอะไรมากมาย แต่ที่จะตื่นเต้นมากๆ เข้าไปอีกก็คงจะเป็นกิจกรรมต่อไปที่ฉันและพื้ๆ มาร่วมด้วยช่วยกันวางแผนกระบวนการเรียนรู้ที่จะจัดให้กับผู้เข้าร่วม กิจกรรมที่ฉันรู้สึกตื่นเต้นเมื่อก่อนหน้านั้น มีชื่อที่เรียกอย่างสยของๆ ว่า “ปมมนุษย์” ถึงชื่อมันจะสยของแต่รับรองกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่สามารถเชื่อมผู้เข้าร่วมที่ไม่เคยรู้จักกันเกิดความสนิทสนมกันได้เลยแหละ และที่สำคัญมันเน้นในเรื่องของการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย ก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรมพื้หยิกก็เป็นคนที่ชี้แจง โจทย์ให้กับผู้เข้าร่วมฟังว่า “ทุกคนจะต้องจับมือกันเป็นวงกลม แล้วก็จำให้ได้ว่าคนไหนที่จับมือข้างซ้าย คนไหนที่จับมือข้างขวา จากนั้นก็ให้ปล่อยมือแล้วให้เดินไปที่ไหนก็ได้...” แล้วพื้หยิกก็อธิบาย โจทย์ให้ฟังอย่างละเอียด แล้วก็ทำตามขั้นตอนของกิจกรรมนี้

ในการเล่นกิจกรรมนี้ฉันก็ได้มีโอกาสเล่นกับผู้เข้าร่วมด้วยเช่นกัน ฉันจำได้อย่างแม่นยำเลยว่า มันเป็นครั้งแรกที่ฉันเล่นเกมปมมนุษย์ (ตอนที่ฉันเข้าค่ายเคยเล่นมาหลายครั้งแล้ว) แล้วฉันรู้สึกเสียวที่สุดในชีวิต เพราะอะไรนะเหรอ ก็อย่างที่ฉันได้พูดไปก่อนหน้านี้ว่า concept ของงานเด็กบ้านดินต้องใส่ผ้าถุง การเล่นเกมนี้ทุกคนจะต้องจับมือกันเป็นวงกลม แล้วมือของแต่ละคนมันไขว้หน้าไขว้หลังอย่างเดาไม่ถูก ทุกคนจะต้องขำนั้นขำนี่เพื่อให้ปมมันหลุดออกจากกัน แล้วคุณันสิ มันน่าเวทนานักที่ต้องใส่ผ้าถุงแล้วต้องขำนั้นขำนี่ไปกับพวกเขาด้วย!!!

หลังจากที่พวกเราได้ทำกิจกรรมด้วยกันซึ่งเต็มไปด้วยความสนุกสนานทั้งเด็กและผู้ใหญ่แล้วนั้น พี่หยิกก็ให้ทุกคนกลับมาตั้งเป็นวงกลมการเรียนรู้ดังเช่นเดิม ฉันยังไม่ได้บอกไข่มุกว่าห้องของเราเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นในเรื่องของการ “ทำกิจกรรมผ่านประสบการณ์” ก็คือหลังจากที่เราทำกิจกรรมอะไรเสร็จก็จะมานั่งสรุปบทเรียนและทบทวนตัวเองจากกิจกรรมว่าตัวเองได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรมที่ได้ผ่านมา และกระบวนการอย่างนี้แหละพวกเราก็ทำกันทุกครั้งที่ศูนย์การเรียนรู้ชาวดิน หลังจากที่มีผู้เข้าร่วมทุกคนนั่งกันครบเรียบร้อยกันทุกคนแล้ว พี่หยิกซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ ก็ทำการเจาะผู้เข้าร่วมแต่ละคนเลยจากคำถามที่ว่า “รู้สึกอย่างไรบ้างจากกิจกรรมเมื่อสักครู่” “แล้วคิดว่าตัวเองได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรม” “แล้วคิดว่าเราจะนำสิ่งที่เราได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร” ขณะที่พี่หยิกไล่ถามผู้เข้าร่วมแต่ละคนนั้น ฉันก็มานั่งคิดถึงสิ่งที่ตัวเองได้เรียนรู้เช่นเดียวกัน จากกิจกรรม ปมมนุษย์ นั้นฉันคิดว่า การที่เราจะสามารถทำให้ปมที่พวกเราได้สร้างกลับมาเป็นวงกลมเช่นดังเดิมนั้นเรื่องที่สำคัญที่สุดก็คือ การซื่อสัตย์กับตัวเอง ถ้าเราไม่เปลี่ยนมือมันก็จะทำให้เราแก้ปมออกได้โดยง่าย แต่ในทางกลับกันถ้าเราสลับมือหรือเปลี่ยนมือมันก็จะทำให้ปมยุ่งเหยิงตลอดเวลาและไม่สามารถกลับมาเป็นวงกลมได้ และเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งก็คือเรื่องของการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การที่ปมจะกลับมาเป็นวงกลมกันนั้นเราต้องข้ามโน่นข้ามนี่ตลอด เพราะฉะนั้นเราจึงต้องหัดฟังคำของคนที่รวบรวมกำลังกลุ่มไว้จากคนที่แสดงความเป็นผู้นำออกมา

จากกิจกรรมที่ผ่านมานั้นทำให้ฉันเอาไปเชื่อมโยงถึงการใช้ชีวิตในสังคม ว่าเรื่องสำคัญที่จะทำให้เราอยู่ร่วมกับคนอื่น ได้อย่างสุขสันต์และเกิดความเข้าใจกันนั้น เครื่องมือที่สำคัญก็คือการฟังและยอมที่จะยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อเราอยู่ร่วมกับสังคมได้แล้วสิ่งหนึ่งที่จะทำให้เราเกิดความสุขและความสบายใจก็คือความซื่อสัตย์กับตนเอง

กิจกรรมภาคเช้าผ่านไปด้วยความเรียบง่ายและเต็มไปด้วยสิ่งที่ฉันได้เรียนรู้ เมื่อทุกคนเกิดความหิวโหยเพราะเวลาที่วิ่งมาเกือบครึ่งวันแล้ว ดังนั้นทุกคนก็เลยเห็นพ้องต้องกันว่า ควรต้องเพิ่มพลังให้กับขายนี้อย่างเร็วแล้ว จากนั้นทุกคนก็เลยแยกย้ายกันไปรับประทานอาหารกลางวัน....

เมื่อฉันรับประทานอาหารกลางวันเสร็จฉันและพี่ๆทีมงานทุกคนก็ต้องเดินทางมายังห้องการเรียนรู้ห้องเดิม เพื่อที่จะได้มาพูดคุยถึงเรื่องของกระบวนการที่จะจัดให้กับผู้เข้าร่วมในขายนี้อีก ... เวลาที่ล่วงเลยมาพอสมควรเมื่อผู้เข้าร่วมทั้งหลายได้ทยอยเดินทางกันเข้ามาในห้องด้วยอาการที่อ่อนเพลียขยับแข้งขยับขาเหล่ากระบวนการและขบวนการก็เลยจัดกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมทุกคนเกิดอาการดีใจและเห็นพ้องต้องด้วยที่สุด (มั้ง!!!!) นั่นก็คือ “การผ่อนพักตระหนักรู้” หรือที่คนทั่วไปจะพูดกันอย่างง่ายๆ ก็คือ การนอนกลางวันดีๆ

นี่เอง ไม่ใช่เพราะพวกเราขี้เกียจทำกิจกรรมหรือคณะก็เลยนอน แต่เพราะว่าช่วงบ่ายๆ หลังจากที่ทุกคนรับประทานอาหารมาด้วยอาการที่หนังท้องมันตึงเต็มที่ ก็เกิดอาการที่หนังตามันเริ่มที่จะหย่อน และพวกเราก็มองว่าอาการต่างๆเหล่านี้มันย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้แน่นอน ถ้าผู้เข้าร่วมเกิดอาการง่วง!!! อาการง่วงมันก็จะส่งผลให้ร่างกายไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ แต่ถ้าเราให้ร่างกายมันได้พักผ่อนอย่างเต็มที่มันจะส่งผลให้เราพร้อมที่จะเรียนรู้เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นพวกเราจึงมองว่ามันจะเป็นการดีที่เราให้ผู้เข้าร่วมได้ทำกิจกรรม “ผ่อนพักตระหนักรู้”

แล้วทุกคนก็ให้รางวัลกับชีวิตในอีกหนึ่งวันด้วยการ นอน.....

หลังจากที่ถึงเวลาที่ควรแก่การเริ่มที่จะเรียนรู้กันแล้ว พี่หยิกก็ให้ทุกคนมานั่งเป็นวงกลม แล้วพี่หยิกก็ทำการสัมภาษณ์พวกเราทั้ง 3 คน ใ้กับพวกเขาฟัง ด้วยคำถามต่างๆ เหล่านี้ “บ้านดินมันมีความเป็นมาอย่างไร” “แล้วมารวมตัวกันได้อย่างไร” “ที่บ้านดินมีกิจกรรมอะไรบ้าง” “แล้วกิจกรรมเหล่านี้มันทำให้ตัวเองเกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร” “แล้วเห็นตัวเองเปลี่ยนแปลงยังไงบ้าง” ฉันทก็จำคำถามย่อยๆ ไม่ค่อยจะได้หรอก เพราะว่าพี่หยิกยิงคำถามใส่พวกเราเยอะมาก จนหลายครั้งตอนที่สัมภาษณ์อยู่นั้นฉันเกิดความสับสนกับคำถามที่พี่หยิกได้ถามมา แต่ฉันมองความรู้สึกของตนเองในตอนนั้น ฉันไม่ได้รู้สึกตื่นเต้นหรือกลัวว่าฉันจะตอบไม่ได้ แต่ฉันรู้สึกว่าคุณมีความกระตือรือร้นที่จะได้ตอบคำถามของพี่หยิกมากกว่า ไม่ใช่อะไรหรอก แต่ฉันเพียงอยากจะย้อนถามตัวเองในเรื่องที่พี่หยิกถามเหมือนกัน ว่าที่ผ่านมานั้นตัวเองเป็นอย่างไรบ้าง เพราะว่าทุกคำถามมันเป็นการทบทวนตัวของตนเองทั้งสิ้น มันทำให้ฉันชัดเจนในสิ่งที่ฉันกำลังทำอยู่ว่า ที่จริงแล้วฉันรู้สึกอย่างไร และการที่ฉันได้ทบทวนให้กับตัวเองอีกครั้งมันก็ยังทำให้ฉันชัดเจนกับตัวเองมากขึ้นกว่าเดิมด้วยซ้ำ ว่าฉันมีความสุขเท่าไรกับการที่ได้รู้อะไรในสิ่งใหม่ที่ฉันไม่เคยสัมผัส เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ฉันได้พบได้เจอมาด้วยตัวเองนั้นมันทำให้ฉันเกิดการเรียนรู้ในหลายๆเรื่อง และที่สำคัญมันทำให้ฉันเกิดการพัฒนาศักยภาพของตัวเองในด้านที่ดีขึ้น ฉันรู้ว่าหลายๆคน เพื่อนๆ คนที่ฉันรู้จัก หรือแม้กระทั่งคนที่อยู่รอบๆ ตัวของนั่นเองไม่ได้มีโอกาสที่จะร่วมเรียนรู้แบบนี้ แต่ฉันก็ไม่ได้มองว่าฉันมีความสามารถมากกว่าบุคคลเหล่านั้น เพียงแต่ว่าฉันมีโอกาสที่จะรู้จักตัวเองมากกว่าคนเหล่านั้นเท่านั้นเอง...

ทุกคนนั่งฟังพวกเราถอดบทเรียนตัวเองอย่างตั้งใจ และเมื่อพี่หยิกได้ทำการสัมภาษณ์พวกเราเสร็จ ผู้เข้าร่วมก็ซักถามพวกเราเกี่ยวกับเรื่องของบ้านดินด้วยความสนใจ จนกระทั่งถึงเวลาที่จะต้องแยกย้ายกันกลับไปยังที่พักของตนเอง และนี่ก็เป็นวันที่พวกเราใช้เวลาเกือบทั้งหมดในห้องของการเรียนรู้ชาวดิน

วันต่อมาทุกคนตื่นเช้าขึ้นมาด้วยความสดชื่นและแจ่มใส (มั้ง!!!) หลังจากที่ตอนค่ำของเมื่อวานได้ชมการแสดงสุดอลังการจากหลายๆพื้นที่ ที่ได้เตรียมกันมาอย่างเต็มที่ ทุกคนก็เต็มอิมไปกับการสนุกสนานที่ได้รับ และก็พร้อมที่จะเรียนรู้ในวันต่อมา วันนี้ก็เป็นอีกวันที่สนุกเหมือนกันเมื่อทุกคนได้เข้ามารวมตัวกันอีกครั้งในห้องประชุมใหญ่ เหล่าคุณอำนวยทั้งหลายท่านก็เลยให้ตัวแทนของแต่ละพื้นที่มาพูดถึงสิ่งที่ตัวเองได้เรียนรู้จากเมื่อวานและให้บอกว่าจะนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างไร? เป็นการนำเสนอที่สนุกเหมือนกันเมื่อแต่ละพื้นที่ก็จัดเอาความสามารถของตัวเองออกมาใช้ บ้างก็ตลกขบขัน บ้างก็ซีเรียส บ้างก็เร็วจนผู้ฟังฟังไม่ทัน แต่มองดูภาพรวมแล้วทุกคนก็มีความสุขและสนุกสนานกันถ้วนหน้าเลยแหละ แล้วหลังจากที่จบจากการนำเสนอเหล่าผู้ดำเนินรายการก็มีกิจกรรมเล็กๆน้อยๆให้ผู้เข้าร่วมทั้งหมดทำร่วมกัน จนเวลาล่วงเลยถึงเวลาที่ท่านประธานการจัดค่ายตลาดนัดความรู้ในครั้งนี้กล่าวปิดงาน และได้ถ่ายภาพร่วมกันเป็นที่ระลึกแล้ว จากนั้น.....ทุกคนก็เดินทางกลับบ้านอย่างสวัสดิภาพ

(ไม่อยากจะบอกว่าฉันได้เพื่อนใหม่เยอะแยะเลย)

ปริม

เด็กบ้านดิน